

SZKOŁA
NIEDZIELNO-HANDLOWA
W WARSZAWIE
W SWYM ROZWOJU PIĘDZIESIĘCIOLETNIM
1855—1905.

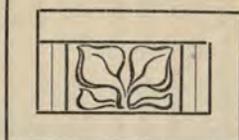
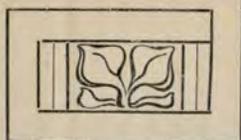
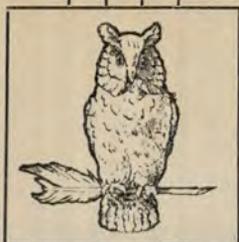
Druk Fr. Karpińskiego, Warszawa.

1855 — 1905

SZKOŁA =====
NIEDZIELNO-HANDLOWA
===== W WARSZAWIE

SZKOŁA
NIEDZIELNO-HANDLOWA
W WARSZAWIE

W SWYM ROZWOJU PIĘDZIESIĘCIOLETNIM

1855 — 1905

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00 330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77
Tel. 26-68-69

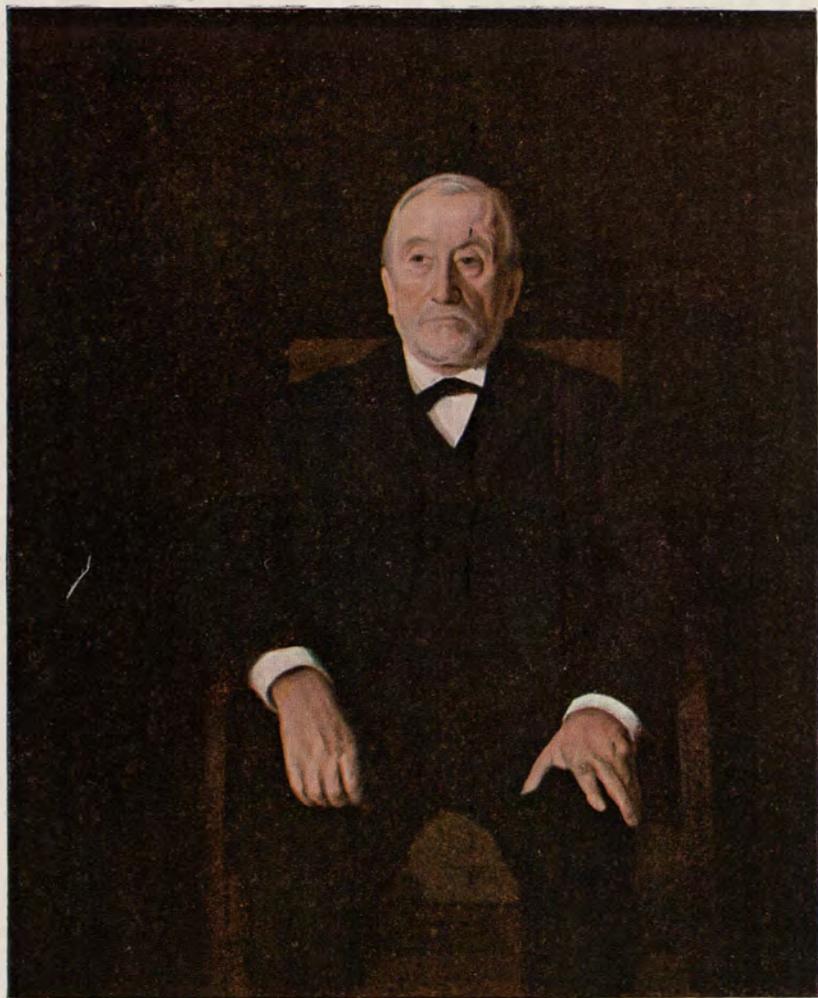
WARSZAWA
DRUK FR. KARPIŃSKIEGO

1905.

Дозволено Цензурою.

Варшава, 6 Января 1905 года.

20.102

J. M. Szwarc

1855

NAJCZCIGODNIEJSZEMU

1905

STANISŁAWOWI HENRYKOWI BRUNOWI

80-letniemu Starszemu Zgromadzenia Kupców
Miasta Warszawy
Założycielowi i Opiekunowi Szkoły
Niedzielną - Handlową w ciągu lat 50^{tych}

Najczcowniejszy Panie Starszy!

Pół wieku minęło od chwili, gdy patując na czarność i postadów panujące wśród ucziwów kupieckich w kraju naszym i odstawując sobie, że ich upatroszenie, zważywszy na ogólny kształt i ich w charakterach wolnych od zawodowej pracy.

Szkolnictwo Twoje inicjalnym wydatku płonęło bogactw! Powstała za Trojcem staraniem Szkoła Nierdziałna - Handlowa - znalazła w Tobie męstwo i poświęcenie opiekuna i kierownika, który przez lat pięćdziesiąt, młodych, borykając się z trudami, prowadził ją namiętnie, bezpiecznie i sumiennie. Przesiadki tej szkoły, młodzieży, pochodzenia, celi, przeszły przez Twoje, szkołę i jej tylko zaradkownicę, nierzadko, czego się nauczyły u tam samych i wszystkie do czego doszły w swojej konkurencji handlowej.

Szkolę tu zamienia do granic fizyognomii, naszego społeczeństwa i, bóg naszego życia-handlowego! Na tego, dziś patując na, obliczamy, znowu Trojcie poświęcenia, niezamordowanej pracy, wolimy z głębi serc naszych, łosie, chwała na, wspaniałe, i aby Ci, danem było, przez, poświęcenie, ta jeszcze ty, ukończony, przez, Ciebie, instytucji, przewodniczyć!

Warszawa, d. 26 stycznia 1905 r.

Alfred...
Marek...
Kazimierz...
Juliusz...
Gustaw...

Lechman...
Władysław...
Kazimierz...
Józef...
Stanisław...

Starej Zgromadzenia Kupców Miasta Warszawy.
Władysław...
Kazimierz...
Józef...
Stanisław...

USTAWA

CZTEROKLASOWEJ

SZKOŁY NIEDZIELNO-HANDLOWEJ

zatwierdzoną była przez p. Ministra Oświecenia Narodowego 24 listopada (6 grudnia) 1854 r., a po dokonanym zapisie uczniów, nastąpiło 22 maja (3 czerwca) 1855 r. uroczyste otwarcie szkoły. Tym sposobem z końcem 1904 roku szkoła niedzielno-handlowa zamyka swój pięćdziesiąty rok szkolny i składa na użytek przyszłych pokoleń półwiekowe swe doświadczenie, podając do wiadomości półwiekowe swe dzieje.

Mówić tu szerzej o znaczeniu i pożytku udzielania i rozpowszechniania wykształcenia, tak ogólnego jak i specjalnego, wśród pracowników handlowych, byłoby zbyt cennym, dziś zwłaszcza, gdy Państwo całe pokrywa się gęstą siecią handlowych szkół i kursów. Wykazała to do pewnego stopnia sama szkoła niedzielno-handlowa swym rozwojem w ciągu lat pięćdziesięciu, jak to w szczegółach uwidocznia zebrane tu wiadomości, wyciągnięte z akt urzędowych, przechowanych w różnych instytucjach m. Warszawy. Na jedną wszakże szczęśliwą i rzadką okoliczność zwrócić tu wypada uwagę. Najczynniejszy z działaczy, którzy przed pół wiekiem przyjmowali udział w założeniu Szkoły niedzielno-handlowej, pracuje do dziś niezmiernie nad jej rozwojem. Jest nim czcigodny Stanisław Brun (ojciec), właściciel jednej z najwybitniejszych firm handlowych naszego miasta. Jak świadczą wspomnienia pamiętających ów czas kupców i mieszkańców Warszawy, czcigodny St. Brun był głównym inicjatorem za-

łożenia Szkoły, która młodzieńczej Jego energii zawdzięcza swe powstanie. Za ledwie jednak rozpoczynając wtedy swą karierę handlową, nie wysuwał się naprzód w gronie oficjalnych działaczy, zajmujących stanowiska w Urzędzie Starszych, a dokładając starań aby podjęta przezeń myśl znalazła swe urzeczywistnienie, nie zostawił ich śladu w urzędowych dokumentach, z których zaczerpnięte zostały szczegóły dotyczące założenia Szkoły. Ślad ten zastępuje świadectwo kolegów w zawodzie, którzy jako przedstawiciele kupiectwa warszawskiego, najściślej zainteresowani dziejami Szkoły niedzielno-handlowej, przechowali dla ówczesnych szlachetnych zabiegów i dzielnej inicjatywy czcigodnego St. Bruna wdzięczne wspomnienie.

W aktach, z których korzystać będziemy, wspomniane jest poraz pierwszy nazwisko czcigodnego St. Bruna w sierpniu 1858 r., w zaproszeniu, jakie Urząd Starszych wystosował doń, aby czuwał nad biegiem spraw w Szkole niedzielno-handlowej i nad zaspokojeniem jej potrzeb. Od tej chwili nazwisko czcigodnego St. Bruna, jako urzędowego już przedstawiciela kupiectwa warszawskiego w zarządzie szkoły wiąże się jak najściślej z każdym szczegółem dziejów zakładu, światłemu Jego współdziałaniu zawdzięczającego stan, w jakim rozpoczyna drugie pięćdziesięciolecie swego istnienia.

PRZEDWSTĘPNE ZABIEGI.

W myśl ustawy z lat 1816 i 1817 o zgromadzeniach rzemieślniczych i kupieckich w Królestwie Polskiem, członkowie tych zgromadzeń zarówno zobowiązani zostali posyłać do szkół młodzież, sposobiącą się do rzemiosł i handlu. Lecz kiedy szkoły rzemieślniczo-niedzielne zaraz w roku 1817 otwarte zostały w Warszawie, a nieco później i w innych miastach Królestwa, szkoły dla praktykantów handlowych założone

nie były. Nadto rozporządzeniem b. Komisji Rządowej spraw wewnętrznych i policji, z dnia 26 listopada 1819 r. № 238, zgromadzenia rzemieślnicze miały sobie zabronione wyzwalanie terminatorów na czeladników, bez poprzedniego przedstawienia świadectwa przełożonego szkoły rzemieślniczo-niedzielnej, –gdy tymczasem ustawą dla zgromadzeń kupieckich zastrzeżony był tylko (w art. 37 i 38) warunek, aby uczeń kupiecki, przy wyzwalaniu go na subjekta, składał przed starszymi zgromadzenia kupców egzamin w nauce szkolnej. Edukacja więc młodzieży kupieckiej pozostawioną została staraniu samych urzędów starszych zgromadzeń kupieckich. A ponieważ większość ówczesnych kupców sama jeszcze nie stała na odpowiednim poziomie wykształcenia a przez to niedostatecznie oceniała mogące stąd wynikać własne korzyści, nic przeto dziwnego, że edukacja młodzieży handlowej przez długie lata w zupełnym zaniedbaniu pozostawała. Praktykanci handlowi mogli tylko z wielką trudnością, o ile ich zajęcia i dobra wola pryncypałów nie stawały na przeszkodzie, uczyć się prywatnie i tą drogą zdobywać sobie bardzo ograniczone i niewystarczające w danym zawodzie wykształcenie. Stąd wynikał wielki brak zawodowo uzdolnionych subjektów, korespondentów i buchalterów. Zamożniejsze zaś domy handlowe zmuszone były sprowadzać sobie zawodowo uzdolnionych pracowników z zagranicy, którzy znów nie znali ani sił produkcyjnych kraju, ani stosunków handlowych.

Poprawieniem tego opłakanego stanu zajęły się światlejsze jednostki z grona kupiectwa warszawskiego. Oficjalnymi przodownikami byli w tej sprawie: Józef Köhler, starszy zgromadzenia kupców, i jego następcą na urzędzie Ksawery Szlenkier; ale duszą całej sprawy, rzeczywistym inicjatorem był czcigodny St. Brun, jak wspomniano wyżej. Dzięki i tej incyatywie, zabiegom i staraniom, już w roku 1847, na posiedzeniu zgromadzenia kupców w dniu 2 (14) września. były uczynione wnioski: „aby starsi zgromadzenia szczególnie

na to uwagę zwrócili, iżby młodzież handlowa większe usposobienie odbierała. Były także życzenia objawione, aby uczniów, w nauce po handlach znajdujących się, pryncypałowie choćby raz na tydzień w dni niedzielne do szkół posyłałi“. Po bliższem jednak rozpatrzeniu kwestyi, okazało się, iżby to wielu niedogodnościom ulegało, bo jak „pryncypałowie, po większej części biorąc uczniów do nauki, ciągle w interesie ich zajmują i niejakiemu wyręczeniu w nich upatrują. nie mogli by ich za dom, w zamiarze pobierania nauk, wysyłać, i środki nie każdemu by dozwalały na to łożyć. Z tem wszyskiem nie ustaje potrzeba przysposobienia młodzieży do handlu tak, iżby nim użytecznie i dla siebie i dla kraju zajmować się mogła. Nie pozostaje, jak iżby sami pryncypałowie nad tym przedmiotem dozór rozciągneli i dopilnowali, iżby młodzież w wolnych chwilach zajmowała się nabyciem tych wiadomości, które za konieczne uznane zostały. Z tego powodu dla tem większego zachęcenia uczniów, po handlach w nauce zostających, uchwalono na temże posiedzeniu, aby przedstawiony projekt poddawania uczniów pod egzamin starszych zgromadzenia, zanim uczeń wyzwolony zostanie i stosowny uzyska list wyzwolenia, jako wynikający z przepisu prawa o kupiectwie z dnia 11 stycznia 1817 r., mianowicie w artykułach 37, 38 i 39 w zupełności wykonany został, gdyż przepisy te nie tylko są zgodne z koniecznym w zgromadzeniu kupieckim porządkiem, lecz wymaga ich nadto utrzymanie w przyzwoitej godności stanu kupieckiego. Dla tego uproszeni zostali tu starsi zgromadzenia do rozwinięcia przepisu tego, który w czasie członkowie zgromadzenia życzą sobie mieć wydrukowanym, ażeby każdemu pryncypałowi do stosownego uczniom udzielenia doręczonym być mógł.“

ZAŁOŻENIE SZKOŁY.

Zamierzony w ten sposób bodziec dla młodzieży w części tylko osiągnięty został, ponieważ większa część tychże uczniów, po handlach będących, „ledwo początkowe posiadająca nauki, nie mogła się tak usposobić i egzaminu zdać, jakby tego wymagać należało”. Z tego względu, kupiectwo warszawskie, „powodowane bezskutecznością czynionych przez siebie zabiegów, jak niemniej wskutek coraz liczniejszych żądań, objawionych ustnie i listownie, przez wielu członków Zgromadzenia“, uchwaliło na ogólnym zebraniu w dniu 7 lutego 1851 roku, aby Urząd starszych odniósł się do prezydenta miasta Warszawy, „z prośbą wyjednania u władzy właściwej zezwolenia na urządzenie przy jednym z gimnazyów, szkoły niedzielno-kupieckiej, w którejby wykładano nauki, nieodstępnie w handlu potrzebne, jako to: wiadomości kilku języków, rachunkowości kupieckiej w całej obszerności, geografii handlowej, buchalteryi i korespondencyi, oraz treściwego i praktycznego wykładu prawa wekslowo-handlowego i zwyczajów handlowych.

Dla obmyślenia na tę instytucję potrzebnego funduszu, starsi przedstawili, co następuje.

- a) że z opłat do skrzynki kupieckiej, w Zgromadzeniu utrzymywanej, wpływy od roku 1838 (od poprzednich starszych W. Sommera i Thugutta objęto zł. p. 3342, czyli rb. 502) przyniosły, po potrąceniu rocznych wydatków, blisko rb. 1400, wynoszących do końca roku 1850 superaty rb. 9060;
- b) nadto znajdował się w zachowaniu urzędu Starszych fundusz z opłaty konsensowej, kwota zł. p. 38000 w listach zastawnych z dołączonym procentem, czyli rb. 6675;
- c) pozostałość ze składki kupców, na meble do sali w Banku na giełdę, w roku 1842 złożonej, z dołączeniem procentu, w listach zastawnych 450 rb.;
- d) z pozostałości ze składki kupców, na illuminację w roku 1838 zebranej w sumie 615 rb.

Razem rubli *szesnaście tysięcy osiemset*, czyli złotych polskich *sto dwanaście tysięcy*.

Z takowego kapitału, rb, 16800 wynoszącego, gdyby hipotecznie umieszczonym został, procent przyniosłby rocznie do rb. 1000, któryby na utrzymanie szkoły mógł być użyty.“

Takie przedstawienie wniesiono do prezydenta miasta, skąd z przychylnym wnioskiem odeszło, za pośrednictwem Komisji spraw wewnętrznych i duchownych, do ministra oświecenia narodowego, który za zgodą księcia-namiestnika królewskiego, reskryptem z dnia 24 listopada 1854 roku (v. s.) № 9200, zezwolił na otwarcie w mieście Warszawie szkoły niedzielno-handlowej, wedle zatwierdzonej przez siebie ustawy.

Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, zawiadamiając o tem pod dniem 6 (18) stycznia 1855 r. № 13799, Komisję Rządową, upraszał o wydanie dyspozycyi w przedmiocie zeznania aktu urzędowego przez urząd starszych zgromadzenia kupców warszawskich, co do nieużywania przeznaczonego przez nich na pomienioną szkołę funduszu w sumie rb. 16800, tudzież procentów od tejże, na inny cel, tylko na utrzymanie takowej, oraz co do przelewu procentu od funduszu rzeczzonego do kasy miejskiej pod rozporządzenie kuratora. B. Komisya Rządowa spraw wewnętrznych i duchownych, pod dniem 22 kwietnia (4-go maja) 1855 r. № 1003³3708, zezwoliła zgromadzeniu kupców wypożyczyć sumę 14800 rb.

Gdy 18 (30) maja 1855 roku suma 16800 rb. aktem urzędowym na nieruchomości w Warszawie¹⁾ hipotecznie ubezpieczoną została, z zastrzeżeniem używania procentów od niej, w sposób przez Kuratora okręgu naukowego wskazany,—tenże kurator, reskryptem z dnia 27 kwietnia (9 maja) t. r. № 2459, zamianował do szkoły niedzielno-handlowej następujących nauczycieli:

¹⁾ pod № 6534 własnością Władysława Jasińskiego będącej (dziś: Leszno 2).

1. Do nauki religii rzymsko-katolickiej, księdza Feliksa Pyzalskiego, nauczyciela w szkole powiatowej filologicznej 3-ej.

2. Do wykładu języka rosyjskiego i polskiego w dwóch wyższych oddziałach — Leopolda Grabowskiego, nauczyciela gimnazjum gubernialnego w Warszawie.

3. Do wykładu tychże języków w dwóch niższych oddziałach — Pantaleona Przystanowskiego, nauczyciela w szkole powiatowej realnej „przy ulicy Królewskiej“.

4. Do języka niemieckiego w dwóch wyższych oddziałach — Jana Maron'a, nauczyciela szkół elementarnych ewangelickich w Warszawie.

5. Do wykładu tegoż języka w niższych oddziałach Bogumiła Wejdla, nauczyciela języka niemieckiego w szkole powiatowej realnej przy ulicy Królewskiej.

6. Do wykładu buchalteryi, prawa wekslowego i geografii handlowej Jakóba Centnerszvera, nauczyciela w szkole rabinów.

Do nauki religii ewangelicko-augsburskiego wyznania wezwany został (reskrytem z d. 21 czerwca (3 lipca) 1855 r. № 5033) pastor Edwarda Boerner, kapelan garnizonu Warszawskiego.

W maju t. r. otworzono zapisy uczniów handlowych, pragnących kształcić się w szkole niedzielno-handlowej (por. raport b. dyrektora gimnazjum realnego pod d. 12 (24) maja 1855 r. do b. kuratora okręgu naukowego.)

22 maja (3 czerwca) t. r., po odbytem w kościele pańien Wizytek nabożeństwie, dopełniony został uroczysty akt otwarcia szkoły, wobec delegowanych urzędników zarządu naukowego, magistratu, urzędu starszych i wielu członków zgromadzenia kupieckiego, oraz zamianowanych nauczycieli i przyjętej w poczet uczniów szkoły młodzieży handlowej.

Zebranie w sali posiedzeń gimnazjum realnego zagał naczelný zwierzchnik szkoły, dyrektor gimnazjum realnego

Maksimiljan Łyszkowski mową, w której określił w krótkości powody założenia tej szkoły kosztem kupiectwa warszawskiego, zatwierdzenie przez rząd opiekuńczy przedstawienia w tym celu kupców miasta Warszawy i wprowadzenie w życie oraz rozwinięcie tak pięknych zamiarów przez władzę wychowania publicznego. Starszy zgromadzenia, kupców Ksawery Szlenkier treściwie wyjaśnił zgromadzonej młodzieży korzyści z pobierania nauk, wyłączenie zawodu przez nią obranego tyjących, wyraziwszy przytem nadzieję, iż w dalszem rozwinięciu dziś otwierającej się szkoły może urzeczywistnić się zamiar założenia tak u nas potrzebnej *wyższej* szkoły handlowej. Bezpośredni kierownik szkoły, inspektor szkół niedzielno-rzemieślniczych oraz gimnazjum realnego, Kazimierz Rogiński, obznajmiwszy młodzież z wewnętrznem urządzeniem szkoły i z planem wykładac się mających nauk, zawiązał ją do zajęcia miejsc w klasach, do których, wedle poprzednio odbytych egzaminów, usposobioną się okazała.

Spisany 22 czerwca (3 lipca) t. r. protokół o odbytych akcie otwarcia szkoły temi słowy zakończony został:

„Tak miasto nasze obdarzone zostało nowym zakładem dążącym do wykształcenia znakomitej części młodzieży, która zajmąwszy kiedyś przynależne jej stanowisko w obywatelstwie, z wdzięcznością wspominać będzie rząd opiekuńczy i tych, którzy potrafili tak szlachetny zamiar przez starania, wytrwałość i ofiarność swoją doprowadzić do skutku.“

Na protokóle tym położono następujące podpisy:

Ze strony władzy naukowej: Łyszkowski Maksymilian, dyrektor gimnazjum realnego oraz szkoły niedzielno-handlowej.

Rogiński Kazimierz, inspektor tegoż gimnazjum oraz szkół niedzielno-rzemieślniczych i szkoły niedzielno-handlowej.

Pleve Adam, naczelnik wydziału naukowego.

Vidal Maksymilian, naczelnik wydziału administracyjnego (okręgu naukowego).

Maliszewski, sekretarz okręgu naukowego.

Nauczyciele szkoły niedz.-handlowej:

ksiądz Feliks Pyzalski

Leopold Grabowski,

Pantaleon Przystanowski,

Jan Maron,

Bogumił Wejdel,

i Jakób Centnerszwer.

Jeska Norbert, radny naczelnik wydziału administracyjnego magistratu.

Szlenkier Ksawery, starszy zgromadzenia kupców.

Fukier Teofil, podstarszy tegoż zgromadzenia.

Zigler Robert, zastępca podstarszego.

Köhler Józef, starszy giełdy Warszawskiej.

Członkowie zgromadzenia kupieckiego :

Kremky Henryk, Bryliński Jan, Rosen Mathias, Neubauer Stefan, Fridlejn Rudolf, Zeltt Józef, Zeltt Ludwik, Sobolewski Stanisław, Krausse Jan - August, Arnhold Jan Gotfried, Hild Juliusz, Włodkowski Antoni, Hempel Jan-Nepomucen i sekretarz urzędu starszych H. Unruh.

PLAN NAUK.

W planie nauk zatwierdzonej ustawy pomieszczono następujące przedmioty:

1. Nauka religii.
2. Język polski.
2. Język rosyjski.
4. Język niemiecki.
5. Arytmetyka i rachunkowość handlowa.
5. Wiadomości z buchalteryi, prawa wekslowego i geografii handlowej.

Kurs nauk ustanowiono czteroletni, jako odpowiadający przeciągowi czasu, przeznaczonego art. 35 postanowienia b

księcia namiestnika Królewskiego, z dnia 11 stycznia 1817 r. dla uczniów do nauki kupiectwa i osiągnięcia prawa wyzwolenia na czeladnika.

Według pierwotnego zamierzenia, wykład nauki, ograniczony do dni niedzielnych i świątecznych, odbywać się miał cztery godziny, z których jedna godzina przeznaczoną została dla uczniów wszystkich klas na nabożeństwo kościelne i naukę religii, jedna godzina na język rosyjski i polski oraz kaligrafię, godzina na język niemiecki i jedna godzina w klasie I i II na arytmetykę handlową, w III na rachunkowość handlową, buchalteryę oraz geografję handlową, w IV zaś na buchalteryę, prawo wekslowe i geografję handlową.

Nauka języków rozpoczynać się miała w klasie I od wprawiania uczniów w płynne czytanie, pisanie za dyktowaniem i tłumaczenie z języka rosyjskiego i niemieckiego na polski, a kończyć się w klasie IV umiejętnością prowadzenia korespondencji handlowej w wyżej wymienionych trzech językach.

Kurs arytmetyki winien był się rozpoczynać w klasie I od czterech działań prostych, a kończyć się w klasie IV obliczaniem annuitów.

Zasady buchalteryi pojedynczej i podwójnej oraz niezbędne wiadomości z geografii handlowej wykładane być miały w klasie III, a uzupełnione w klasie IV-ej.

Program prawa wekslowego przeznaczono tylko na klasę IV; obejmować on miał najważniejsze wiadomości z prawa komercyjno-wekslowego.

Rzecz oczywista, że wykonanie pięciu programów, dla każdej klasy przepisanych, w trzech godzinach tygodniowych lekcji było absolutnie niemożliwem. To też już w drugim roku istnienia szkoły otworzoną została klasa przygotowawcza, aby w niej młodzieży, słabo w naukach elementarnych przysposobionej, dać możliwość kształcenia się w szkole niedzielno-handlowej. Od czternastego zaś roku po założeniu szkoły zaczęto stopniowo powiększać liczbę

lekcyi aż do sześciu godzin, zamiast pierwotnych czterech. Nadto zbieranie się uczniów w godzinach szkolnych na nabożeństwo kościelne zostało wykluczone, a raczej z praktyki szkolnej zupełnie usunięte, jako zabierające wiele czasu, na wykład nauki religii potrzebnego. Ze względu zaś na okoliczność, iż zebranie na naukę religii około 200 uczniów wyznania rzymsko-katolickiego, ze wszystkich pięciu klas w jednej sali, czyniło wykład dla jednego prefekta uciążliwym, a dla ogółu uczniów mało pożytecznym, z powodu różności poziomu rozwinięcia umysłowego, przeto obowiązek uczęszczania na lekcye religii ograniczony został do pierwszych dwóch klas i przygotowawczej. Uczniów zaś klasy III i IV zupełnie uwolniono od tej lekcyi, w tem mniemaniu, że ci bądź z wychowania domowego, bądź też w innych szkołach, w których poprzednio nauki pobierali, bądź nareszcie w szkole niedzielno-handlowej, przez pierwsze trzy lata uczęszczania do niej, przyswoili już sobie główne zasady nauki religii i moralności. Gdy jednakże z czasem przekonano się o niezbędności potrzeby powtórzenia tych zasad i z uczniami dwóch klas wyższych, zgromadzenie kupców, wyznaczwszy odpowiedni fundusz, wyjednało u władzy naukowej zezwolenie i nominacyę dla drugiego nauczyciela religii rzymsko-katolickiej, i tym sposobem, od 1 (13) lutego roku 1899 szkoła ma dwóch prefektów katolickich: jednego na klasę przygotowawczą i I-ą, drugiego na klasę II, III i IV.

Na skutek uchwały Zgromadzenia Kupców, z dnia 26 stycznia 1855 r. o potrzebie wykładu religii dla uczniów wyznania ewangelickiego, b. Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, reskryptem z d. 21 czerwca (3 lipca) 1855 r. za № 5053, wezwał X. Edwarda Boernera „kapelana garnizonu Warszawskiego, do wykładu nauki religii ewangelicko-augsburskiego wyznania w szkole niedzielno-handlowej, z płacą z właściwych funduszków po rb 45 rocznie, zasto-

sowaną do ilości płacy, pobieranej przez nauczycieli religio-
tego wyznania w innych zakładach naukowych.”¹⁾)

Z powodu bardzo małej liczby uczniów wyznania prawosławnego, którzy w dni niedzielne zbierali się w soborze prawosławnym, gdzie od godziny 8 do 9 rano nauka tej religii dla młodzieży była udzielana, posada nauczyciela religii tego wyznania ustanowioną została dopiero od 22 kwietnia roku 1901.

LEKCYE WIECZORNE.

Powiększenie liczby lekcyi do sześciu godzin tygodniowo przy mniej więcej pięćdziesięciu dniach szkolnych w roku, nie zaradziło całkowicie złemu. Nauczyciele, mając po 80, niekiedy i więcej uczniów w klasie, jak to do roku 1875 często się zdarzało, nie byli w stanie ani przejść kursu, programem przepisanego, ani uczniów każdego poszczegól-
nie należycie wyegzaminować. Zwłaszcza, że ci ostatni, czy to z winy własnej, czy też dla zajęć sklepowych, nie-regularnie uczęszczali na lekcyę. Skutkiem tego szkoła wy-
puszczała dostatecznie usposobionych do podrzędnych zajęć
subjektów handlowych, lecz dobrych buchalterów i kores-
pondentów na ogół przysposabiać nie była w możności,
nie licząc wyjątkowo zdolnych jednostek lub takich uczniów,
którzy wstępowali do szkoły z większem uprzedniem już
przygotowaniem, po ukończeniu, naprzykład, kilku klas
gimnazjum.

W celu zatem podniesienia nauki do takiej stopy, aby
szkoła ta mogła wydawać nie tylko dostatecznie przyspo-
sobionych subjektów, lecz zarówno zdolnych buchalterów
i korespondentów, zgromadzenie kupców podjęło starania
u władzy szkolnej o wyjednanie rozszerzenia wykładu nauk

¹⁾ Por. odezwę b. dyrektora Łyszkowskiego z d. 22 czerwca (4 lipca) 1855 r.
№ 543 do Urzędu Starszych Zgrom. Kupców.

przez dodanie, na początek w klasie III i IV tylko, do 6 godzin lekcyi niedzielnych i świątecznych, jeszcze czterech godzin wieczornych, we wtorki i czwartki, od godziny w pół do siódmej do w pół do dziesiątej.

Tu nadmienić należy, że zarząd naukowy, zaraz przy rozpoznawaniu pierwotnego projektu kupców, co do założenia tej szkoły, nastroczał uwagę, czy nie należałoby, nie ograniczając się na kursach niedzielnych, zaprowadzić kursów wieczornych, jak to już wówczas miało miejsce w szkołach zagranicznych, tudzież w Moskwie i Petersburgu. Podobnież życzenie, aby do godzin niedzielnych nauki w szkołach handlowych, jeszcze i godziny wieczorne w dniach powszednich dodawano, objawione było w art. 50-ym Najwyżej zatwierdzonej ustawy o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem, z dnia 8 (20) maja 1862 r. i polecone zostało gorliwości komitetów szkolnych.

Uznano jednak za lepsze wprzód wypróbować nauczanie w dni niedzielne, a później dopiero, w miarę wykazanej przez praktykę potrzeby, kursa wieczorne otworzyć.

To też gdy ta potrzeba nieodzowną się okazała, urząd starszych uczynił w d. 4 (16) października 1878 r. przedstawienie do prezydenta m. Warszawy „o wyznaczenie, na pokrycie wydatków otwarcia kursów wieczornych, stałego zasiłku z funduszów kasy miejskiej, po rb. 3000 rocznie. Przedstawienie to jednakże, pomimo gorącego poparcia ze strony prezydenta i inspektora szkół m. Warszawy, z którym magistrat komunikował się w tej sprawie (d. 4 (16) grudnia 1878 r. za № 18404/7620), nie uzyskało zatwierdzenia, pomimo iż p. prezydent w przedstawieniu swem zredukował żądany zasiłek do 2000 rb. Uważano za właściwsze odłożyć ten wydatek do czasu, gdy stan funduszów miejskich o tyle się poprawi, że dochody będą wystarczały na wszystkie potrzeby gospodarstwa miejskiego.

Aby nie pogrzebać powziętej myśli, lecz ułatwić i przyspieszyć wykonanie projektu, wynikłego z rzeczywistej po-

trzeby szkoły niedzielno-handlowej, ówczesny starszy zgromadzenia kupców, Jan Bloch, wstępując w ślady poprzedników, którzy zawsze interesowali się żywo wychowaniem młodzieży kupieckiej, na zebraniu reprezentantów, odbytem dnia 18 (30) września 1879 roku, ofiarował z własnych funduszków rb. 1000 na otwarcie kursów. Niespełna w dwa miesiące wyjednano upoważnienie kuratora okręgu naukowego, który reskryptem z d. 16 (28) listopada 1879 roku № 10501, zezwolił na otwarcie „korepetycyj wieczornych“, z warunkiem, ażeby na tych lekcyach powtarzane były nauki, wykładane na kursach niedzielnych, a mianowicie: język rosyjski, polski i niemiecki, arytmetyka, rachunkowość handlowa, buchalterya, prawo wekslowe i geografia handlowa.

Z początkiem roku 1880 lekcyce wieczorne rozpoczęto faktycznie, na początek, jak to było odrazu zaprojektowane, tylko w klasie III i IV, a dopiero od roku 1891 włącznie także lekcyce wprowadzono i w klasie II-ej. Koszta kursów wieczornych, od chwili ich otwarcia i dotąd, ponosi wyłącznie zgromadzenie kupieckie.

DOZÓR SZKOLNY.

Ustawa szkoły z roku 1854 szczegółowych prawideł względem dozoru szkolnego nie dała, wskazała tylko w § 11, że przepisy, zalecone dla szkół niedzielno-rzemieślniczych, pod względem dozoru i karności uczniów, stosują się w zupełności i do szkoły niedzielno-handlowej. Na mocy przeto wydanej w roku 1844 ustawy dla szkół niedzielno-rzemieślniczych w Warszawie, pierwszym naczelnym zwierzchnikiem szkoły niedzielno-handlowej był ówczesny dyrektor gimnazjum realnego Maksymilian Łyszkowski, bezpośrednim zaś

kierownikiem szkoły został Kazimierz Rogiński, inspektor gimnazjum realnego oraz szkół niedzielno-rzemieślniczych.

Artykuł 7 ustawy z roku 1844 zezwalał również na utworzenie dozoru szkolnego z ośmiu członków, to jest, sześciu majstrów, po kolei z różnych rzemiosł, przez magistrat miasta corocznie wybieranych i przez kuratora okręgu naukowego zatwierdzanych, jednego członka magistratu i inspektora szkół niedzielno-rzemieślniczych. Dozór taki jednak dla szkoły handlowej, w chwili jej założenia aż do roku 1863, dla niewiadomych powodów zorganizowanym nie był. Jedynie tylko zgromadzenie kupieckie na ogólnym swoim posiedzeniu w dniu 26 stycznia 1855 roku uchwaliło, „ażeby każdej niedzieli i święta, w czasie wykładania nauk w szkole, dwóch członków z grona kupców obecnymi byli.“

Do sprawowania tych obowiązków starszy zgromadzenia Ksawery Szlenkier ustnie, a następnie urząd starszych w odezwie z dnia 25 sierpnia 1858 r. № 493, zaprosił p. p. Sennewalda jun., Arnolda J. G., Kremkego Władysława, Heringa Edwarda, Cohna Tobiasza, Poznańskiego Izydora, Rawicza Józefa i p. Stanisława Bruna, jedyne z obecnych członków komitetu szkolnego, który od założenia szkoły, czyli przez całe pół wieku, wytrwale pozostaje na swym stanowisku.

Dopiero w roku 1862, kiedy nastąpiła organizacja szkół rzemieślniczo-niedzielnich i handlowych, na zasadzie ustawy z d. 8 (20) maja t. r. o wychowywaniu publicznem w Król. Pols., b komisya rządowa wyznań religijnych i oświecenia publicznego, reskrytem z d. 30 października № 10664/17650, poleciła magistratowi zarządzić wybór przez radę miejską dwóch kupców m. Warszawy, wraz z inspektorem szkół elementarnych tworzyć mających komitet, do którego oddał zarząd szkoły handlowej miał należeć, albowiem w myśl art. 48 przytoczonej ustawy, szkoła ta zostawała pod opieką magistratu i rady miejskiej, a pod bezpośrednim zarządem powyższego komitetu.

Według punktu 7-o postanowienia b. Rady administracyjnej z dnia 1 (13) marca 1863 r., w Komitecie tym miejsce inspektora szkół elementarnych zajmować mógł jeden z nauczycieli gimnazjalnych, którego inspektor, z upoważnienia b. komisji rządowej, do tej czynności powoła. To też, stosownie do wniosku inspektora szkół elementarnych z dnia 5 czerwca 1863 r. № 66, b. komisja rządowa w dniu 8 lipca t. r. № 2995|4873 wezwała Kazimierza Rogińskiego, rektora gimnazjum 2-go oraz dotychczasowego „nadzorcę“ szkoły niedzielno-handlowej, na członka, mającego zastępować inspektora szkół elementarnych w Komitecie, zarządzającym szkołą; starszych zaś zgromadzenia kupieckiego Ksawerego Szlenkiera i Teofila Fukiera, wybranych przez radę miejską na posiedzeniu z d. 11 (23) grudnia 1862 r. na członków rzeczonoego komitetu ze strony kupiectwa, zatwierdziła reskryp-tem w dniu 2 (15) kwietnia 1863 r. № 1554|2472.

Uważając komitet za kompletnie uorganizowany b. komisja rządowa oddała go reskryp-tem z d. 8 lipca 1863 r. № 2995|4873 „pod bezpośrednie zwierzchnictwo magistratu m. Warszawy, a to stosownie do pun. 8 przytoczonego wyżej postanowienia b. Rady administracyjnej. Jednocześnie też b. komisja rządowa, zgodnie z wnioskami inspektora szkół elementarnych z d. 13 maja i 5 czerwca tegoż roku, wezwała do pełnienia obowiązków „nadzorcę szkoły“ po Rogińskim Bogumiła Wejdlą, nauczyciela języka niemieckiego tejże szkoły.

Rogiński, w charakterze zastępcy inspektora szkół elementarnych, zarządzał szkołą niedzielno-handlową do maja 1864 r. Artykuł 61 Najwyższego ukazu z dnia 30 sierpnia (11 września) 1864 r. zniósł w zupełności rozdziały (od I do VII włącznie) Ustawy z d. 8 (20) maja 1862 r. o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem, a przez to samo, jak wyjaśnił kurator okręgu naukowego, w reskrypcie swoim z dnia 20 lipca (1 sierpnia) 1884 r. № 12070, skasowane zostały „dozory szkolne“ z ich atrybucyami. Odtąd zarząd zwierz-

chni szkołą pozostawał bezpośrednio, czyli bez zastępców i dozoru szkolnego, w ręku inspektorów szkół elementarnych: 1) Vievegera, 2) Fejchta, 3) Hornberga, 4) Kryłowa, 5) Iwanowa, 6) Sawienkowa, 7) Gejewskiego, 8) Czebotarowa, i 9) obecnego rzeczywistego radcy stanu Wsiewołoda Sokołowa, którzy na mocy art. 19 i 20 Najwyższego Ukazu z dnia 30 sierpnia (11 września) 1864 roku, ustanawiają do zarządzania szkołą niedzielno-handlową osobnych nadzorców.

Nadzorcy owi następowali po sobie w takim porządku: 1) Bogumił Wejdel, od czerwca 1863 do końca 1874 roku, 2) Adam Gagatnicki od początku 1875 do połowy 1884 roku, 3) Jan Mazurenko od połowy 1884 do 1 (13) sierpnia 1896 roku, odtąd zaś do chwili obecnej 4) Mikołaj Trapeznikow.

Po zniesieniu „dozoru“, obowiązki „komitetu szkolnego“ są następujące: dbać o dobrobyt szkoły, czynić przedstawienia inspektorowi szkół miasta Warszawy o potrzebach szkoły i o środkach zapewnienia i ulepszenia jej bytu. Przedstawienia te, jak wyjaśnił kurator okręgu naukowego, w przytoczonym wyżej reskrypcie z d. 20 lipca (1 sierpnia) 1884 r. № 12070, winny być roztrząsane na posiedzeniach komitetu, pod przewodnictwem inspektora szkół, lub rozstrzygane przez samego inspektora, albo też przedstawiane na decyzję kuratora okręgu naukowego. Komitet ma prawo wyboru nauczycieli do wykładu nauk w szkole, nie tylko z pomiędzy nauczycieli szkół rządowych, lecz nawet z osób praktycznie tylko obznajmionych z naukami, wykładanymi w szkole niedzielno-handlowej, jednakże posiadających świadectwa wydawane przez okręg naukowy na prawo nauczania. Wybranych przez komitet kandydatów zatwierdza inspektor szkół miasta Warszawy, stosownie § 2 ustawy szkoły z 1854 r., oraz na zasadzie art. 38 Ukazu 30 sierpnia (11 września) 1864 r. Do tak ostatecznie określonego komitetu, b. komisya rządowa oświecenia publicznego,

10 lutego 1865 roku za № 893¹⁰¹³, zatwierdziła na członków (komitetu) ze strony kupiectwa trzech nowych kandydatów: 1) Stanisława Bruna, 2) Juljusza Heldta, i 3) Henryka Natanson. Dwaj ostatni z początkiem roku 1872 podali się do zwolnienia ich od tych obowiązków. Wówczas inspektor szkół m. Warszawy, 8 lipca 1872 r. № 675, zatwierdził na takichże członków kupców: 1) Władysława Kremky'ego, który opuścił ten urząd w r. 1876, 2) Hermana Meyera, 3) Aleksandra Rodkiewicza i 4) Ludwika Spiessa, 15 zaś października 1873 r. № 1054 Józefa Rawicza. Po otwarciu w listopadzie 1879 r. kursów wieczornych, inspektor szkół zatwierdził 7 (19) lutego 1880 r. № 224, jeszcze czterech członków komitetu szkolnego ze zgromadzenia kupieckiego: 1) Józefa Blocha, 2) Leona Epsztejna, 3) Michała Lande i 4) Gustawa Senewalda. Gdy jedni z wymienionych członków zmarli, inni dla braku czasu lub zdrowia, wystąpili z grona komitetu, wówczas kurator okręgu naukowego reskryptem z dnia 13 (25) sierpnia 1899 roku zatwierdził: Mikołaja Braumana, Feliksa Kucharzewskiego, Jerzego Meyera i Gustawa Schlikego, którzy dotąd pod przewodnictwem Stanisława Bruna, zatwierdzonego jeszcze 10 lutego 1866 r., stanowią Komitet Szkolny.

NAUCZYCIELE.

Sposób mianowania nauczycieli, w warszawskiej szkole niedzielno-handlowej, inny był z początku, niż w następstwie. Początkowo, na podstawie § 2 ustawy z r. 1854, nauczycieli mianował Kurator okręgu naukowego. Na skutek Najwyższego Ukazu z 30 sierpnia 1864 r., ustanawiającego w Królestwie Polskiem dyrekcye naukowe, prawo mianowania, tak

nauczycieli jak i nadzorcy szkoły, przeszło do Inspektora szkół m. Warszawy, który jednocześnie objął ogólne zwierzchnictwo nad szkołą.

O pierwszych nauczycielach religii wyznania prawosławnego nie znaleziono wiadomości. W aktach spotykamy nazwisko protojereja Klemensa Czechowicza, mianowanego, jak widać z jego własnoręcznego listu do nadzorcy szkoły, w r. 1863. Po nim wykładali religię wyznania prawosławnego: protojerej Makary Żechanowicz od r. 1885, następnie od 1 października 1894 roku duchowny Emilian Omelianowicz i wreszcie od 1 października 1901 r. diakon Eustachy Kozikowski.

Jak długo pozostawał w szkole pierwotnie przeznaczony na prefekta rzymsko-katolickiego wyznania ks. Feliks Pyzalski — nie wiadomo; niewątpliwem tylko jest, że od roku 1862 naukę religii katolickiej wykładał już inny prefekt — ks. Franciszek Kołaczewski, od 1 sierpnia 1868 r. — ks. Józef Lipiński, po śmierci zaś tego, przeznaczono od 1 października 1879 r. ks. Ignacego Glińskiego, po nim znowu od 1 lutego 1899 r. był ks. Karol Polikowski. Od 10 marca 1901 r. ks. Polikowski wykładał religię tylko w klasie drugiej, trzeciej i czwartej, ksiądz zaś Franciszek Choiński powołany został do nauczania w klasie wstępnej i pierwszej. Po ustąpieniu z posady ks. Polikowskiego, od 1 kwietnia 1902 r. ks. Choiński zmuszony był objąć wykłady we wszystkich klasach; lecz gdy 1 października 1902 r. przeznaczono do nauki w klasie pierwszej i wstępnej ks. Romana Radlińskiego, a po wyjściu tego ostatniego od 1 listopada 1903 r. — ks. Jana Malatyńskiego, — odtąd i do chwili obecnej ksiądz Choiński uczy tylko w klasie drugiej i w wyższych.

Po pastarze Edwardzie Boernerze, jako pierwszym prefekcie nauki wyznania ewangelickiego, już w ostatnim tercycale roku 1856 spotykamy nazwisko nowego prefekta — pastora Herrmanna; na protokóle z posiedzenia rady nauczycielskiej z d. 27 listopada (5 grudnia) 1857 r. znajdujemy

podpis pastora E. Biedermanna, trzeciego, oczywiście, z kolei prefekta; w lipcu 1863 roku kilkakrotnie spotyka się podpis pastora Wilhelma Zimmera, który pozostawał w szkole do 1 maja 1865 r.; zaraz po nim nastął pastor Henryk Zander. Następnie do 1 sierpnia 1868 roku prefektem był pastor Adolf Oppman, zaraz po nim — pastor Henryk Bartsch, z początkiem roku 1872 nastął pastor Emil Klim, od 1 kwietnia 1875 roku miejsce było nie zajęte dopiero od 1 października tegoż roku przeznaczony został dyakon Rudolf Gundlach, następnie od 1 marca 1876 r. Alfred Jeute, nauczyciel języka rosyjskiego oraz polskiego w tejże szkole i wreszcie, od 1 sierpnia 1898 r. mamy p. Bogumiła Brauna.

W pierwszych latach istnienia szkoły, nie było oddzielnych nauczycieli do języków rosyjskiego i polskiego. Jak już wyżej rzecono, pierwszymi nauczycielami obu tych języków razem byli: Pantaleon Przystanowski i Leopold Grabowski. Już w r. 1860 do końca 1863 zamiast nazwiska pierwszego z nich, spotykamy podpisy Walentego Bolewskiego, od roku zaś 1862 zamiast Grabowskiego podpisywał się Emilian Konopczyński—aż do roku 1864. Następnie widzimy do końca r. 1864 nazwisko Franciszka Lustrzykowskiego, dalej — od 1 lutego 1865 r. był Ignacy Kosmowski, po tym od 1 września 1865 r. do 22 października 1866—Piotr Motyliński, od 14 października tegoż roku Andrzej Rydecki, oraz Wojciech Czajkowski; od 5 lipca 1869 roku po Rydeckim nastaje Artur Sulimierski, który od r. 1884 zaczął wykładać wyłącznie język polski. Po Czajkowskim zaś powołano (z klasy wstępnej i pierwszej) od 1 czerwca 1867 r. Eugeniusza Łypaczewskiego; po nim był od 1 marca do 1 lipca 1874 roku Wiktor Rechniowski, następnie do 1 kwietnia 1883 r. Bogusław Boharewicz, który już wcześniej, mianowicie od 1 czerwca 1867 roku zajmował posadę tak zwanego w etacie „korepetytora“, t. j. nauczyciela klasy wstępnej.

Nauczycieli do wykładu wyłącznie języka rosyjskiego mianować zaczął Kurator okręgu naukowego od 20 lipca 1884 r. Byli nimi: wzmiankowany wyżej Boharewicz—od r. 1878 do 1 sierpnia 1884; od grudnia 1879 r. do 1 marca 1884 — Teodozyusz Ślusarewskij, od r. 1884 przeznaczono na miejsce Boharewicza Aleksego Dawidowa, który pozostawał do 1 lutego 1893 r., od 1 marca 1884 r. na miejsce Ślusarewskiego powołano p. Jana Mazurenkę, nadto od r. 1884 5 przeznaczony został jeszcze jeden nauczyciel—Worobjew; po nim od 1 stycznia 1886 zaproszono Ludomira Lewkowicza, oraz od 21 listopada 1885 r. Serafina Starosiwilskiego, który pozostawał do końca roku 1889; po Lewkowiczu nastąpił od 1 czerwca 1886 r. Aleksander Izwiekow, po tym znowu od 1 października 1887 r. Konstanty Aleksin, następnie od 1 kwietnia 1888 r. jednocześnie powołani byli: W. D. Kurczyńskij oraz W. A. Kurczyńskij od 1 października 1888 r. W. A. Kurczyńskiego zastąpiono od stycznia 1890 r. przez p. Aleksandra Suworowa, na jego zaś miejsce nastąpił od 15 lutego 1891 r. obecny p. Nikodem Romanienko. Po W. D. Kurczyńskim kolejno następowali: od 1 lutego 1895 r. Aleksander Waksenburg, od 1 października 1895 r. Paweł Nikołajew, od 21 stycznia 1902 r. Aleksander Starosiwilski i, wreszcie, od 15 października 1904 r. obecny p. Michał Skomorochow, dotychczasowy nauczyciel geografii. Z powodu utworzenia w klasach niższych dodatkowych oddziałów, od 1 stycznia 1897 r., był powołany p. Cyprian Matyszuk, od 16 zaś lutego 1903 r. S. Tibilow, którego zastąpił od 26 sierpnia 1904 r. obecny p. Aleksander Makarowicz. Od 1 listopada 1898 r., czyli po ustąpieniu Floryana Bużki, b. nauczyciela kaligrafii i po części języka rosyjskiego, powołany został od 1 lutego 1899 r. nowy nauczyciel Stefan Tarasenko, a po wyjściu tego z dniem 1 października 1899 r. i z powodu utworzenia nowego oddziału klasy pierwszej, przyjęto od 1 stycznia 1900 r. p. Jana Jaszczyka. Od 1 września 1894 r. p. Mazurenko, jako nauczyciel klasy IV zastą-

piony został przez nowego nauczyciela Anatoliusza Skworcowa, po tym nastąpił od 1 stycznia 1895 r. Mikołaj Demczenko, dalej od 1 stycznia 1898 r. Piotr Bakkanowski i, nareszcie, od 1 października 1901 r. do chwili obecnej pozostaje p. Jan Jaszczyk. Jednocześnie wskutek otworzenia klas równoległych mianowane były nowe osoby: Stefan Dejneki, Bazyl Głuzdowski. Aby uzupełnić zmiany, zasłane wśród personelu tych nauczycieli, zaznaczamy, że w roku 1896 w niektórych oddziałach klasy 3-ej język rosyjski wykładali: od 1 kwietnia Dymitr Russanow, a od 1 sierpnia tegoż roku do końca 1902 Michał Makarow.

W dalszym ciągu, zmiany wśród składu nauczycieli języka polskiego następowały w takiej kolejności: po Boharewiczu od 1 kwietnia 1883 r., gdy ten otrzymał lekcje języka niemieckiego, przeznaczony został p. Alfred Jeute, dotychczasowy nauczyciel klasy wstępnej, czyli „korepetytor“ (od 1 X 1872 roku) języka niemieckiego; zresztą, prócz p. Jeutego, język polski w klasach niższych wykładali różnymi czasami i inni nauczyciele, tak zwani „korepetytorzy“, mianowicie: Gracyan Chmielewski (1874—80), Ksykiewicz (1875—77), Świdwiński (1877—8), Gerreth i Michałowski (1878), Władysław Niedźwiedzki (1880—90), Bronisław Chlebowski (1880—82), Władysław Nowicki (1882—83), Wiktor Pniewski (od 1 kwietnia 1883 do 1 marca 1885 r.), po nim Zdzisław Rutkowski do 1 października 1885 r., dalej Antoni Bądzkiewicz, po śmierci którego nastąpił do wykładu w klasie drugiej od 1 lipca 1893 r., a początkowo — do wstępnej 12 lutego tegoż roku p. Ignacy Dębnicki. Gdy zaś ten ostatni otrzymał (po Michalence) lekcje arytmetyki (w kl. II), wówczas do lekcji języka polskiego powołany został od 15 sierpnia 1894 r. Zygmunt Lipka, który następnie, z początkiem roku 1900 objął lekcje tegoż języka w klasie drugiej, trzeciej i czwartej. Pozostałe zaś po nim w klasie wstępnej, a po Niedźwiedzkim w klasie pierwszej lekcje (oddano od

21 stycznia 1901 r. obecnemu nauczycielowi Władysławowi Lesiewiczowi.

Jan Maron, jako pierwszy nauczyciel języka niemieckiego w dwóch klasach wyższych, opuścił szkołę w roku 1861, a następcami jego byli: Teodor Keil, Gustaw Neefe w roku 1862—3, Maurycy Szurig od początku roku 1868, Jan Szadkowski od 1 stycznia 1870 r., Aleksy Chudziński od 10 stycznia 1892 r. wreszcie, od 1 października 1899 r. i dotychczas Franciszek Zillinger, były (od 1 kwietnia 1893 r.) nauczyciel w klasie drugiej i w niższych.

W drugiej kolei nauczycieli tegoż języka, czyli po Bogumile Weidlu, który był pierwotnie przeznaczony do wykładu w klasach niższych, następowali po sobie: od 14 stycznia 1866 r.—Henryk Brauer, od 10 czerwca 1866 r.—Teofil Sikorski, od 1 sierpnia 1874 r. Karol Kuhn, od 1 kwietnia 1883 r.—Bogusław Boharewicz, od 1 października 1883 r. powtórnie K. Kuhn. Oprócz Kuhna powołany też był od roku 1879*) Franciszek Nuofer, po którym od 1 listopada 1885 r. był Aleksander Forsander, na miejsce tego nastąpił od 1 kwietnia 1887 r. Władysław Bremen; następnie, od 1 kwietnia 1892 r. był Oskar Berg, po którym od 1 października 1893 r. otrzymał lekcje po raz pierwszy Fr. Zillinger. Tymczasem K. Kuhn od 1 stycznia 1890 r. podał się do dymisji, a jego lekcje objął wzmiankowany już Alfred Jeute, po opuszczeniu zaś szkoły przez tego ostatniego—z dniem 1 Stycznia 1895 r. nastąpił na jego miejsce obecny p. Bogumił Braun. Gdy znowu p. Braun od 1 października 1899 r. objął lekcje w oddziałach klasy drugiej (po p. Zillingerze), natenczas od 18 października tegoż roku otrzymał lekcje po p. Braunie i jedną w oddziale klasy III-ej obecny p. Adolf Tyc. Z powodu utworzenia (z początkiem r 1900) nowych oddziałów w klasach niższych, powołano od 1 kwie-

*) W tymże roku 1879 wykładali na kursach wieczornych inne przedmioty: Stanisław Kramsztyk i Władysław Nowca.

tnia 1900 r., prócz powyższych nauczycieli, p. Jana Wenera, a po nim, z końcem roku 1900 lekcyje oddano od 15 lutego 1901 r. p. Stanisławowi Auerbachowi, który ustąpił z dniem 1 grudnia 1902 r., a następcą jego od 12 stycznia 1903 r. został obecny p. Oswald Danielczyk. Z początkiem 1904 okazał się potrzebnym piąty nauczyciel do języka niemieckiego; w tym też celu powołany został obecny p. Gustaw Ferch.

Pierwotnie przeznaczony do wykładu arytmetyki i rachunkowości handlowej, nauczyciel Franciszek Rutowski. w roku 1863 objął lekcyje inne (buchalteryi i prawa wekslowego), następcą więc jego do wykładu arytmetyki i rachunkowości handlowej został Roman Żuliński, po nim od roku 1863 nastął Aleksander Miecznikowski, dalej—od 1 września 1865 r. Feliks Górzyński, od 1 września 1867 r. Ignacy Gerreth, od 1 czerwca 1879 r. Apolinary Gerreth (syn poprzedniego), od 1 kwietnia 1883 r. Karol Kuhn, od 1 października tegoż roku powrotnie Apolinary Gerreth*), od 18 stycznia 1890 r. Jan Mazurenko i, nareszcie, od 1 sierpnia 1896 r. Eugeniusz Dobrzynskij.

Oprócz wyliczonych nauczycieli, arytmetykę wykładali w klasie wstępnej i pierwszej, z czasem też i w drugiej,—tak zwani „korepetytorzy“ i nauczyciele „nadetatowi“. Do takich należeli: 1) od 1 lipca 1867 r. Antoni Sielski, były uczeń tejże szkoły, po nim od 2 maja 1871 r. Teodor Laszuk, dalej od 1877 r. do 1879—Świdwiński, od 1 kwietnia 1883 r. Wiktor Pniewski, od 1 marca 1886 do 1887 r. Zdzisław Rutkowski. 2) od 4 października 1870 r. p. Stanisław Skrobański, zaraz po nim od 1 stycznia 1900 r. p. Aleksander Skryninkow, dalej od 21 stycznia 1902 r. Dymitr Demczenko oraz Bronisław Malanowski — do r. 1904. Z powodu ustąpienia p. Reksa (ob. poniżej), od 13 czerwca 1903 r. został powołany dodatkowo p. Andrzej Czepik. Z początkiem r. 1904 lekcyje

*) W ciągu lat 1879—82 był zastępcą nadzorcy szkoły na kursach wieczornych.

w oddziałach wstępnych (po p. Malanowskim) powierzono Bazylemu Krasilnikowowi, a po nim—od 22 sierpnia 1904 r. lekcyje te objął obecny p. Mikołaj Czernyszew. Po wyjściu ze szkoły p. Demczenki, lekcyje po nim rozdzielono od 1 października 1904 r. między p.p. Czernyszewem a Głuzdowskim, nauczycielem języka rosyjskiego. 3) Od 1 października 1886 r. lekcyje w oddziałach klasy drugiej otrzymał nowoprzybyły nauczyciel Benedykt Przedrzymirski, niedzielne zaś lekcyje Gerretha oddano z dniem 1 października 1886 r. Michałowi Michalence (również w klasie drugiej). Następnie lekcyje po Przedrzymirskim dostał (w klasie trzeciej) wymieniony już poprzednio p. Dobrzynskij od d. 1 października 1893 r.; po p. Michalence lekcyje powierzono we wszystkich oddziałach klasy drugiej na kursach niedzielnych i wieczornych—od 15 sierpnia 1894 r. p. Ignacemu Dębnickiemu.

Jakób Centnerschwer, pierwszy nauczyciel buchalteryi, prawa wekslowego i geografii handlowej opuścił swoje obowiązki w r. 1863, pozostałe zaś po nim lekcyje objął b. nauczyciel arytmetyki—Franciszek Rutowski; lecz ten ostatni, skutkiem pomnażania się liczby oddziałów klas wyższych utrzymał się tylko przy lekcyach prawa wekslowego i po części buchalteryi; pozostałe zaś z objętych przez niego po p. Centnerschwerze lekcyje rozdzielono różnemi czasy w miarę zwiększającej się liczby oddziałów klasy trzeciej i czwartej, pomiędzy innymi nauczycielami.

I tak, począwszy od r. 1875, część lekcyj buchalteryi otrzymał Wilhelm Sander; lekcyje te w r. 1877 przeszły w ręce Tytusa Kowalskiego, od roku zaś 1878 oddano je powyżej je wzmiankowanemu Przedrzymirskiemu, od 1 zaś lipca 1889 r. objął je Artur Sulimierski, który od 1 kwietnia 1883 r. otrzymał resztę lekcyj, pozostałych po Rutowskim. Ostatecznie, wszystkie lekcyje buchalteryi prowadzi obecnie p. Władysław Rzeszotarski, który jeszcze za życia Sulimierskiego, od początku r. 1902 zaczął wykladać buchalteryę w klasie trzeciej.

Lekcyje geografii od r. 1876 przeszły w ręce p. Stanisława Skrobańskiego, następnie od r. 1877 objął je p. Gracyan Chmielewski, potem od 1 października 1880 r. Władysław Gagatnicki; jednocześnie prawie z Gagatnickim w r. 1882|3 wykładał w niektórych oddziałach geografiją*) Słusarewskij, nauczyciel języka rosyjskiego; w roku 1883|4 lekcyje po dwóch ostatnich prowadzili: Jan Mazurenko i Stanisław Segeth aż do roku 1889; w roku 1889|90 byli Segeth oraz Michał Mielnikow; po Segecie z początkiem r. 1890 przybywa Piotr Bojcew, po tym znowu od 15 sierpnia 1890 r. Michał Makarow. Jednocześnie z ostatnimi, od 1 lutego 1893 uczył geografii Dymitr Kłopow, którego następcą został od 1 kwietnia 1896 r. Grzegorz Bielikowicz. Ten ostatni opuścił szkołę z dniem 1 lutego 1899 r., w roku zaś 1898 (1 marca) ustąpił p. Mielnikowa, lekcyje po nim otrzymał Mikołaj Reks; wkrótce w niektórych oddziałach klasy drugiej i trzeciej powierzono lekcyje p. Cypryanowi Matyszukowi, dotychczasowemu nauczycielowi; od 16 lutego 1903 r., z powodu wyjazdu p. Makarowa, zaproszono do wykładu geografii p. S. Tibilowa. Lekcyje po p. Reksie, który wyjechał z Warszawy, w r. 1903 objął od 13 kwietnia t. r. p. Mikołaj Timonow i dotąd je prowadzi; po ustąpieniu zaś 1 kwietnia 1904 r. p. Tibilowa, powołany został p. Michał Skomorochow.

Prawo wekslowe po Rutowskim wykładał od 1 kwietnia 1883 r. Wł. Gagatnicki, następnie, czyli od 1 sierpnia 1884 r. W. Pronaszko, po nim od 1 października 1885 r. Nikodem Krakowski, dalej, od 15 października 1887 r. Konstanty Aleksin, od 1 kwietnia 1888 r. powołano po Aleksinie Oskara Berga, potem — od 1 Stycznia 1894 r. — D. Kłopowa, — od 1 lipca tegoż roku Atanazego Płyszewskiego, — wreszcie, od 1 stycznia 1902 r. obecnego nauczyciela p. Jakóba Płyszewskiego (brata poprzedniego).

*) Liczba lekczyj geografii zwiększyła się z powodu wprowadzenia tej nauki w klasie drugiej.

„Już w roku pierwszym istnienia szkoły oddział pierwszy był tak liczny, a uczniowie tak różnego usposobienia“, że uznano potrzebę dodania klasy wstępnej, do której były kurator okręgu naukowego 27 grudnia (8 stycznia) 1855 roku zatwierdził przedstawionych sobie dwóch „korepetytorów“—Antoniego Esińskiego i Stanisławskiego. Jak długo ci dwaj nauczyciele przetrwali na tych posadach—ściśle określić nie podobna. Nazwisko Stanisławskiego ostatni raz napotkaliśmy na protokóle, jaki ocalał z akt dawnych, daty 5 (17) 1856 r., o odbytem posiedzeniu nauczycielskiem; w podobnym protokóle, z d. 9 grudnia 1857 r., znajduje się inny już podpis: „A. Dominowski“. Na dodatkowej liście płacy z roku 1861—obok pokwitowania A. Esińskiego znajduje się podpis pod pokwitowaniem z odbioru pensyi (z jakiej posady, nie wymieniono): Edwarda (nie Bogumiła) Weidla; takież podpis Weidla, lecz już bez podpisu Esińskiego znaleziono i w roku 1862. W r. 1863 był Stanisław Przeciechowski, pod koniec zaś tegoż roku nastąpił po nim Julian Kamiński. W r. 1864 korepetytorami byli niewątpliwie Łypaczewski oraz Michał Grodecki. Łypaczewski z dniem 1 lipca 1867 r. awansował do klas wyższych (ob. wyżej „język polski i rosyjski“), na miejsce Łypaczewskiego przybył od tejże daty Boharewicz,—następcą zaś Grodeckiego był od 1 października 1866 roku Henryk Karsch, potem od 1 stycznia 1870 roku—Karol Messing i od 1 października 1871 r. p. Alfred Jeute. Ze względu, iż od siódmego dziesiątka lat „korepetytorzy“ zaczęli wykładać jednocześnie nie tylko w oddziałach wstępnych, lecz również i w innych klasach i nazwiska ich już niejednokrotnie zostały wymienione pomiędzy nazwiskami innych nauczycieli, byłoby zbytecznem powtarzać je tutaj ponownie, kwoli nazwy „korepetytora“, która już utraciła swoje pierwotne znaczenie: „nauczyciela wszech nauk, w klasie wstępnej wykładanych“.

Nauczycielami kaligrafii byli: w latach 1875—7 Neugebauer Jan i Kurella Juliusz, w 1878—8 niejaki Ekke (zmarł),

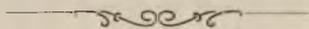
w r. 1879 — Dobrowolski, w r. 1879 — Romuald Krajewski. W sprawozdaniach rocznych, jak również w listach płacy z lat 1880—90 nazwy „nauczyciel kaligrafii“ nie napotkaliśmy. W r. 1887—90 wymieniony jest, jako nauczyciel kaligrafii, Zdzisław Rutkowski, w 1890 i dotychczas pozostaje, pomiędzy innymi, p. Kulik-Drugomirow; nadto po śmierci Rutkowskiego, poruczono także lekcyę od dnia 15 lipca 1893 r. powyżej wymienionemu Buźce, po tym—od lutego 1899 r.—Aleksandrowi Starosiwiłskiemu. Od 21 stycznia 1902 r. i do obecnej chwili, kaligrafii uczy p. Aleksander Aprodow; nadto wykładali kaligrafię: od 1 stycznia 1903 r. Stanisław Kruwialis, od 13 kwietnia 1903 r. S. Tibiłow, po nim od 1 września 1904 r. uczy p. Aleksander Makarewicz.

Z dniem 1 grudnia 1884 r. utworzoną została posada „dozorcy nad uczniami“, którą pierwszy otrzymał A. F. Flegontow, po nim byli: od 1 lutego 1899 r. Aleksander Starosiwiłski, od 10 września do 1 października 1900 r. Aleksander Ćwirko, od 10 lutego 1901 roku i dotąd pozostaje p. Aprodow. Od dnia 1 lipca 1890 roku przeznaczono nadto jeszcze drugiego dozorcę w osobie p. Kulika-Drugomirowa, następcą jego od listopada 1897 r. został p. Tomasik, od 1 zaś stycznia 1898 r. pozostaje p. Lipka. W połowie lutego 1901 r. utworzono trzecią posadę „dozorcy uczniów“, na którą powołano pozostającego dotychczas p. Kruwialisa.

Z początkiem roku 1902 uznano potrzebę ustanowienia sekretarza rady nauczycielskiej, za osobnem wynagrodzeniem i obowiązki te pełni dotąd, zaproszony od 1 stycznia 1902 r., p. Ignacy Dębnicki. Pisarzem w kancelaryi szkoły pozostaje od 1 czerwca 1900 r. p. Aleksander Marcinkowski.

STATYSTYKA.

Następujące tablice obejmują: 1) liczby oddziałów każdej klasy w każdym roku, 2) liczby uczniów, 3) wyniki examinów końcowych i pośrednich, 4) rozdział uczniów według wyznań. Tablice, dla łatwiejszego rozpatrzenia, ułożone zostały oddzielnie dla każdego dziesięciolecia. W szóstej i ostatniej tablicy zestawione są sumy z tablic za pojedyncze dziesięciolecia.

PIERWSZE

Lata	Liczby oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
1855 (15/VII — 4/XII)	—	1	1	1	1	4
1856 (1/I — 25/XI)	1	1	1	1	1	5
1857 (1/I — 7/XII)	1	1	1	1	1	5
1858 (1/I — 7/XII)	1	1	1	1	1	5
1859 (1/I — 7/XII)	1	1	1	1	1	5
1860 (1/I — 4/XII)	1	1	2	2	1	7
1861	1	2	1	2	1	7
1862/3 (1/i 62 — 27/VII 63)	1	1	2	2	1	7
1863 4 (27/VII 63 — 31/VII 64)	1	2	2	1	1	7
1864 5 (3/VIII 64 — 6 VIII 65)	1	2	2	2	1	8
Ogółem za lat dziesięć						60
Liczby przeciętne rocznie						6

DZIESIĘCIOLECIE.

Liczby uczniów	Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich				Liczby uczniów według wyznań									
	Pozostających z ubiegłego roku	Przybyłych w ciągu roku	Razem	Ubyłych w ciągu roku	Pozostających w końcu roku	Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W procencie ogólnej liczby	Pozostało w tej samej klasie	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starokatolickich
—	236	236*	90	146	20	52	72	49,32	74	4	120	37	75	—
126	83	209*	41	168	27	71	98	58,33	70	4	110	42	53	—
141	131	272*	82	190	20	118	138	72,63	52	6	164	55	47	—
170	113	283*	84	199	12	150	162	81,41	37	11	168	54	50	—
187	107	294*	53	241	10	171	181	75,10	60	6	189	53	46	—
231	127	358*	113	245	18	130	148	60,41	97	5	180	96	77	—
227	88	315*	93	222	16	136	152	68,47	70	7	146	63	99	—
206	245	451*	254	197	11	134	145	73,55	52	7	223	64	157	—
186	132	318*	63	255	7	170	177	69,41	78	3	149	51	115	—
248	114	362*	84	278	5	173	178	60,43	100	9	198	56	98	1
1722	1376	3098*	957	2141	146	1305	1451	67,77	690	62	1647	571	817	1
172	138	310	96	214	15	130	145	67,77	69	2%	53,17%	18,43%	26,37%	0,03%

UWAGA. Znak * postawiony jest przy liczbach, które w ostatniej kolumnie rozdzielone zostały na poszczególne wyznania.

DRUGIE

Lata	Liczby oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
1865/6 (6/VIII 65 — 8/VII 66)	1	2	2	2	1	8
1866/7 (1/VIII 66 — 7/VII 67)	2	2	2	2	1	9
1867/8 (1/VIII 67 — 12/VII 68)	1	2	2	2	2	9
1868/9	1	2	2	2	2	9
1869/70 (29/VI 69 — 5/VIII 70)	1	2	2	2	2	9
1870/1	1	2	2	2	2	9
1871/2	1	2	2	2	2	9
1872/3	1	2	2	2	2	9
1873 4	1	2	2	2	2	9
1874/5	1	2	2	2	2	9
Ogółem za lat dziesięć						89
Liczby przeciętne rocznie						9

DZIESIĘCIOLECIE.

Liczby uczniów					Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich					Liczby uczniów według wyznań				
Pozostałych z ubiegłego roku	Przybyłych w ciągu roku	Razem	Ubytych w ciągu roku	Pozostających w końcu roku	Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W procencie ogólnej liczby	Pozostało w tej samej klasie	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starozakonnych	Innych wyznań
273	121	394*	80	314	21	170	191	60,82	123	9	218	65	101	1
293	188	481*	101	380	21	227	248	62,56	132	5	277	63	136	—
359	160	519*	143	376	21	200	221	58,77	155	5	290	65	159	—
355	188	543*	127	416	21	232	253	60,82	163	6	297	58	182	—
395	115	510*	136	374	12	197	209	55,88	165	6	281	52	171	—
362	131	493*	153	340	19	206	225	66,18	115	7	275	54	157	—
321	183	504*	201	303	23	172	195	64,36	108	7	283	56	158	—
280	293	573*	77	496	28	281	309	62,30	187	8	343	57	165	—
468	136	604*	155	449	21	247	268	59,64	181	8	339	71	186	—
428	248	676*	134	542	28	243	271	50,00	271	8	378	82	208	—
3534	1763	5297*	1307	3990	215	2175	2390	59,64	1600	69	2981	623	1623	1
353	177	530	131	399	22	217	239	59,64	160	1,30	56,28	11,76	30,64	0,02

UWAGA. Znak * postawiony jest przy liczbach, które w ostatniej kolumnie rozdzielone zostały na poszczególne wyznania.

TRZECIE

Lata	Liczby oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
1875/6	2	3	3	2	2	12
1876/7 (12/IX 76 — 28/VIII 77)	2	2	2	2	2	10
1877/8 (18/IX 77 — 27/VIII 78)	2	3	2	2	2	11
1878/9 (24/IX 78 — 16/IX 79)	2	3	2	2	2	11
1879/80	2	3	2	2	1	10
1880/1 (21/IX 80 — 20/IX 81)	2	2	2	2	2	10
1881/2 (20/X 81 — 12/IX 82)	2	3	2	2	1	10
1882/3 (20/X 82 — 28/VIII 83)	2	3	2	2	1	10
1883 4	2	3	2	2	1	10
1884/5	2	3	2	2	1	10
Ogółem za lat dziesięć						104
Liczby przeciętne rocznie						10

DZIESIĘCIOLECIE.

Liczby uczniów						Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich				Liczby uczniów według wyznań					
Pozostałych z ubiegłego roku	Przybyłych w ciągu roku	Razem	Ubyłych w ciągu roku	Pozostających w końcu roku	Pozostających w końcu roku	Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W procencie ogólnej liczby	Pozostało w tej samej klasie	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starozakonnych	Innych wyznań
514	185	699*	250	449	31	228	259	57,68	190	8	374	70	247	—	
418	198	616*	221	395	30	219	249	63,04	146	9	330	63	214	—	
365	186	551*	201	350	38	179	217	62,00	133	7	290	57	197	—	
312	217	529*	145	384	35	181	216	56,25	168	3	301	64	161	—	
349	208	557*	187	370	36	136	172	46,49	198	5	326	61	165	—	
334	245	579*	182	397	25	168	193	48,36	204	5	337	63	174	—	
372	191	563*	181	382	31	159	190	49,74	192	5	346	48	164	—	
351	266	617*	183	434	22	201	223	51,38	211	6	399	48	164	—	
412	283	695*	270	425	30	208	238	56,00	187	8	439	55	193	—	
395	259	654*	277	377	27	142	169	44,82	208	8	410	51	185	—	
3822	2238	6060*	2097	3963	305	1821	2126	53,65	1837	64	3552	580	1864	—	
382	224	606	210	396	30	182	212	53,65	184	1,06 ‰	58,61 ‰	9,57 ‰	30,76 ‰	—	

UWAGA. Znak * postawiony jest przy liczbach, które w ostatniej kolumnie rozdzielone zostały na poszczególne wyznania.

CZWARTE

Lata	Liczby oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
1885/6	2	3	3	2	1	11
1886/7 (26/X 86 — 4/X 87)	2	3	3	2	1	11
1887/8 (1/XI 87 — 2/X 88)	2	3	3	2	1	11
1888/9 (6/XI 88 — 22/X 89)	2	3	3	2	2	12
1889/90 (3/XII 89 — XII 90)	2	3	3	2	2	12
1890/91 (16/XII 90 — 8/XII 91)	2	3	3	2	2	12
1892 (9/I — 29/XI)	2	3	3	2	2	12
1893	2	3	3	2	2	12
1894	2	3	3	2	2	12
Ogółem za lat dziesięć						105
Liczby przeciętne rocznie						12

UWAGA. Wskutek zmiany terminów, początku i końca roku szkolnego, czwarte dziesięciolecie obejmuje tylko dziewięć lat szkolnych.

DZIESIĘCIOLECIE.

Liczby uczniów						Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich				Liczby uczniów według wyznań					
Pozostałych z ubiegłego roku	Przybyłych w ciągu roku	Razem	Ubytych w ciągu roku	Pozostających w końcu roku		Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W procencie ogólnej liczby	Pozostało w tej samej klasie	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starozakonnych	Innych wyznań
350	242	592*	198	394	25	195	220	55,83	174	8	360	48	176	—	
369	198	567*	155	412	17	194	211	51,21	201	8	349	49	161	—	
395	274	669*	214	455	23	180	203	44,61	252	11	391	47	220	—	
432	210	642*	175	467	32	236	268	57,38	199	6	375	49	212	—	
435	176	611*	116	495	34	248	282	45,12	213	4	353	45	209	—	
461	172	633*	138	495	45	282	327	66,26	168	5	395	47	186	—	
450	131	581*	143	438	31	263	294	67,35	144	4	325	47	205	—	
407	227	634*	153	481	38	181	219	45,53	262	5	360	54	215	—	
443	240	683*	143	540	40	231	271	50,18	269	2	371	50	260	—	
3742	1870	5612*	1435	4177	285	2010	2295	54,94	1882	53	3279	436	1844	—	
416	208	624	159	465	32	223	255	54,94	210	0,94 %	58,43 %	7,77 %	32,86 %	—	

UWAGA. Znak * postawiony jest przy liczbach, które w ostatniej kolumnie rozdzielone zostały na poszczególne wyznania.

PIĄTE

Lata	Liczby oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
1895	2	3	3	2	2	12
1896	2	3	3	3	2	13
1897	2	4	4	3	2	15
1898	3	4	4	3	2	16
1899	3	4	4	3	2	16
1900	3	5	4	3	3	18
1901	4	5	4	3	3	19
1902	5	4	4	3	3	19
1903	4	5	4	3	3	19
1904	5	6	5	3	3	22
Ogółem za lat dziesięć						169
Liczby przeciętne rocznie						17

DZIESIĘCIOLECIE.

Liczby uczniów					Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich					Liczby uczniów według wyznań				
Pozostających z ubiegłego roku	Przybyłych w ciągu roku	Razem	Ubytych w ciągu roku	Pozostających w końcu roku	Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W procencie ogólnej liczby	Pozostało w tej samej klasie	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starozakonnych	Innych wyznań
500	202	702*	135	567	53	299	352	63,84	215	2	314	53	333	—
514	192	706*	73	633	43	282	325	51,34	308	3	293	51	359	—
590	176	766*	145	621	72	368	440	70,08	181	2	317	53	394	—
549	346	895*	179	716	56	443	499	69,07	217	3	367	67	458	—
660	285	945*	186	759	63	460	523	69,04	236	4	363	70	508	—
696	236	932*	159	773	83	512	595	75,67	178	4	391	58	479	—
690	351	1041*	179	862	82	543	625	72,33	237	4	460	50	527	—
780	267	1047*	148	899	99	547	646	71,63	253	6	381	48	612	—
800	301	1101*	208	893	70	577	647	72,43	216	4	403	52	642	—
823	434	1257*	215	1042	86	732	818	78,50	224	3	442	58	754	—
6602	2790	9392*	1627	7765	707	4763	5470	70,45	2295	35	3731	560	5066	—
660	279	939	163	776	71	476	547	70,45	229	0,37%	39,73%	5,96%	53,94%	—

UWAGA. Znak * postawiony jest przy liczbach, które w ostatniej kolumnie rozdzielone zostały na poszczególne wyznania.

W CIĄGU

Dziesięciolecia	Liczba oddziałów w klasach					
	Przygotowawczej	I-ej	II-ej	III-ej	IV-ej	Razem
I	9	13	14	14	10	60
II	11	20	20	20	18	89
III	20	28	21	20	15	104
IV	18	27	27	18	15	105
V	33	43	39	29	25	169
Ogółem za 50 lat						527
Liczby przeciętne roczne						11

LAT 50-ciu.

Liczby uczniów			Wyniki egzaminów końcowych i przechodnich				Liczby uczniów według wyznań				
Przybyłych w ciągu dziesięciolecia	Ogółem w szkole	Ubyłych w ciągu dziesięciolecia	Ukończyli szkołę z patentem	Przeszli do następnej klasy	Razem	W % ogólnej liczby	Prawosławnych	Katolików	Ewangelików i Reformowanych	Starożytnych	Innych wyznań
1376	3098	957	146	1305	1451	67,77	62	1647	571	817	1
							2 ^o / _o	53,17 ^o / _o	18,43 ^o / _o	26,37 ^o / _o	0,03 ^o / _o
1763	5297	1307	215	2175	2390	59,64	69	2981	623	1623	1
							1,30 ^o / _o	56,28 ^o / _o	11,76 ^o / _o	30,64 ^o / _o	0,02 ^o / _o
2238	6060	2097	305	1821	2126	53,65	64	3552	580	1864	—
							1,06 ^o / _o	58,61 ^o / _o	9,57 ^o / _o	30,76 ^o / _o	—
1870	5612	1435	285	2010	2295	54,94	53	3279	436	1844	—
							0,94 ^o / _o	58,43 ^o / _o	7,77 ^o / _o	32,86 ^o / _o	—
2790	9392	1627	707	4763	5470	70,45	35	3731	560	5066	—
							0,37 ^o / _o	39,73 ^o / _o	5,96 ^o / _o	53,94 ^o / _o	—
10037	29459	7423	1658	12074	13732	61,29	283	15190	2770	11214	2
205	601	151	34	246	280	61,29	6	310	56	229	—
							1,00 ^o / _o	51,58 ^o / _o	9,32 ^o / _o	38,10 ^o / _o	—

Wyprowadzenie wniosków z liczb podanych w tablicach, nie wchodzi w zakres niniejszego sprawozdania a nawet byłoby zbyt cennym w obec jaskrawo uwydatniających działalność szkoły, liczb w ostatniej tablicy pomieszczonych, a odnoszących się do całego pięćdziesięciolecia. W każdym razie uwidocznimy raz jeszcze niektóre z tych liczb.

Od pierwszego zaraz roku istnienia szkoły, do której wstąpiło 236 uczniów, można było wnosić, że szkoła otwartą była w porę i że przyszły jej rozwój jest pewny. Wprawdzie liczba wstępujących w następnych latach, była równie wielką dziesięć razy tylko, w ciągu lat 40, ale zato w następstwie, poczynając od r. 1898, pomimo otwarcia nowych specjalnie handlowych szkół, zaczęła silnie wzrastać i napływ kandydatów doszedł do 434 w 1899.

W ogóle liczby wstępujących do szkoły są następujące:

1-e dziesięciolecie	1376	czyli	średnio	rocznie	138
2-e	1769	„	„	„	177
3-e	2218	„	„	„	224
4-e	1870	„	„	„	208
5-e	2784	„	„	„	279

ogółem za lat pięćdziesiąt:

10037 „ „ „ 205

Liczby uczniów pozostających w szkole od 1855 do 1904 r. rozkładają się w poszczególnych dziesięcioleciach jak następuje:

1-e dziesięciolecie	3098	czyli	w	ciągu	roku	średnio	310
2-e	5297	„	„	„	„	„	530
3-e	6060	„	„	„	„	„	606
4-e	5612	„	„	„	„	„	624
5-e	9392	„	„	„	„	„	939

Razem w ciągu lat pięćdziesięciu:

29459 czyli w ciągu roku średnio 601 uczniów.

Zwiększająca się corocznie liczba kandydatów wywoływała konieczność otwierania oddziałów równoległych i szkoła, otwarta w normalnym składzie czterech klas, zmuszoną była

w pierwszym zaraz dziesięcioleciu urządzić klasę przygotowawczą i po jednym oddziale równoległym przy I, II i III klasie. W r. 1904 liczba wszystkich oddziałów doszła do 22.

Uczniowie szkoły, według wyznań, rozdzieleni się jak następuje:

Prawosławnych	283	czyli średnio rocznie	6	(1%)
Katolików	15190	„ „ „	310	(51,58%)
Ewang. i Reform.	2770	„ „ „	56	(9,32%)
Starozakonnych	11214	„ „ „	229	(38,10%)
Innych wyznań	2	„ „ „	—	—

Okoliczności nie zależne od szkoły sprawiały, że wielu uczniów niemogło uczęszczać regularnie na lekcje i kończyć ją w całości. Liczba tych uczniów jest znaczna i wynosi 73,96% całkowitej liczby wstępujących do szkoły w ciągu piędziesięciolecia. W ten sposób opuściło szkołę:

W 1-em dziesięcioleciu	957	czyli rocznie	96
„ 2-em	1307	„ „	131
„ 3-em	2097	„ „	210
„ 4-em	1435	„ „	159
„ 5-em	1627	„ „	163

Razem w ciągu lat piędziesięciu

7423 uczniów,

czyli średnio rocznie 151.

Całkowity kurs nauk ukończyło 1658 uczniów, czyli średnio rocznie 34, albo 16,52% ogólnej liczby wstępujących w ciągu lat piędziesięciu. Liczba kończących wahała się między 5 (w r. 1864 | 5) i 99 (w r. 1902) uczniami.

Ukończyło szkołę

w 1-em dziesięcioleciu	146	czyli średnio rocznie	15
„ 2-em	215	„ „ „	22
„ 3-em	305	„ „ „	30
„ 4-em	285	„ „ „	32
„ 5-em	707	„ „ „	71

Postępy w naukach nie mogą być ocenione według zasad ogólnie przyjętych, gdyż szkoła stanowi typ specjalny i uczni-

wie jej są równocześnie handlowymi pracownikami a do szkoły przychodzą w niedziele i święta oraz dwa razy tygodniowo (klasy II--IV) wieczorami od 7¹/₂ do 9¹/₂ godz. Pomimo jednak tych ciężkich warunków postępy w naukach nie ustępują procentowo postępom w szkołach codziennych, prowadzonych w warunkach pomyślniejszych. Średni procent postępów wynosił

w 1-em	dziesięcioleciu	67,77%
„ 2-em	„	59,64%
„ 3-em	„	53,65%
„ 4-em	„	54,94%
„ 5-em	„	70,45%

Z uczniów uczęszczających w 1904 przewidywane jest przejście na rok 1905 w liczbie 956.

KOSZTA UTRZYMANIA SZKOŁY.

Jak powiedziano na str. 10, na utrzymanie szkoły przeznaczony został przy jej zakładaniu procent od kapitału Rb. 16800. Z procentu tego wypłaca corocznie Magistrat na utrzymanie szkoły, kwotę przewidzianą etatem (patrz Ustawę w Dodatkach) Rb. 765. Wszakże zaraz w pierwszych latach wydatki przekroczyły etat a nadwyżkę pokrywał i pokrywa Urząd Starszych z funduszków Zgromadzenia Kupieckiego. Całkowity wydatek na utrzymanie szkoły wynosił:

W r. 1867	Rb. 1937	kop. 27
„ „ 1868	„ 1997	„ 05
„ „ 1869	„ 2247	„ 22 ¹ / ₂
„ „ 1870	„ 2400	„ 92 ¹ / ₂
„ „ 1871	„ 2361	„ 62 ¹ / ₂
„ „ 1872	„ 2790	„ 85
„ „ 1873	„ 2880	„ 30
„ „ 1874	„ 2969	„ 94

W r.	1875	Rb.	3595	kop.	24 ¹ / ₂
„	„	1876	„	3518	„	32 ¹ / ₂
„	„	1877	„	3744	„	62 ¹ / ₂
„	„	1878	„	3709	„	50
„	„	1879	„	3774	„	33
„	„	1880	„	4806	„	08
„	„	1881	„	6035	„	14
„	„	1882	„	5231	„	35
„	„	1883	„	5618	„	73
„	„	1884	„	5042	„	47
„	„	1885	„	5271	„	60
„	„	1886	„	5866	„	49 ¹ / ₂
„	„	1887	„	6425	„	21
„	„	1888	„	6150	„	81 ¹ / ₂
„	„	1889	„	6461	„	19
„	„	1890	„	6533	„	68
„	„	1891	„	7852	„	65
„	„	1892	„	8176	„	77
„	„	1893	„	8131	„	14
„	„	1894	„	8476	„	40
„	„	1895	„	8627	„	27
„	„	1896	„	9385	„	99
„	„	1897	„	10706	„	99
„	„	1898	„	11337	„	21
„	„	1899	„	11216	„	21
„	„	1900	„	13262	„	80
„	„	1901	„	13635	„	27
„	„	1902	„	14632	„	10
„	„	1903	„	15235	„	32
„	„	1904	.	.	(około)	.	„	15400	„	—

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or a series of entries, but the characters are too light to transcribe accurately.

USTAWA

DLA SZKOŁY NIEDZIELNO-HANDLOWEJ W WARSZAWIE.

(Do № 9200 reskryptu Ministra Oświecenia Narodowego
z d. 24 Listopada 1854 r. v. s)

§ 1.

Ustanowienie Szkoły Niedzielno-Handlowej w Warszawie. ma na celu specjalne usposobienie terminatorów kupieckich, na expedientów, korrespondentów i buchalterów handlowych.

§ 2.

Szkoła Niedzielno-Handlowa, podobnie jak szkoły rzemieślniczo-niedzielne, zostawać będzie pod zarządem Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego i pod szczególnym dozorem Inspektora Szkół Rzemieślniczo-Niedzielnych. Nauki zaś w niej wykładane będą przez uzdolnionych Nauczycieli, przez Kuratora nominowanych. Kurator ma sobie pozostawionym wybór na Nauczycieli Arytmetyki, Rachunkowości Handlowej, Buchhalteryi, Prawa Wexlowego i Geografii Handlowej, kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Kupieckie w Warszawie, praktycznie z temi przedmiotami obeznanych, chociażby ci nie byli z liczby Nauczycieli Szkół Rządowych, po zasięgnięciu opinii o ich konduicie i przekonaniu się, że dostatecznie znają swoją naukę,

z tym jednak warunkiem, aby byli poddanyymi Cesarstwa Rosyjskiego lub Królestwa Polskiego.

§ 3.

W szkole Niedzielno-Handlowej, mają być wykładane następujące nauki:

1. Nauka Religii.
2. Język Rosyjski.
3. Język Polski.
4. Język Niemiecki.
5. Arytmetyka i Rachunkowość handlowa.
6. Wiadomości z Buchhalteryi, Prawa wexlowego i Geografii handlowej.

§ 4.

Kurs nauk w Szkole Niedzielno-Handlowej będzie czteroletni. Lekcje odbywać się będą w każdą niedzielę i święto przez godzin 4, a mianowicie: od godziny 7¹/₂ do godziny 11¹/₂ przed południem, z których pierwsza godzina od 7¹/₂ do 8¹/₂ przeznaczana jest stale na nabożeństwo kościelne i naukę Religii. W późniejszym czasie przy nadarzonej sposobności, przeznaczonem będzie więcej godzin na naukę.

§ 5.

Oprócz nauki Religii, udzielanej wspólnie dla wszystkich czterech oddziałów, szczegółowy rozkład przedmiotów wykładanych w Szkole Niedzielno - Handlowej, będzie następujący:

A. W oddziale I.

1. Język Rosyjski i Polski, lekcja 1-godzinna, w czasie której uczniowie wprawiać się będą w płynne czytanie i pisanie za dyktowaniem w obu tych językach, a następnie w tłumaczenie z języka rosyjskiego na polski, oraz w kaligraficzne i ortograficzne pisanie.

2. Język Niemiecki, lekcja 1-godzinna, podczas której uczniowie powinni nabywać wprawy w czytaniu, oraz w pisaniu kaligraficznym i ortograficznym, następnie zaś zajmować się będą tłumaczeniem z niemieckiego na język polski.

3. Arytmetyka handlowa, lekcja 1-godzinna, w czasie której uczniowie obznajmiani będą ze wszystkimi ważniejszymi skröceniami w wykonaniu czterech działań arytmetycznych, z miarami i wagami, tak krajowymi, jako też zagranicznymi, oraz nabywać będą wprawy w przetwarzaniu działań z liczbami wielorakimi, z ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi, które najczęściej w handlu mogą mieć zastosowanie, przywykając ciągle do porządnego i wyraźnego pisania liczb.

B. W oddziale II.

1. Język Rosyjski i Polski, lekcja 1-godzinna, w czasie której uczniowie praktycznie obznajmiać się będą z góówniejszymi prawidłami gramatycznymi, przy tłumaczeniu zaś piśmiennem z języka Polskiego na Rosyjski, przywykać będą do porządnego kaligraficznego i ortograficznego pisania, a zarazem oswajać się z technicznymi wyrażeniami w handlu używanymi.

2. Język Niemiecki, lekcja 1-godzinna, w czasie której uczniowie, obok praktycznego obznajmiania się z prawidłami gramatycznymi, zajmować się będą tłumaczeniem z języka Polskiego na Niemiecki. różnych wymmków treści handlowej, i odrabiając na piśmie toż tłumaczenie, nabywać będą wprawy w kaligraficznym i ortograficznym pisaniu.

3. Rachunkowość handlowa, lekcja 1-godzinna, na której uczniowie zajmować się będą przerabianiem rozmaitych zadań z reguły trzech: pojedynczej, złożonej i łańcuchowej, obliczaniem procentów prostych i składowych, wyrachowaniem eskontu, rozwiązywaniem zadań z reguły współki i mieszaniny, używając przytem sposobów najprostszych i najdogodniejszych w zastosowaniu praktycznym.

C. W oddziale III.

1. Język Rosyjski i Polski, lekcja 1-godzinna, w czasie której ucz-

niowie uprawiać się będą w tłumaczenie z polskiego na rosyjski, ale nadto w prowadzenie rozmaitych korespondencji w interesach handlowych, w obu językach.

2. Język Niemiecki, lekcja 1-godzinna, w ciągu której, oprócz wprawy w ustnym tłumaczeniu się w tym języku, uczniowie zajmować się będą pisaniem rozmaitych korespondencji w interesach handlowych.

3. Rachunkowość handlowa i Buchhalteria, lekcja 1-godzinna, w ciągu której uczniowie zajmować się będą, obliczaniem annuit, a następnie poznają główne zasady Buchhalterii podwójnej i pojedynczej, a nadto nabędą niezbędnych wiadomości z Jeografii handlowej.

D. W oddziale IV.

1. Język Rosyjski i Polski, lekcja 1-godzinna.

2. Język Niemiecki, lekcja 1-godzinna.

Uczniowie oddziału 4-ego, głównie zajmować się będą ćwiczeniami w prowadzeniu rozmaitego rodzaju korespondencji handlowych w Rosyjskim, Polskim i Niemieckim językach, tak, aby zostali obznajmieni ze wszelkimi technicznymi wyrażeniami, jakie im w praktyce handlowej, mogą być potrzebni.

3. Buchhalteria i Prawo wexlowo-handlowe, lekcja 1-godzinna. W tym oddziale nastąpi uzupełnienie zasad Buchhalterii wykładanej w kursie

poprzednim, a nadto podane zostaną główne wiadomości z prawa wexlowego, a mianowicie: o naturze wexli i ich ważności w handlu, wzory wexli i główne cechy, nadające ważność wexlowi; zawiadomienie wexlowe, akceptacja, indossacya, różne egzemplarze jednego wexlu, z rozróżnieniem kopii wexlowych od duplikatu. O zareczeniach, protestacyi, akceptacyi, o fałszerstwach i podstępach przy wexlach zaś się mogących. O handlu wexlów i arbitrażu. W końcu uzupełnione zostaną wiadomości z Jeografii handlowej.

§ 6.

Inspektor nietylko mieć będzie dozór nad uczniami, co do regularnego przychodzenia ich do szkoły i zachowania się ich w szkole, ale nadto czuwać będzie i nad tem, aby przedmioty przez nauczycieli wykładane były korzystnie, podług przepisanego programmatu, aby ciż nadawali wykładowi swojemu przede wszystkim kierunek praktyczny z zastosowaniem do interesów handlowych i zajmowali na lekcjach samych uczniów rozwiązywaniem zadań, utrzymywaniem ksiąg, tłumaczeniem i t. p.

§ 7.

Oprócz Nauczyciela Religii, który zarazem odprawiać będzie Nabożeństwo kościelne, do wykładu przedmiotów w Szkole Niedzielno-Handlowej, będzie wyznaczonych sześciu innych nauczycieli, a miano-

wicie: dwóch do języka Rosyjskiego i Polskiego, dwóch do języka Niemieckiego, jeden do Arytmetyki i Rachunkowości handlowej i jeden do Buchhalteryi, Prawa wexlowego i Jeografii handlowej.

§ 8.

Fundusz na utrzymanie Szkoły Niedzielno - Handlowej, przeznaczają Zgromadzenie Kupców Warszawskich, a mianowicie Zgromadzenie Kupców ofiaruje na ten cel procent od sumy rub. sr. 16.800, będącej własnością Zgromadzenia, który przelewany będzie do kasy miejskiej, pod dyspozycją Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

§ 9.

Na pensje Inspektora szkoły i Nauczycieli, oraz na utrzymanie tejże szkoły przeznaczają się rocznie summa Rubli sr. 765, z której to summy pobierać będzie:

1. Inspektor	R. sr. 60
2. Nauczyciel Religii	— 50
3. Nauczyciel języka Rosyjskiego i Polskiego w dwóch niższych oddziałach	— 75
4. Nauczyciel języka Rosyjskiego i Polskiego w dwóch wyższych oddziałach	— 90
5. Nauczyciel języka Niemieckiego w dwóch niższych oddziałach. . . .	— 75
6. Nauczyciel języka Niemieckiego w dwóch wyższych oddziałach. . . .	— 90

Do przeniesienia R. sr. 440

Z przeniesienia R. sr. 440

7. Nauczyciel Arytmetyki i Rachunkowości handlowej.	— 90
8. Nauczyciel Buchhalteryi, Prawa wexlowego i Jeografii handlowej	— 150
9. Stróż.	— 20
10. Na opał czterech sal	— 15
11. Nagrody dla uczniów	— 50

Ogółem R. sr. 765

§ 10.

Do szkoły Niedzielno-Handlowej, obowiązani są posyłać swoich terminatorów, wszyscy bez wyjątku Kupcy Warszawscy. Kontrolowanie i dopilnowanie tego odbywać się będzie w ten sam sposób, jak względem uczęszczających do Szkół Rzemieślniczo-niedzielnych.

§ 11.

Przepisy wydane dla Szkół Rzemieślniczo - niedzielnych, dotycząca dozoru i karności uczniów, rozciągają się w zupełności i do Szkoły Niedzielno-Handlowej.

§ 12.

Egzamina roczne odbywać się będą w obec Urzędników Naukowych przez Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego delegowanych, oraz w obec osób przeznaczonych do tego od Zgromadzenia Kupieckiego.

§ 13.

Po ukończeniu czteroletniego kursu, uczniowie otrzymywać będą stosowne świadectwa. bez których po upływie czterech lat od otworzenia Szkoły, żaden z terminatorów kupieckich nie zostanie wyzwolonym na subiekta handlowego.

PROGRAMY NAUK,

wykładanych w szkole

Niedzielno - Handlowej.

Od kandydatów do klasy wstępnej wymagane są:

Z języka rosyjskiego. Umiejętność czytania i opowiadania przeczytanego ustępu. Pojęcie o zdaniu pojedynczym, jego częściach i o częściach mowy odmiennych. Umiejętność pisania za dyktowaniem z zachowaniem zasad pisowni części mowy odmiennych. Znajomość na pamięć wierszy lub bajek, np. „Słowik i czyżyk“, „Słoń i mops“, „Przechodnie i psy“, „Beztraskliwość ptaszka“, „Wnętrze chaty“.

Z języka polskiego. Czytanie z przepowiadaniem treści i mówienie z pamięci 3—4 wierszyków lub bajek z „Wypisów“ Jeskego. Rozbiór zdań pojedynczych, niezbyt rozwiniętych, oraz odróżnianie części mowy odmiennych i przyimków. Dyktando: łatwe użycie spółgłosek miękkich lub ze zmiękczenia powstałych; ć, cz, ń, rz, sz, szcz, ź, ż i inn.

Z języka niemieckiego. Czytanie i umiejętność pisania pojedynczych wyrazów.

Z arytymetyki. Umiejętność pisania i wymawiania liczb. Dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb niemianowanych (prostych). Zadania pamięciowe z liczbami do tysiąca.

Klasa wstępna.

Nauka religii: a) wyznania *prawosławnego*. Modlitwy z objaśnieniem i historia święta Starego Testamentu;

b) wyznania *rzymsko-katolickiego*. Modlitwy z objaśnieniem i historia święta Starego Testamentu;

c) wyznania *ewangelicko-augsburskiego*. Modlitwy, dziesięć przykazań z objaśnieniem Lutra. Historia święta, stopień pierwszy, podług Wangemana.

Język rosyjski. Skład głoskowy wyrazów. Zdanie, części zdania główne i podrzędne. Części mowy: rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, zaimek, słowo; odmiany tych części mowy. Czytanie z opowiadaniem. Rozbiór zdań pojedynczych, dyktando. Uczenie się na pamięć wierszy oraz bajek: 1) Uczta włościańska, 2) Słońce i księżyc, 3) Noc zimowa na wsi, 4) Świnia pod dębem, 5) Wilk i kot, 6) Wróble i dzwonic.

Język polski. Czytanie z przepowiadaniem, tudzież uczenie się na pamięć bajek oraz wierszyków. Rozbiór zdań pojedynczych rozwiniętych. Umiejętność rozróżniania wszystkich części mowy; łatwe przypadkowanie i czasowanie (1—30 §§ Gram. Jeskego), tudzież stosowanie odnośnych zasad pisowni w dyktandzie.

Język niemiecki. Tłumaczenia z języka rosyjskiego na niemiecki i odwrotnie, według podręcznika Nedlera, część I, str. 1—16; rozmówki, w zakresie tych samych paragrafów. Dyktanda łatwe.

Arytmetyka. Cztery działania z liczbami wielorakimi złożonemi.

Kaligrafia.

Klasa pierwsza.

Nauka religii: a) wyznania *prawosławnego*. Historia św. Nowego Testamentu;

b) wyznania *rzymsko-katolickiego*: historia św. Nowego Testamentu, Wstęp do katechizmu, tudzież pierwsze wiadomości o Bogu;

c) wyznania *ewangelicko-augsburskiego*. Modlitwa Pańska z objaśnieniami Lutra. Historia św., stopień II, podług Wangemana.

Język rosyjski. Etymologia i fleksja. Części mowy odmienne i nieodmienne. Etymologiczny skład wyrazów. Czytanie z opowiadaniem ustępów. Rozbiór zdań pojedynczych i części mowy. Uczenie się na pamięć: Sianokos, Jesień, Oznaki jesieni, Małpa i okulary, Młynarz Wilk i żóraw, Kto to jest? Goniec.

Język polski. Czytanie i przepowiadanie. Podziały samogłosek i spółgłosek. Przypadkowanie (deklinacje) rzeczowników, przymiotników, zaimków i liczebników. Czasowanie (koniugacje) słów (czasowników). Zasady pisowni powyższych części mowy. Recytowanie 4—5 bajek oraz wierszyków. Dyktando.

Język niemiecki. Tłumaczenia z języka rosyjskiego na niemiecki i odwrotnie, podług podręcznika Nedlera, część I, str. 17 — 49. Przypadkowanie rzeczowników, przymiotników oraz zaimków osobowych. Koniugacja (czasowanie) wszystkich słów w czasie teraźniejszym. Dyktando.

Arytmetyka. O dzielnikach. Cechy podzielności liczb. Największy wspólny dzielnik. Najmniejsza wielokrotna (liczba). Ułamki zwyczajne. Cztery działania z ułamkami zwyczajnymi. Ułamki dziesiętne. Dodawanie i odejmowanie.

Kaligrafia. Kursywa.

Klasa druga.

Nauka religii: a) wyznania *prawosławnego*. Katechizm. Objasnienie Wyznania wiary;

b) wyznania *rzymsko-katolickiego*. Objasnienia Składu apostolskiego;

c) wyznania *ewangelicko-augsburskiego*. Chrzest święty i komunია święta z objaśnieniami Lutra. Powtórzenie historii św. Starego Testamentu podług Wangemana.

Język rosyjski. Składnia zdania pojedynczego. Sposoby wyrażania głównych i podrzędnych części zdania. Zdania bezpodmiotowe. Zdania ściągnięte i złożone zależne. Rozbiór zdań złożonych. Czytanie z przepowiadaniem ustnem oraz samodzielniem piśmiennem. Uczenie się na pamięć: 1) Jesień i zima, 2) Wiosna, 3) Poranek nad brzegiem jeziora, 4) Zima, 5) Chłopak i zbójca, 6) Założenie Petersburga.

Język polski. Czytanie, tudzież przepowiadanie ustępów — ustnie lub na piśmie. Kurs składni. Kurs pisowni. Dyktando. Recytowanie 5—6 bajek lub wierszyków.

Język niemiecki. Nedler, cz. I, str. 49—106. Etymologia i fleksya oprócz przysłówków. Główniejsze zasady pisowni. Dyktanda, przepowiadania.

Arytmetyka. Ułamki dziesiętne. Mnożenie i dzielenie. Ułamki okresowe (peryodyczne). Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i odwrotnie. Miary metryczne. Stosunki i proporcje geometryczne. Reguła trzech—pojedyncza i złożona. Reguły procentowe. Reguła spółki.

Geografia. Ogólne wiadomości z geografii matematycznej i fizycznej. Krótki przegląd części świata: Europy, Azji, Ameryki, Afryki i Australii — pod względem fizycznym i politycznym:

Programy ustnych egzaminów rocznych z numeracją biletową.

Język rosyjski.

1. Pojęcie o składni. Składnia zdania pojedynczego. Podmiot.
2. Orzeczenie pojedyncze i złożone. Właściwe używanie orzeczenia słownego.
3. Dopełnienie.
4. Określenie i dopowiedzenie.

-
5. Okoliczność czasu, miejsca, sposobu, przyczyny i celu. Zwrot.
 6. O zdaniach bezpodmiotowych.
 7. Znaki przestankowe w zdaniu i pomiędzy zdaniami.
 8. Składnia zdania złożonego.
 9. Zdania podrzędne określające i ich skróty.
 10. Zdania podrzędne dopełniające. Uboczne pytania.
 11. Zdania poboczne czasowe.
 12. Zdania poboczne okoliczności miejsca.
 13. Zdania poboczne sposobowe.
 14. Zdania poboczne przyczynowe.
 15. Zdania poboczne celowe.
 16. Zdania warunkowe i ustępcze (przypuszczające).
 17. Ogólne zasady przestankowania,
Wiersze.

Język polski.

1. Zdanie pojedyncze i jego części w ogólności.
2. Jakimi częściami mowy wyrażamy podmiot.
3. Podmiot wyraźny i domyślny.
4. Zdania bezpodmiotowe.
5. Jakimi częściami mowy wyrażamy orzeczenie.
6. Określenie i dopowiedzenie.
7. Okoliczność miejsca i czasu.
8. Okoliczność przyczyny i celu.
9. Okoliczność sposobu i dopełnienie.
10. Zwroty i wykrzykniki.
11. Zdania złożone w ogólności.
12. Zdania łączne i ściągnięte.
13. Zdania przeciwstawne i wynikowe.
14. Zdania poboczne podmiotowe.
15. Zdania poboczne dopełniające i określające.
16. Zdania poboczne miejsca i czasowe.
17. Zdania poboczne sposobowe (skutkowe i porównawcze).
18. Zdania poboczne przyczyny i celu.
19. Zdania warunkowe i ustępcze (przypuszczające).
20. Skróty zdań pobocznych określających.
21. Skróty zdań pobocznych okolicznościowych.
22. Przytoczenie.
23. Zdania wtrącone.
24. Zasady pisowni.
25. Przestankowanie.
Wiersze.

Język niemiecki.

1. Czyt. i opow. Nr. 4, str. 52. Tłomacz. z ros. Nr. 4. Artykuł określony, nieokreślony i przeczący. Wyrazy z rodzajowemi zakończeniami zupełnymi i niezupełnymi i forma ich przypadkowania. Rodzaj rzeczowników według znaczenia i zakończenia. Rodzaj rzeczowników złożonych. Zasada pisowni przeciągłego *i*. Przypadkowanie: Der gute Sohn. Eine gute Tochter. Czasować: loben.

2. Czyt. i opowiad. Nr. 5, str. 53. Tłomacz. z ros. Nr. 5. Podział rzeczowników według deklinacji. Cechy każdej odmiany. Rzeczowniki z odmiany słabej. Pisownia przeciągłych: *a, e, o, u*. Przypadkować: Der gerechte Fürst und taphere Held. Czasować: binden.

3. Czyt. i opowiad. Nr. 6, str. 55. Tłomacz. z ros. Nr. 6. Rzeczowniki deklinacji mieszanej i mocnej. O przypadkowaniu rzeczowników rodzaju żeńskiego. Formowanie liczby mnogiej. Wyrazy ze zdwojeniem *aa*. Przypadkować: Das kranke Auge. Ein gutes Herz. Czasować: kommen.

4. Czyt. i opow. Nr. 7, str. 56. Tłomacz. Nr. 7. O przypadkowaniu rzeczowników w ogólności i urabianiu liczby mnogiej. Deklinacja imion własnych w połączeniu z pospolitemi. Wyrazy ze zdwojeniem *ee, oo*. Przypadkować: Kaiser Alexander der Grosse. Czasować: fliegen.

5. Czyt. i opow. Nr. 6, str. 57. Tłomacz. Nr. 8. Przymiotniki. Użycie ich i składnia zgody. Podział przymiotników według deklinacji. Pisownia spółgłosek po spółgłoskach krótkich. Przypadkować: guter alter Wein. Czasować: geben.

6. Czyt. i opow. Nr. 9, str. 58. Tłomacz. Nr. 9. Zakończenie przymiotników w mianowniku liczb. pojed. wszystkich rodzajów, Urabianie stopni. Pisownia spółgłosek po samogłoskach przeciągłych, dwugłoskowych i spółgłoskach. Przypadkować: Eine schöne Stadt. Czasować: beissen.

7. Czyt. i opow. Nr. 10, str. 59. Tłomacz. Nr. 10. Przymiotniki stopniujące się nieprawidłowo. O przypadkowaniu przymiotników w stopniu wyższym. Wyrazy piszące się przez *ai*. Przypadkować: Mein jüngster Bruder. Czasować: schreiben.

8. Czyt. i opow. Nr. 11, str. 61. Tłomacz. Nr. 11. Podział liczebników. Wymawianie liczebników głównych dwucyfrowych. Urabianie liczebników porządkowych. Nieprawidłowo formujące się liczebniki porządkowe. Odróżnianie przedimka *ein* od liczebnika *ein*. Wyrażenie dźwięku *kw*. Przypadkować: Das 1904-te Jahr. Czasować: gehen.

9. Czyt. i opowiad. Nr. 12, str. 62. Tłomacz. Nr. 12. Liczebniki główne odmienne. Wzorce deklinacji liczebników porządkowych i nieokreślonych.

nych. Pisownia dźwięku *ks*. Przypadkować: Zwei Knaben und drei Mädchen. Czasować: graben.

10. Czyt. i opowiad. Nr. 13, str. 63. Tłomacz. Nr. 1 (podług Skuyego). Zaimki osobowe, tudzież ich przypadkowanie. Zaimki drugosobowe w formie ugrzecznionej. Zaimek zwrotny *sich*. Pisownia wyrazów z literą *y*. Przypadkować: Ihr alter Vater. Czasować: haben.

11. Czyt. i opow. Nr. 14, str. 64. Tłomacz. Nr. 2 wedł. Skuyego. Zaimki dzierżawcze i wzorzec ich odmiany. O zaimku *swój*. Użycie *ph*. Przypadkować: Unser gefälliger Nachbar. Czasować: sein.

12. Czyt. i opow. Nr. 15, str. 64. Tłomacz. Nr. 3 podł. Skuyego. Zaimki wskazujące oraz określne, tudzież ich przypadkowanie. O pisowni *s* krótkiego i długiego. Przypadkować dieser tüchtige Kaufmann. Czasować: werden.

13. Czyt. i opow. Nr. 7, str. 81. Tłomacz. Nr. 7. Zaimki pytające, względne i nieokreślne, tudzież ich deklinacja. O pisowni. Przypadkować: Was für ein guter Schüler. Czasować: können.

14. Czyt. i opow. Nr. 8, str. 81. Tłomacz. Nr. 8. O zastępstwie niektórych zaimków przez przysłówki i sposób łączenia ich z przyimkami. O tłumaczeniu *man* po rosyjsku. O użyciu litery dużej. Przypadkować: Solch ein Freund. Czasować: dürfen.

15. Czyt. i opow. Nr. 9, str. 83. Tłomacz. Nr. 9. Słowo: strony. czasy, tryby. Spółgłoski słabe. Przypadkować: dasselbe deutsche Buch. Czasować: mögen.

16. Czyt. i opow. Nr. 10, str. 84. Tłomacz. Nr. 5 podł. Skuyego. Koniugacja słów, tudzież ich cechy. Wzorce główne. Wyrazy, zaczynające się od *th*. Przypadkować: Das Baltische Meer. Czasować: müssen

17. Czyt. i opowiad. Nr. 12. Tłomacz. Nr. 6 podług Skuyego. Forma czasu przeszłego pojedyncza i złożona; urabianie tych form Wyrazy z literą *v*. Przypadkować: Gute und teure Waare. Czasować wollen.

18. Czyt. i opow. Nr. 14 str. 87. Tłomacz. Nr. 13 podł. Skuyego. Słowa czasujące się wraz z *sein*. Wyrazy z literą *x*. Przypadkować: Das heutige Examen. Czasować: sollen.

19. Czyt. i opow. Nr. 15 str. 88. Tłomacz. Nr. 15 podł. Skuyego. Formowanie strony biernej. Imiesłowy odmienne. Wiersze. Przypadkować: das sechste Gymnasium. Czasować: schlagen.

20. Czyt. i opow. Nr. 28, str. 97. Tłomacz. Nr. 16. podł. Skuyego. Czasowniki złożone. Przybranki oddzielne i łączne. Sylaby: *ge* i *zu* w imiesłowach odmiennych tudzież w bezokoliczniku czasowników złożonych. Przypadkować: der grosse Saal. Czasować: zurückkommen.

21. Czyt. i opow. Nr. 31, str. 99. Tłomacz. Nr. 18 podł. Skuyego.

Czasowniki mieszane i nieprawidłowe. Wyliczenie ich. Przypadkować: Mein neuer Schreibtisch. Czasować: brennen.

22. Czyt. i opow. Nr. 37. str. 102. Tłomacz. Nr. 19 podł. Skuyego. Słowa zwrotne i nieosobowe. Przypadkować: All das meinige Geld. Czasować: es regnet.

23. Czyt. opow. Nr. 39 str. 103. Tłomacz. Nr. 20 podł. Skuyego. Przyimki w dopełniaczu. Przykłady. Wiersze. Przypadkować: Welch ein grüner Wald. Czasować: Sich waschen.

24. Czyt. i opow. Nr. 40 str. 103. Tłomacz. Nr. 21 podł. Skuyego. Przyimki w celowniku. Przykłady. Przypadkować: Die 4 klassige Sonntagshandelschule. Czasować: wissen.

25. Czyt. i opow. Nr. 41 str. 104. Tłomacz. Nr. 22 podł. Skuyego. Przyimki w bierniku. Przykłady. Przypadkować: Mein kleines Kapital. Czasować: besehen.

26. Czyt. i opow. Nr. 42, str. 104. Tłomacz. Nr. 43 podł. Skuyego. Przyimki w celowniku oraz bierniku. Przykłady. Wiersze. Przypadkować: Der gerechte Mensch. Czasować: wiederholen.

27. Czyt. i opow. Nr. 44, str. 105. Tłomacz. Nr. 45 podł. Skuyego. Szyk wyrazów prosty i odwrotny. Szyk wyrazów w zdaniach głównych i podrzędnych. Przypadkować: Irgend ein deutsches Wort. Czasować: thun.

Arytmetyka.

1. Dzielnik liczby danej: liczby pierwsze i złożone. Cechy podzielności liczb na: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, 25, 50 i 100. Rozkładanie liczb złożonych na czynniki pierwsze.

2. Wspólny dzielnik liczb danych: liczby pierwsze względem siebie; wyznaczanie największego wspólnego dzielnika liczb danych. Wielokrotna liczby danej. Wspólna wielokrotna kilku liczb danych. Wyznaczanie najmniejszej wielokrotnej liczb danych.

3. Dwojakię znaczenie ułamka; znaczenie licznika i mianownika, ułamki zwyczajne i dziesiętne, właściwe i niewłaściwe, liczba całkowita z ułamkiem, odłączanie (oddzielenie) części całkowitej od części ułamkowej z ułamka niewłaściwego, przedstawienie całkowitej z ułamkiem w postaci ułamka niewłaściwego, wynalezienie części liczby danej, odszukiwanie liczby według jej części danej.

4. Powiększanie, pomniejszanie i zachowanie wartości ułamka zależne od zmian licznika lub mianownika, skracanie ułamków, sprowadzenie do wspólnego mianownika, porównywanie ułamków, dodawanie i odejmowanie ułamków zwyczajnych i całkowitych z ułamkami.

5. Mnożenie i dzielenie ułamków zwyczajnych i całkowitych z ułamkami, rozdrabnianie i redukowanie liczb ułamkowych wielorakich.

6. Liczenie piśmienne i ustne ułamków dziesiętnych, zmiany wartości ułamka dziesiętnego, zależne od przestawienia przecinka, skracanie ułamków dziesiętnych i sprowadzanie do wspólnego mianownika, dodawanie i odejmowanie ułamków dziesiętnych.

7. Mnożenie i dzielenie ułamków dziesiętnych: obliczanie w przybliżeniu do 0,1, 0,01 i t. d.

8. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne; ułamki dziesiętne skończone i peryodyczne. Warunki otrzymywania jednych i drugich. Zamiana ułamków skończonych i peryodycznych na ułamki zwyczajne.

9. System metryczny, zagadnienia odnoszące się do zamiany miar metrycznych na rosyjskie i odwrotnie.

10. Stosunek dwóch liczb: wyrazy i mianownik stosunku, stosunki równe i odwrotne. Zależność wzajemna wyrazów oraz mianownika stosunku; wyznaczenie wyrazu niewiadomego; zamiana stosunku ułamków na stosunek liczb całkowitych; skracanie wyrazów stosunku.

11. Proporcja; główna własność proporcji i wyniki stąd wypływające. Wyznaczanie wyrazu niewiadomego; przestawianie wyrazów proporcji; usuwanie ułamków z wyrazów proporcji; skracanie wyrazów proporcji. Przeciętna arytmetyczna do kilku liczb danych.

12. Wielkości wprost proporcjonalne i odwrotnie proporcjonalne; dwojaki sposób rozwiązywania zadań pojedynczej reguły trzech.

13. Rozwiązywanie zadań reguły trzech złożonej.

14. Kapitał, stopa procentowa, procent (dochód); wykazywanie dochodu procentowego i kapitału.

15. Wykazywanie stopy procentowej i czasu (terminu).

16. Reguła proporcjonalnego dzielenia: dzielenie liczby danej na kilka części proporcjonalnych do liczb danych.

17. Podział zysku między kilku spółnikami, wkładającymi nierówne kapitały, zmieniające się z powodu dokładania lub wycofywania.

18. Rozwiązywanie zadań pierwszego rodzaju reguły mieszaniny: próba złota i srebra, obliczanie próby.

Geografia.

1. Widnokrąg (horyzont) i strony świata. Ogólny rys Australii: powierzchnia, wyspy, grunt, przyroda, zwierzęta.

2. Kształt i wielkość ziemi. Ruchy ziemi. Ludność, miasta, wyspy Australii.

3. Koło na globusie i ziemi. Kształt wybrzeży i powierzchnia Afryki.

4. Wyobrażenie ziemi. Klimat i odwilżanie w Afryce.

5. Łąd kuli ziemskiej, kształty ładu. Produkcja Afryki, ludność i jej zajęcia (zatrudnienie).

6. Półwyspy, wyspy, przylądki, przesmyki Azji, Afryki, Ameryki, tudzież Europy. Państwa Afryki: Marokko, Algier, Egipt, Abisynia, Kapstadt. Wyspy. Madagaskar.

7. Oceany i części ich: morza, odnogi (zатоki), cieśniny Azji, Afryki, Ameryki, Australii i Europy. Kształt wybrzeży Ameryki Południowej, jej powierzchnia i klimat.

8. Głębokość oceanów. Własności wody morskiej. Iskrzenie się mórz. Produkcya oraz ludność Południowej Ameryki.

9. Fale, prądy morskie. Państwa Ameryki Południowej. Brazylia. Chili. Argentyna. Wenezuela. Nowa Granada. Equador. Peru. Boliwia. Paraguay, Uruguay.

10. Niziny, wyżyny (płaskowzgórza) oraz góry Azji, Afryki, Ameryki, Australii i Europy. Kształt wybrzeży, powierzchnia, klimat Północnej Ameryki.

11. Atmosfera. Klimat, odwilżanie i ludność Ameryki Północnej. Pasy klimatyczne.

12. Mgła, obłoki, chmury i deszcz. Ameryka Północna. Stany Zjednoczone.

13. Wiatry. Angielska Ameryka. Meksyk. Wyspy Zachodnio-Indyjskie.

14. Klimat. Położenie, kształt wybrzeży oraz powierzchnia Azji.

15. Rzeki i jeziora w Azji, Ameryce, Australii, Afryce i Europie. Klimat, rośliny, zwierzęta i zaludnienie Azji.

16. Człowiek oraz jego zatrudnienie: podział ludzi na rasy. Chiny właściwe.

17. Widnokrąg (horyzont) oraz strony świata. Mandżurya. Mongolia. Tybet. Buchara Mniejsza czyli Turkiestan Wschodni.

18. Kształt oraz wielkość ziemi. Ruchy ziemi. Korea. Japonia.

19. Koła na globusie i ziemi. Turan. Chiwa. Buchara. Persya. Afganistan i Beludżystan.

20. Wyobrażenie ziemi. Turcja Azyatycka. Azja Mniejsza. Armenia. Arabia.

21. Łąd kuli ziemskiej: kształty łądu, Syrya, Palestyna, Indostan, Indo-Chiny. Wyspy Sundzkie.

22. Półwyspy, wyspy, przylądki, przesmyki w Azji, Ameryce, Australii i Europie. Kształty wybrzeży, morza i powierzchnia Europy.

23. Oceany oraz części oceanów: morza, zатоki (odnogi), cieśniny Azji, Afryki, Ameryki, Australii i Europy.

24. Głębokość oceanów. Własności wody morskiej. Iskrzenie się morza. Mieszkańcy i państwa Europy.

25. Fale. Prądy morskie. Półwysep Pirenejski. Hiszpania i Portugalia.

-
26. Niziny. Wyżyny, góry Azji, Afryki, Ameryki, Australii i Europy. Półwysep Apeniński: Włochy.
 27. Atmosfera. Pasy klimatyczne. Półwysep Bałkański. Kształt wybrzeży, powierzchnia, klimat, odwilżanie i zaludnienie.
 28. Mgła, obłoki, chmury, deszcz. Serbia. Czarnogórze. Bułgaria. Rumunia.
 29. Wiatry. Turcja. Grecja.
 30. Klimat. Półwysep Skandynawski. Rys ogólny. Szwecja i Norwegia.
 31. Rzeki i jeziora wszystkich części świata. Dania, Holandia czyli Niderlandy.
 32. Człowiek i jego zatrudnienie; podział ludzi na rasy. Szwajcaria i Belgia.
 33. Horyzont (widnokrąg) i strony świata. Rys ogólny Anglii, Grunt, powierzchnia, klimat, odwilżanie, ludność i przemysł.
 34. Kształt ziemi. Ruchy ziemi. Miasta Anglii, Szkocji, Irlandji, kolonie Anglii.
 35. Koła na globusie i ziemi. Ogólny rys Niemiec: powierzchnia, klimat, odwilżanie, ludność i przemysł.
 36. Wyobrażenie ziemi. Skład cesarstwa Niemieckiego. Prusy, Bawaria, Saksonia, Wirtemberg, Wolne miasta, Alzacja i Lotaryngia.
 37. Łąd kuli ziemskiej, kształty ładu. Francja.
 38. Półwyspy, wyspy, przylądki, przesmyki Azji, Ameryki, Australii i Europy. Austro-Węgry.

Klasa trzecia.

Nauka religii: a) wyznania *prawosławnego*. Katechizm z objaśnieniem 10-ciu przykazań Boskich i o Sakramentach;

b) wyznania *rzymsko-katolickiego*: o przykazaniach Boskich i kościelnych;

c) wyznania *ewangelicko-augsburskiego*: objaśnienie katechizmu Lutra podług Krugera: 1) dziesięć przykazań, 2) wyznanie wiary i 3) Modlitwa Pańska. Powtórzenie Nowego Testamentu podług Wangemana.

Język rosyjski: powtórzenie kursu gramatyki klas poprzednich, zwłaszcza etymologii oraz fleksyi. Czytanie, rozbiór i opowiadanie ustępów. Wypracowania piśmienne: okólniki i listy handlowe. Wiersze na pamięć: 1) Kaukaz, 2) Topielec, 3) Chmura, 4) Trzy palmy, 5) Wrona i lis, 6) Spór.

Język polski: czytanie, rozbiór logiczny oraz gramatyczny. Powtórzenie oraz uzupełnienie etymologii, fleksyi i ortografii. Wypracowania piśmienne: okólniki i t. p. listy handlowe. Na pamięć: 4—5 poezyj.

Język niemiecki: Nedler, cz. II. Cała etymologia, fleksja i składnia. Dyktanda, przepowiadania piśmienne. Tłumaczenia z języka rosyjskiego na niemiecki ze Skuyego.

Arytmetyka: Skrócone mnożenie i dzielenie. Działanie arytmetyczne z zadaniem przybliżeniem. Reguła łańcuchowa. Obliczanie monetarne. Obliczanie procentowe. Obliczenia towarowe.

Geografia: geografia Rosji.

Buchalterja: Pojęcie o stanie majątkowym i jego częściach składowych (działach). Dokonywanie inwentaryzacji. Rachunki i sposoby prowadzenia ich. Dziennik. Księga główna i bilansowa oraz sposoby prowadzenia ich. Wzorzec otwarcia, prowadzenia i zamknięcia ksiąg, nieskomplikowanego przedsiębiorstwa handlowego.

Programy ustnych egzaminów rocznych z numeracją biletową.

Język rosyjski.

1. Litery. Podział samogłosek i spółgłosek. Zgłoski (sylaby) Akcent. Pojęcie o składni. Różne formy wyrażania podmiotu.
2. Zdanie. Część zdania. Różne formy wyrażania orzeczenia.
3. Rzeczownik. Podział rzeczowników. Rodzaj, liczby oraz przypadki rzeczowników.
4. Odmiana rzeczowników. I-a deklinacja oraz właściwości jej końcówek i przyrostków. Dopełnienie.
5. II-a i III-a deklinacja. Odmiany nieforemne. Określenie i dopowiedzenie.
6. Pisownia rzeczowników. Określenia przysłówkowe.
7. Przymiotnik. Podział przymiotników. Zdania bezpodmiotowe.
8. Odmiana przymiotników. Znaki przestankowe w środku zdania.
9. Pisownia przymiotników. Znaki przestankowe pomiędzy zdaniami.
10. Liczebnik. Odmiana liczebników głównych i porządkowych. Składnia zdania złożonego.
11. Pisownia liczebników. Zdania podrzędne określające.
12. Zaimek. Podział i odmiana zaimków. Zdania podrzędne dopełniające.
13. Pisownia zaimków. Zdania podrzędne czasowe.
14. Słowo. Strony, postacie, tryby, czasy, liczby i osoby. Zdania podrzędne miejsca.
15. Imiesłowy. Koniugacja słowa posiłkowego „być“. Zdania podrzędne sposobowe.
16. I-a i II-a koniugacja. Słowa (czasowniki) nieforemne. Urabianie imiesłowów. Zdania podrzędne przyczynowe.

-
17. Pisownia słów. Zdania podrzędne celowe.
 18. Przysłówek. Podział i pisownia przysłówek. Zdania warunkowe.
 19. Przyimek. Podział przyimków. Pisownia przyimków. Zdania ustępcze (przypuszczające).
 20. Spójnik. Podział i pisownia spójników. Wykrzykniki. Ogólne zasady o przestankowaniu (interpunkcji)
 21. Skład wyrazów. Pierwiastek, przybranka (przedrostek) końcówka i źródłosłów (temat). Wyrazy pierwotne i pochodne.

Wiersze.

- 1) Poranek—Nikitina, 2) Wieś Oniegina—Puszkina, 3) Kaukaz—Puszkina, 4) Mróz—Niekrasowa, 5) Chmura—Puszkina.

Arytmetyka.

1. Mnożenie w przybliżeniu.
2. Dzielenie w przybliżeniu.
3. Obliczenia w przybliżeniu w tym wypadku, kiedy w nich mamy mnożenie i dzielenie.
4. Reguła łańcuchowa.
5. Pojęcie o procentach. Trzy wzory obliczenia procentów.
6. Sposób w przybliżeniu obliczania procentów według I-go i II-go wzoru.
7. Obliczanie procentów za lata, miesiące i dni. Sposób ogólny.
8. Obliczanie procentów za dni, sposobem liczb procentowych.
9. Sposób włoski obliczania procentów za dni.
10. Wyznaczanie kapitału.
11. Wyznaczanie czasu.
12. Wyznaczanie $\%$ taksy.
13. Monetarne pari (równia).
14. Obliczenia towarowe. Tara, brutto, netto. Strącenia z wagi i ceny.
15. Kalkulacja pojedyncza.
16. Kalkulacja złożona—sposób I-szy.
17. Kalkulacja złożona—sposób II-gi.
18. Kalkulacji złożonej sposób II-gi (dla towarów zagranicznych).

Geografia.

1. Położenie i obszar Państwa Rosyjskiego. Granice. Granice morskie. Morze Bałtyckie. Morze Czarne. Morze Azowskie i Japońskie. Granice lądowe: Szwedzko-Norweska, Niemiecka, Austriacka, Rumuńska, Turecka, Perska i Chińska.
2. Części składowe Państwa Rosyjskiego. Powierzchnia Rosyi Europejskiej.
3. Góry: Finlandzkie, Uralskie, Kaukaskie, Krymskie i Karpackie.

-
4. Odwilżanie i wody wewnętrzne Rosyi Europejskiej. Jeziora. Rzeki. Sztuczna komunikacja wodna.
 5. Klimat Rosyi Europejskiej. Grunt.
 6. Roślinność Rosyi Europ. Kraj podbiegunowy. Kraj lesisty. Kraj stepowy i kraj Przysródziemny. Świat zwierzęcy.
 7. Zaludnienie. Skład ludności Rosyi. Skład plemienny mieszkańców Rosyi Europejskiej. Skład religijny ludności i podział administracyjny Rosyi Europejskiej. Podział Rosyi na kraje.
 8. Kraj Północny. Gubernie: Archangielska i Wołogodzka.
 9. Finlandya. Gubernie: Uleaborska, Wazaska, Nylandzka, Abo-Biörneborgska, Tawasthuska, Święto-Michalska, Kuopjoska i Wyborska.
 10. Kraj Jezior. Gubernie: Ołoniecka, Nowogrodzka, Petersburska i Pskowska.
 11. Kraj Nadbałtycki. Gubernie: Estlandzka, Liflandzka i Kurlandzka.
 12. Polesie Smoleńsko-Białoruskie. Gubernie: Smoleńska, Witebska, Mohylowska i Mińska.
 13. Polesie Litewskie. Gubernie: Kowieńska, Wileńska i Grodzieńska.
 14. Kraj Nadwiślański. Gubernie: Suwalska, Łomżyńska, Płocka, Siedlecka, Lubelska, Warszawska, Kaliska, Piotrkowska, Radomska i Kielecka.
 15. Kraj Moskiewsko-przemysłowy. Gubernie: Twerska, Jarosławska, Kostromska, Włodzimierska, Moskiewska, Kałuska i Niższo-Nowogrodzka. Ludność i działalność narodowa.
 16. Miasta kraju Moskiewsko-przemysłowego.
 17. Uralski kraj górniczy. Gubernie: Permska, Wiacka, Ufimska i Orenburska.
 18. Rys ogólny kraju rolniczego. Kraj Wołgi Środkowej. Gubernie: Kazańska, Symbirska, Saratowska, Samarska i Penzeńska.
 19. Kraj Centralno-rolniczy. Gubernie: Tulska, Rianzańska, Tambowska, Orłowska, Kurska i Woroneska.
 20. Kraj Małoruski. Gubernie: Podolska, Wołyńska, Kijowska, Czernihowska, Połtawska i Charkowska.
 21. Rys ogólny kraju południowo-stepowego. Kraj stepowy Czarnomorski. Gubernie: Besarabska, Chersońska, Jekaterynosławska, Taurydzka, obwód wojska Dońskiego.
 22. Kraj Nadkaspijski. Gubernia Astrachańska.
 23. Położenie i powierzchnia Kaukazu.
 24. Klimat i przyroda Kaukazu.
 25. Ludność i działalność narodowa na Kaukazie. Miasta. Gubernie: Stawropolska, Lubański obwód, Terecki obw., Tyfliska, Bakińska, Elizawetpolska, Erywańska, Karski obw., Dagestański obw., Kraj Zakaspijski, gubernia Czarnomorska.

-
26. Rys ogólny Syberyi. Syberya Zachodnia. Gubernie: Tobolska i Tomska.
 27. Środkowa Syberya. Gubernie: Jenisejska, Irkucka.
 28. Obwód Jakucki.
 29. Kres Amursko-nadmorski. Obwody: Zabajkalski, Amurski i Przymorski.
 30. Rys ogólny Azji Środkowej. Jenerał-gubernatorstwo Turkiestańskie. Obwód Zakaspijski. Turgajski obwód. Część Azyatycka kraju Uralskiego i Jenerał-gubernatorstwo Stepowe.
 31. Kraj Kirgiski. Obwody: Uralski, Turgajski, Akmoliński, Semi-pałatyński i Semireczeński.
 32. Kraj Turkiestański. Obwody: Syr-Daryjski, Fergański, Samarkandzki i Zakaspijski.

Klasa czwarta.

Nauka religii: a) wyznania prawosławnego. O nabożeństwie.

b) wyznania *rzymsko-katolickiego*: o Sakramentach św.

c) wyznania *ewangelicko-augsburskiego*. Objąsnienie katechizmu Lutra podług Klugera: sakrament Chrztu św., sakrament Komunii św. Krótki zarys historii kościoła.

Język rosyjski: powtórzenie wszystkich działów gramatyki, zwłaszcza składni. Krótki kurs korespondencyi handlowej. Na pamięć: 1) Pieśń o wieszczym Olegu, 2) Borodino, 3) Anioł, 4) Kłamca. Powtórzenie wierszy klasy III.

Język polski. Czytanie, rozbiór logiczny i gramatyczny. Powtórzenie z uzupełnieniami wszystkich działów gramatyki. Kurs praktyczny korespondencyi handlowej (najniezbędniejsze listy handlowe).

Język niemiecki. Korespondencya handlowa. Teorya i praktyka jej. Powtórzenie całej gramatyki.

Arytmetyka. Obliczenie weksli. Obliczenie kursu. Remitowanie i trasowanie weksli zagranicznych. Rachunki bieżące. Pożyczki. Specyalny rachunek bieżący.

Geografia. Krótka geografia handlowa Państwa Rosyjskiego, Przegląd różnych rodzajów przemysłu i produkcji, ze wskazaniem miejscowości gdzie one się rozwinęły w Rosyi. Wodne i lądowe środki komunikacyjne. Handel zewnętrzny i wewnętrzny w Rosyi.

Buchalterya. Księgi pomocnicze i sposób prowadzenia ich. Kasa, memoriał i sposób prowadzenia ich. Wzorce otwarcia, prowadzenia i zamknięcia złożonego przedsięwzięcia bankiersko-handlowego.

Prawo handlowe oraz wekslowe. Krótki kurs.

Programy ustnych egzaminów rocznych z numeracją biletową.

Język rosyjski.

1. Głoski litery. Podział samogłosek i spółgłosek, Użycie liter: *i, e*. Samogłoski po gardłowych oraz syczących. Zgłoski (sylaby), Akcent. Pojęcie o składni. Podmiot i różne formy wyrażenia go.

2. Pojęcie o zdaniu. Główne oraz podrzędne części zdania. Zwrot. Gatunki zdań. Różne formy wyrażenia orzeczenia.

3. Części mowy. Pojęcie o rzeczowniku. Podział rzeczy na żywotne i nieżywotne, zmysłowe i umysłowe. Imiona własne i pospolite, masowe oraz zbiorowe. Dopełnienie i różne formy wyrażenia go.

4. Imiona zgrubiałe i zdrobniałe, pieszczotliwe i pogardliwe. Rodzaje i liczby rzeczowników. Rodzaj rzeczowników, używanych tylko w liczbie mnogiej. Określenie i dopowiedzenie.

5. Odmiana rzeczowników, I-a deklinacja i jej właściwości w końcówkach oraz przyrostkach; właściwości dopełniacza, biernika oraz miejscownika w liczbie pojedynczej. Mianownik liczby mn. Określenia przyśłówkowe i sposoby ich wyrażania.

6. II-a i III-a deklinacja rzeczowników. Rzeczowniki odmiany nieforemnej. Zdania bezpodmiotowe i sposoby wyrażania orzeczenia w zdaniach bezpodmiotowych.

7. Pisownia rzeczowników: *н, и, э, в*, w końcówkach. Zdania ściągnięte.

8. Przymiotnik. Podział przymiotników. Stopniowanie. Pojęcie o zdaniach złożonych zależnych; zdania główne i podrzędne (poboczne).

9. Kończówki zaimkowe i rzeczownikowe przymiotników. Odmiana wszelkich form przymiotników. Zdania podrzędne określające oraz ich skróty.

10. Pisownia przymiotników: zakończenie w dopełniaczu liczby pojedynczej, w mianowniku liczby mnogiej; pisownia przymiotników dzierżawczych i stopni. Zdania poboczne dopełniające.

11. Liczebnik. Podział liczebników. Przypadkowanie liczebników głównych: *odin, dwa, tri*. Odmiana liczebników, zakończonych na *э* i *в*, oraz: *sorok* i *sto*. Zdania podrzędne czasowe.

12. Przypadkowanie liczebników: *dwiesti, oba, dwoje*. Odmiana głównych złożonych i porządkowych pojedynczych oraz złożonych. Pisownia liczebników: użycie *н, и* i *в*; zakończenie: *ого* w dopełn. liczby pojed. Zdania poboczne miejsca.

13. Zaimek. Podział zaimków. Przypadkowanie zaimków: *ja, ty, on, siebia, moj, wieś, tot, sam, samyj, czej, kto, czto, nikto*. Zdania poboczne sposobowe.

14. Pisownia zaimków: *n, ogo, ago* w końcówkach; zaimki: *nasz, wasz*. Zdania poboczne przyczynowe.

15. Słowo. Strony i postacie, ich znaczenie. Zdania poboczne przyczynowe.

16. Tryby, czasy, liczby i osoby w czasownikach. Koniugacja (czasowanie) słów I-a i II-a. Czasowanie słowa posiłkowego „być”. Zdania poboczne celowe.

17. Koniugacja słów we wszystkich stronach. Czasowniki nieforemne. Pisownia słów: *n* i *v*, w zakończeniach. Zdania poboczne warunkowe.

18. Pojęcie o imiesłowach; zakończenia oraz urabianie ich. Zdania poboczne ustępcze (przypuszczające.)

19. Przysłówki. Podział przysłówków według znaczenia. Stopniowanie przysłówków. Pisownia przysłówków. Wyrazy i zdania wtrącone. Przytoczenie.

20. Przyimek. Podział przyimków. Ich znaczenie i pisownia. Przyimki łączne. Przystankowanie w zdaniu pojedynczym.

21. Spójniki. Podział ich. Pisownia spójników: *także, czoby, toże*. Znaki przestankowe w zdaniu złożonym.

22. Wykrzyknik. Wykrzykniki słowne i naśladowe. Skład wyrazów. Pierwiastek, zakończenie, przybranka, przyrostek i końcówka. Źródłosłów. Wyrazy pierwotne oraz pochodne.

Wiersze i bajki: 1) Brożu li ja—Puszkina, 2) Bieda — propowiadnik—Połońskiego, 3) Gęsi — Kryłowa, 4) Wieś Oniegina — Puszkina, 5) Kaukaz—tegoż, 6) Włóścianin i robotnik—Kryłowa, 7) Młynarz — tegoż, 8) Staw i rzeka—tegoż, 9) Podział—tegoż, 10) Spór—Lermontowa, 11) Trzy palmy—tegoż, 12) Chmura—Puszkina.

Język polski.

1. Abecadło. Samogłoski otwarte, pochylone, nosowe, twarde i miękkie. Spółgłoski twarde, miękkie, płynne, mocne i słabe. Okólniki o otwarciu domu handlowego.

2. Zgłoski. Pierwiastek, przybranka, przyrostek, końcówka, źródłosłów. Przykłady.

3. Mięczenie spółgłosek. Części mowy. Okólniki o zmianach, zaszyłych w domu handlowym.

4. Cztery deklinacje rzeczowników. Przykłady.

5. I-a deklinacja rzeczowników. Przykłady.

6. II-a deklinacja rzeczowników. Przykłady. Okólniki o zwinieniu i likwidacji przedsiębiorstwa.

7. III-a deklinacja rzeczowników. Przykłady.

8. IV-a deklinacja rzeczowników. Listy dotyczące kredytu.

-
9. Przypadkowanie rzeczowników złożonych.
 10. Odmiany nieforemne rzeczowników.
 11. Rzeczowniki, odmieniające się jak przymiotniki.
 12. Podział zaimków. Przypadkowanie zaimków osobistych i zwrotnych.
 13. Odmiana zaimków względnych, wskazujących, dzierżawczych. Odpowiedź na list o otwarciu kredytu.
 14. Przypadkowanie zaimków nieokreślonych.
 15. Odmiana przymiotników przez rodzaje, liczby i przypadki.
 16. Stopniowanie przymiotników. Listy, dotyczące trat.
 17. Podział liczebników. Przypadkowanie liczebników głównych i zbiorowych.
 18. Przypadkowanie liczebników porządkowych wielorakich i nieoznaczonych.
 19. Strony i postacie. Tryby. Imiesłowy. Listy, dotyczące remes.
 20. Odmiany czasowników. Czasowanie słów: być, jeść, wiedzieć, dać.
 21. Koniugacja słów biernych.
 22. Pierwsza koniugacja. Listy, dotyczące akceptacji.
 23. Druga koniugacja. Listy, dotyczące wypłat.
 24. Podział przysłówków. Stopniowanie. Listy z zamówieniem towarów.
 25. Przyimki pojedyncze i złożone. Pisownia przyimków złożonych i łącznych.
 26. Przyimki w składni rzędu. List z przesłaniem towaru i faktury.
 27. Wykrzykniki i znaki przestankowe. List z prośbą o informację.
 28. Użycie litery *ó* we wszystkich wypadkach.
 29. Użycie litery *u*. List informacyjny—odpowiedź.
 30. Użycie liter *ę* i *ą*.
 31. Użycie liter *i*, *j*, *y* — w zakończeniu rzeczowników; *y*, *i*, *e*, — w czasie teraźniejszym i w bezokoliczniku.
 32. Pisownia zakończenia *ski*, *ska*, *skie*, w przymiotnikach, oraz *skość*, *stwo*—w rzeczownikach.
 33. Pisownia wyrazów złożonych. Użycie *nie* — łącznie i oddzielnie.
 34. Pisownia liter dużych. List z żądaniem należności zaległej.
 35. Zdania pojedyncze, rozwinięte, bezpodmiotowe, eliptyczne i t. p.
 36. Zwrot, dopowiedzenie, zdania wtrącone.
 37. Zdania ściągnięte i złożone—współrzędne. Odpowiedź dłużnika.
 38. Zdania poboczne podmiotowe, dopełniające i orzecznikowe.
 39. Skrótów zdań podrzędnych określających.
 40. Skrótów zdań podrzędnych czasowych i innych. Listy polecające.

41. O znakach przestankowych.

Do każdego biletu: czytanie, opowiadanie, rozbiór logiczny lub gramatyczny odmiany wyrazów, oraz deklamowanie z pamięci: 1) Ptaszek i rybka, 2) Co ja lubię, 3) Dobrze to być małym, 4) Na śniegu, 5) Wolność Tomku, 6) Wieśniak, 7) Koncert myśliwski, 8) Wiosenka, 9) Na stawie.

Język niemiecki.

1. 12—1; 227—304. Krótkie i przeciągłe wymawianie samogłosek. Zupełne zakończenie rodzajowe. Wyrazy z zupełnym zakończeniem rodzajowym. Skrótów zdań pobocznych celowych na *um—zu*.

2. 12—3; 228—306. Użycie liter dużych. Wyraz z pochodzenia. Wyrażanie rozkazu.

3. 18—5; 229—307. Zakończenie rodzajowe niezupełne. Wyrazy z zakończeniem niezupełnym. Kiedy używamy *der, die, das*.

4. 18—6; 229—308. Użycie *ein, eine, ein*. Łączne pisanie wyrazów: *nicht, ein, in dem, in das, von dem, zu der, auf das*. Rodzaj rzeczowników. Mowa uboczna.

5. 19—7; 204—276. Rzeczowniki męskie według znaczenia i z zakończenia. Użycie rzeczowników bez przedimka.

6. 37—27; 204—276b. Rzeczowniki żeńskie według znaczenia i zakończenia. Ile jest deklinacji rzeczowników. Wymawianie i użycie *ph*.

7. 39—29; 205—276d. Rzeczowniki rodz. nijakiego według znaczenia i z zakończenia. Cechy każdej odmiany i rodzaj rzeczowników słabej deklinacji.

8. 71—74; 206—278. Rodzaj rzeczowników mocnej i mieszanej odmiany. Rodzaj rzeczowników złożonych. O szyku wyrazów.

9. 74—76; 173—230. Użycie wyrazów obcych. Odmiana rzeczowników obcych. Miejsce części głównych w zdaniu głównym i podrzędnym.

10. 75—78; 144—197. Użycie i przypadkowanie imion własnych osobistych. Miejsce czasownika w zdaniu głównym. W jakim porządku czasownik zajmuje każde z miejsc.

11. 170—224, 226; 174—231. Użycie i odmiana imion własnych krajów, miast i t. p. W jakich zdaniach słowo zajmuje miejsce I-e.

12. 189—254; 135—181. Użycie i odmiana imion własnych rzek, jezior, gór i t. p. W jakich zdaniach słowo zajmuje miejsce I-e.

13. 189—255; 136—182. Użycie i odmiana przymiotników. Miejsce słowa w zdaniach podrzędnych, jako też w skrótach zdań dopełniających i warunkowych.

14. 190—256; 136—183. Kiedy się odmienia przymiotnik według mocnej deklinacji i na czym polega ta odmiana. Formowanie stopni przymiotników.

15. 149—260; 137—184. Kiedy przymiotnik odmienia się według deklinacji słabej i na czym polega taka odmiana. Formowanie stopni przysłówków.

16. 195—262; 138—186. Mieszana deklinacja przymiotników. Nieforemne stopniowanie przymiotników i przystanków. *Wie, als* w stopniowaniu.

17. 214—286; 139—188. Zaimek osobisty i bezosobowy. Szyk okoliczności miejsca i czasu. Znaczenie słów, tryby.

18. 215—287; 139—189. Zaimek dzierżawczy, jego urabianie, formy i użycie. Szyk celownika i biernika.

19. 215—288; 141—192. Jak się tłumaczy „swój”. Zaimek wskazujący. Wyrażenia prawdopodobieństwa i życzenia.

20. 218—291; 142—193. Zaimek względny i pytajny. Szyk określenia i okoliczności przysłówkowych w zdaniu.

21. 219—292; 142—194. Zaimek określony i zwrotny. Czasowanie słów zwrotnych. Miejsce negacyi „nicht”.

22. 220—293; 143—195. Zaimek nieokreślony. Łączne pisanie pewnych zaimków z przyimkami. Ile jest form tego łączenia i kiedy ono się używa.

23. 224—299; 143—196. Liczebniki główne i porządkowe. Wyrażenie miary, wagi, wieku, czasu. Ułamki. Przysłówki mnożne i liczebne.

24. 224—300; 144—198. Główne formy słowa. Ile mamy koniugacyi. Ich cechy. Czas pojedynczy i złożony. Infinitiv (bezokolicznik) w zdaniu.

25. 91—102; 16—4. Słowa posiłkowe. Słowa, odmieniające się z „haben”. Bezokolicznik—jako podmiot. Koniugacja słów złożonych.

26. 92—103; 24—12. Czasowniki, odmieniające się z „sein” Bezokolicznik jako dopełnienie i określenie. Bezokolicznik z „zu” po „haben, sein”.

27. 92—104; 25—13. Użycie słowa posiłkowego „werden”. Bezokolicznik jako dopełnienie bez „zu”. Użycie trybu warunkowego.

28. 93—105; 25—14. Formowanie czasu złożonego w stronie czynnej przechodniej. Formowanie, znaczenie i użycie imiesłowu odmiennego w czasie teraźniejszym. Kiedy ono przybiera znaczenie strony biernej.

29. 96—110; 61—64. Formowanie strony biernej. Formowanie, znaczenie i użycie imiesłowu odmiennego w czasie przeszłym.

30. 97—111; 62—65. Przyimki z dopełniaczem. Praesens, Perfectum.

31. 124—160; 64—70. Przyimki z celownikiem. Imperfectum, Plusquamperfectum.

32. 124—161 i 162; 66—71. Przyimki z biernikiem,—z celownikiem oraz biernikiem. Futurum absolutum, exactum.

33. 53—57; 66—97. Jak się tłumaczy rosyjski imiesłów nieodmienny czasu teraźniejszego: a) bez negacyi i b) z negacją.

34. 54—52; 81—98. Jak się tłumaczy rosyjski imiesłów nieodmienny czasu przeszłego: a) bez negacyi i b) z negacją.

35. 131—176; 88—99. Użycie czasów i trybów przy niewykonalnych warunkach.

Arytmetyka.

1. Pojęcie o procentach. Sposoby obliczeń. Procent od sta, nad sto, i w stu. Dodawanie i odejmowanie ułamków zwyczajnych.

2. Obliczanie procentu za lata i miesiące. Sposób ogólny i obliczanie częściowe. Mnożenie i dzielenie ułamków zwyczajnych.

3. Obliczenie procentu za dni. Sposób ogólny. Obliczenie procentu za pomocą dzielenia procentowego. Ułamki dziesiętne, ich powiększenie i pomniejszenie. Dodawanie i odejmowanie.

4. Sposób włoski obliczania procentu za dni. Mnożenie i dzielenie ułamków dziesiętnych.

5. Wyznaczanie kapitału, czasu i taksy procentowej. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne; jakie przytem otrzymujemy ułamki dziesiętne.

6. Obliczanie procentu w sto i na sto za pomocą przybliżeń. Cechy, po których poznajemy, jaki ułamek dziesiętny otrzymamy, zamieniając ułamek zwyczajny na dziesiętny.

7. Monetarne pari (równia). Zamiana ułamków dziesiętnych skończonych na zwyczajne.

8. Próba. Różne systematy prób. Przejście od jednego systematu do drugiego. Mnożenie z zadaniem przybliżeniem.

9. Obliczenia towarowe. Strącenie z wagi i z ceny. Koszta towarowe. Reguła trzech pojedyncza.

10. Kalkulacya pojedyncza. Reguła łańcuchowa.

11. Kalkulacya złożona, I-szy sposób. Rozkład (repartycya) kosztów według ceny i ilości. Koszta oddzielne. Cechy podzielności liczb.

12. Kalkulacya złożona, II-gi sposób. Na co się zamieni jedność ceny towaru wraz z kosztami. Największy spólny dzielnik.

13. Dyskontowanie weksli. Reguła trzech złożona.

14. Przeciętny termin zapłaty kilku weksli. Najmniejsza wspólna wielokrotna.

15. Zamiana weksli.

16. Kurs wekslowy. Zamiana kursu długoterminowego na krótkoterminowy i odwrotnie. Reguła spółki.

17. Określenie wartości weksli zagranicznych (dewiza).

18. Określenie sumy (waluty) weksli zagranicznych.

-
19. Remitowanie wprost i przez miasta. Mnożenie z zadaniem przybliżeniem częściowym.
 20. Trasowanie wprost i przez miasta. Dzielenie z zadaniem przybliżeniem.
 21. Akcye i obligacye. Czem one się różnią. Kupony. Obliczenia złożone z zadaniem przybliżeniem.
 22. Określenie wartości papierów procentowych. Mnożenie ułamków zwyczajnych.
 23. Określenie wartości rosyjskich papierów procentowych na giełdach zagranicznych. Kursa stałe. Skrócone mnożenie przez 5, 25, 125 i t. d.
 24. Prowadzenie i zamknięcie rachunku bieżącego metodą drabinkową.
 25. Prowadzenie i zamknięcie rachunku bieżącego metodą do epoki.
 26. Prowadzenie i zamknięcie rachunku bieżącego metodą od epoki czyli liczb ujemnych.
 27. Rachunki bieżące z liczbami czerwonemi.
 28. Zmiana taksy procentowej przy prowadzeniu rachunku bieżącego metodą do epoki i od epoki. Skrócone mnożenie przez 15, 75, 125, $371\frac{1}{2}$ i t. d. Mnożenie częściowe.
 29. Pożyczki terminowe i do zażądania.
 30. Specyalny rachunek bieżący.

Buchalterya

1. Ogólne pojęcie o stanie majątkowym: dodatnim i ujemnym. Części składowe majątku. Stan majątkowy pewny i wąpliwy.
2. Określenie stanu majątkowego danej osoby. Inwentarz. Kapitał czysty i deficyt.
3. Przyczyny, wywołujące zmiany (modyfikacye) w majątku. W jaki sposób oddziałują wszystkie zmiany na stany majątkowe. Cel buchalteryi.
4. Kontrola części składowych stanu majątkowego i sposoby prowadzenia jej. Księga główna i jej bilans.
5. Co wywołało potrzebę dziennika i jak się go prowadzi.
6. Pozycye dziennika: pojedyncze, złożone, rachunkowe.
7. Przeniesienie Inwentarza do Dziennika i przeniesienie pozycy z Dziennika do Księgi Głównej.
8. Sprawdzanie dokładności przeniesienia pozycy z Dziennika do Księgi Głównej. Sporządzenie bilansu Księgi Głównej.
9. Dozwolona w praktyce niepoprawność w oznaczeniu niektórych modyfikacyi w pewnych częściach stanu majątkowego oraz cel takowych

10. Jakie modyfikacje, zaszczyt faktycznie, nie wpisują się odrazu do ksiąg handlowych, w jakim celu i co za sobą pociąga ta okoliczność.

11. Właściwości kontrolowania różnicy „pierwotnie wykazanej w inwentarzu“ pomiędzy Aktywami a Pasywami.

12. Co wywołało potrzebę Memoriału, Kasy i ksiąg pomocniczych; stosunek ich do Księgi Głównej i sposób prowadzenia tej ostatniej w takim razie.

13. Księga pomocnicza Towarowa: sposób jej prowadzenia i zamknięcia.

14. Księga Kasowa oraz sposoby prowadzenia jej. Porównanie (kolacyonowanie) ksiąg pomocniczych z Główną.

15. Księga papierów publ. Sposób jej prowadzenia oraz zamknięcia.

16. Księga Różnych. Sposób jej prowadzenia i zamknięcia.

17. Memoriał. Sposób prowadzenia go.

18. Na czym polegają czynności, w praktyce zwane „zamknięciem ksiąg“, albo sporządzenie bilansu jeneralnego.

19. Rachunek zysków i strat.

20. Zamknięcie Księgi Głównej, pozycje o tem w Dzienniku.

21. Otwarcie Księgi Głównej; pozycje o tem w Dzienniku.

Prawo.

1. Pojęcie o społeczeństwie, państwie i prawie. Odróżnienie prawa od moralności. Formy prawa: zwyczaj i prawo pisane. Wypadki stosowania zwyczaju w dzisiejszych czasach (1, 2).

2. Prawo. Wypracowanie, zatwierdzenie i ogłoszenie prawa. Działanie prawa co do czasu (3, 4).

3. Kodyfikacja praw w Rosyi. Prawa krajowe (7).

4. Pojęcie o prawie cywilnem. Jednostka prawna. Osoba fizyczna i juretyczna. Zdolność prawna. Wola własna (30, 45).

5. Ograniczenie prawnej [zdolności] i woli własnej (45). Opieka i kuratela (35).

6. Objekt prawa. Majątek ruchomy i nieruchomy (36).

7. Prawo własności i jego zasady. Zupełne [i] niezupełne prawo własności (37, 38).

8. Prawo udziału w cudzym majątku. Pojęcie o serwitutach. Posiadanie, odrębne od prawa własności.

9. Wyodrębnienie z własności—prawa rozporządzania. Zabronienie Sekwestr. Prawo wspólnego posiadania. Przedawnienie.

10. Zobowiązanie. Przedmiot zobowiązania. Pochodzenie zobowiązania. Pojęcie o umowie. Sporządzenie, dokonanie, zerwanie i skasowanie umów (56).

11. Zapewnienie umów. Poręczenie. Niedotrzymanie. Zastawienie nieruchomości czyli zastaw, fant, zadatek (57—62).

12. Zamiana, kupno i sprzedaż. Zaprzękanie. Antrepreza i dostawa (54—5, 63, 65).

13. Najem majątkowy i osobisty. Upoważnienie.

14. Przedstawiciele handlowi. Prawa i obowiązki subjektów.

15. Prokura. Umowa komisowa.

16. Zapożyczka. Pożyczka (66, 68).

17. Spółka. Ubezpieczenie (asekuracja).

18. Historia wekslu w Rosji i Polsce.

19. Formy (odmiany) wekslu: zwyczajowy i przekazowy. Wzory weksli. Prowizo.

20. Odmiany różne wekslu przekazowego — domicylowany; jarmarczny, przekazowo-prosty, na zlecenie własne, fikcyjny, na blankiecie.

21. Akcesorya wekslu.

22. Wekslowa zdolność prawna.

23. Poręczenie wekslu.

24. Akcept.

25. Protest o nieprzyjęciu i pośrednictwo w przyjęciu.

26. Odstąpienie wekslu (indosowanie).

27. Znaczenie indosu na wekslu.

28. Pokrycie wekslu.

29. Odmówienie zapłaty wekslu i skutki odmówienia. Pośrednictwo w pokryciu.

30. Odwrotne żądanie za weksel.

31. Poszukiwanie (windykacja) wekslowe.

Geografia.

Każdy bilet zawiera po 4 pytania: a) z geografii handlowej, b) z geografii ogólnej, c) z geografii powszechnej, d) dwie marszruty.

1. a) Treść geografii handlowej. Przemysł płodów surowych i fabryczny. Handel wewnętrzny i zewnętrzny. Środki komunikacyjne: drog żelazne, morskie i rzeczne; b) gubernie Krainy Jezior: Ołoniecka, Nowogrodzka, Petersburska, Pskowska; c) Australia; d) Warszawa-Tiumeń, Moskwa-Łódź.

2. a) Rolnictwo. Zależność pomyślnego rozwoju rolnictwa od klimatu, gleby i poziomu wiedzy gospodarstwa wiejskiego; b) układ powierzchni Rosji, klimat, grunt, ludność; c) Afryka; d) Warszawa-Woroneż, Petersburg-Kamyszyn.

3. a) Systematy rolnictwa. Użyteczność gruntów. Urodzajność zbóż. Główne odmiany zbóż, w Rosji uprawianych; b) gubernie rolnicze Wołgi Środkowej. Kazańska, Symbirska, Penzeńska, Saratowska, Niższo-Now-

gorodzka, Samarska; c) Ameryka Północna; d) Warszawa-Charków, Nowogród-Wiedeń.

4. a) Uprawa żyta, pszenicy, jęczmienia, grochu, gryki, prosa, kukurydzy. Postępowanie młynarstwa i gorzelnictwa; b) gubernie Rolnicze centralne: Tulska, Razańska, Tambowska Orłowska, Kurska,-Woroneska; c) Austria; d) Warszawa-Rybińsk, Petersburg-Sewastopol.

5. a) Rozkład w Rosyi zbóż zbieronych. Uprawa kartofli. Uprawa roślin technicznych; b) Kraj Nadwiślański; c) Cesarstwo Niemieckie; d) Warszawa—Jelec, Niższy-Nowogród — Berlin.

6. a) Uprawa buraków cukrowych. Uprawa tytoniu. Cukrownictwo. Wytwórczość tabaczna; b) gubernie Małoruskie: Podolska, Wołyńska, Kijowska, Czernihowska, Połtawska, Charkowska; c) półwysep Bałkański; d) Warszawa—Symferopol, Moskwa—Tyflis.

7. a) Uprawa roślin przędzalnych — lnu, konopi, bawełny. Przemysł bawełniany, lniany i konopny; b) Środkowo-Azjatyckie posiadłości Rosyi; kraj Turkiestański, --obwód Samarkandzki, Syr-Daryjski, Fergański, Zakaspijski. Buchara. Chiwa; c) Indyje Wschodnie. Egipt; d) Warszawa — Tomsk, Batum—Andidżan.

8. a) Uprawa roślin oleistych: słonecznika, rapsu, konopi, lnu. Olejarstwo; b) Finlandya; c) Szwecya. Norwegia. Dania. d) Warszawa — Sreteńsk, Petersburg—Kars.

9. a) Przemysł tabaczny. Uprawa traw. Wytwórczość tabaczna. b) Gubernie stepowe: Besarabska, Chersońska, Jekaterynostawska. Taurycka, obwód wojska Dońskiego. c) Turcya. Egipt. d) Warszawa—Czyta, Odesa—Bydgoszcz.

10. a) Sadownictwo. Ogrodnictwo. Uprawa kawonów. b) Kraj stepowy Nadkaspijski: gubernia Astrachańska, Samarska, Stawropolska, Uralska, obwód. c) Belgia, Holandya, d) Warszawa — Nowoczerskask, Tomsk—Paryż.

11. a) Winogrodnictwo i winobójstwo; b) gubernie stepowe, jak wyżej; c) Francya; d) Warszawa-Tyflis, Petersburg-Theodozja (Kaffa).

12. a) Jedwabnictwo i jedwabiarstwo; b) Kaukaz; c) półwysep Apeniński; d) Warszawa-Elizabetpol, Moskwa-Lion (Lugdun).

13. a) Leśnictwo. Obróbka drzewka; b) Gubernie Białoruskie i Litewskie. c) Półwysep Skandynawski. d) Warszawa— Archangelsk, Moskwa—Ulcborg.

14. a) Hodowla zwierząt. Hodowla koni. Przemysł skórnicy. b) Kraj Kirgizów; obwody: Semireczeński, Semipalatyński, Akmoliński. Turgajski i Uralski. c) Ameryka Południowa. Brazylia. Argentyna; d) Warszawa—Chabarowsk, Moskwa—Kercz.

15. a) Hodowla bydła. Mleczarstwo. Przemysł skórnicy; c) gu-

bernie Północne: Archangelska, Wołogodzka; c) Szwajcarya, Holandia, Dania; d) Warszawa—Rewel, Symbirsk—Kalisz.

16. a) Hodowla owiec i świń. Wyroby wełniane. Przemysł starynowy i mydlarstwo; b) gubernie stepowe, jak wyżej; c) Anglia; d) Warszawa—Kiszeniew, Kijów—Wiedeń.

17. a) Rybołówstwo i hodowla ryb; b) kraj stepowy Nadkaspijski, jak wyżej; c) Szwecya. Norwegia. Holandia; d) Warszawa—Carycyn, Archangelsk—Kercz.

18. a) Przemysł torfiany. Przemysł górniczy. Obróbka metali b) Kraj Uralski górniczy: gubernia Permska, Wiacka, Oremburska. c) Belgia. Państwo Niemieckie, prowincya Nadreńska, Saksonia. d) Warszawa—Jekatierynosław.

19. a) Dobywanie drogich metali. Wyroby złote i srebrne b) Syberya Wschodnia; gub. Jenisiejska, Irkucka, obwód Jakucki, Zabajkajski, Amurski, Przymorski. c) Afryka. d) Warszawa—Orenborg, Irkuck — Wiatka.

20. a) Dobywanie surowcu, stali, żelaza. Budowa machin, przemysł, fabrykacya odlewów, drutu, gwoździ. b) Gubernie stepowe, jak wyżej. c) Ameryka Północna; północo—wschodnie stany górnicze. d) Warszawa—Ekaterynoburg, Jekaterynasław—Sosnowice.

21. a) Dobywanie miedzi, ołowiu, cynku, rtęci. Wyroby z miedzi i bronzów. b) Syberya Zachodnia; gub. Tobolska, Tomska. c) Półwysep Pirenejski. Chili. Meksyka. d) Warszawa—Władywostok. Omsk—Kielce.

22. a) Dobywanie węgla kamiennego, oleju ziemnego i soli. Przemysł chemiczny. b) Kaukaz i jego gubernie oraz obwody c) Wielka Brytania. d) Warszawa—Baku, Perm—Dąbrowa.

23. a) Przemysł wytwórczy i przetwórczy: podział tego przemysłu. b) Gubernie Moskiewsko-przemysłowe: Twerska, Jarosławska, Kostromska, Włodzimierska, Moskiewska, Kałaska, Niższo-Nowogrodzka; c) Austro-Węgry, Morawa, Śląsk-Austryacki; d) Warszawa — Ryga, Niższy-Nowogród — Łódź.

24. a) Obróbka materyi włóknistych; b) Kraj Nadwiślański c) Francya; d) Warszawa—Kostroma, Jarosław—Ruda Guzowska.

25. a) Obróbka metali. Fabrykacya szklana i ceramiczna; b) gubernie Moskiewsko-przemysłowe, jak wyżej; c) Państwo Niemieckie; prowincya Nadreńska; Saksonia; d) Warszawa—Niższy-Nowogród, Moskwa—Jekaterynosław.

26. a) Obróbka materyi pokarmowych; b) gubernie rolnicze Małoruskie, jak wyżej pod Nr. 6; c) Stany Zjednoczone Północo-Amerykańskie; d) Warszawa—Symbirsk, Kijów—Królewiec.

27. a) Obróbka materyi zwierzęcych: fabrykacya skórnicza, stea-

ryny i mydła; b) gubernie Wołgi Środkowej, jak pod Nr. 3; c) Państwo Niemieckie; d) Warszawa—Kazań, Chołm—Gdańsk.

28. a) Obróbka drzewa. Papiernictwo; b) Kraj Nadwiślański; c) Chiny. Japonja; d) Warszawa—Ryga, Petersburg—Odesa.

29. a) Przemysł chemiczny. Przemysł tabaczny, gumowy, zapalek, różne fabrykacye drobne; b) Kraj Nadbaltycki, gubernia Estlandzka, Liflandzka, Kurlandzka; c) Półwysep Bałkański; d) Warszawa—Úralsk, Petersburg—Wiedeń.

30. a) Przemysł drobny; b) gubernie Moskiewsko—przemysłowe, jak wyżej; c) państwa Iranu: Persya, Afganistan, Turcyja Azyatycka, d) Warszawa—Perm, Moskwa—Jekaterynodar.

31. a) Handel wewnętrzny Rosyi; b) gubernie centralne Rolnicze, jak № 4. c) Indostan, Indo—Chiny, Arabia. d) Warszawa—Władywostok, Petersburg—Odesa.

32. a) Handel zewnętrzny Rosyi. b) Kraina Jezior, jak № 1, b) Persya, Chiny, Japonia. d) Warszawa—Odesa, Moskwa—Berlin.

33. a) Drogi żelazne w Rosyi. b) Syberya, gubernie Syberyi Zachodniej, jak № 31; c) Ameryka Północna; d) Warszawa—Taszkient, Petersburg—Chabarowsk.

34. a) Żegluga morska Rosyi. b) Położenie, przestrzeń, granice oraz części składowe Państwa Rosyjskiego. c) Anglia. d) Warszawa—Aleksandrya (w Egipcie), Helsingfors—Batum.

35. a) Żegluga rzeczna Rosyi; b) odwilżanie i woda lądowa Państwa Rosyjskiego: jeziora, rzeki, sztuczna komunikacya wodna; c) Stany Zjednoczone Północno—Amerykańskie. d) Warszawa—Błahowieszceńsk, Petersburg—Astrachań.

Podręczniki używane w szkole.

Język rosyjski. Na klasę wstępną i pierwszą: Etymologia Kirpicznikowa, Książka do czytania Paulsona; na klasę drugę: Syntaxis—Kirpicznikowa, Chrestomatya, cz. I Kozmina; na klasę III oraz IV: Etymologia i syntaxis—Kirpicznikowa, Chrestomatya, cz. II Kózmina.

Język polski. Wypisy Jeskego i Gramatyka—Jeskego.

Język niemiecki. Nedlera cz. I i II; na klasę czwartą: Korespondencya handlowa Władimirowa i Skudelnego.

Arytmetyka. Na klasę wstępną: Zbiór zadań, cz. I Ewtuszewskiego; na klasę I i II: Zbiór zadań Wereszczagina.

Geografia. Geografia Rosyi—Woronieckiego.

LISTY UCZNIÓW

którzy ukończyli Szkołę Niedzielno-Handlową
w latach
1855—1904.

I. W roku 1855.

Biskupski Emilian
Boczkowski Adolf
Bruner Henryk
Dekler Bernard
Eckert Henryk
Feinstein Edward
Ginsberg Adolf
Glücksberg Michał
Goldbaum Jakób
Gothard Zygmunt
Hösick Ferdynand
Kuntze Wilhelm
Luxemburg Maksymilian
Redler Paweł
Reindel Leopold
Róg Władysław
Roerich Józef
Rotwand Leon
Rożański Jan
Straus Ludwik

II. W roku 1856.

Bernstein Ludwik
Braun Fryderyk
Dickstein Maurycy
Drews Aleksander
Heilpern Bernard
Jäglitsch Andrzej
Jaspisstein Piotr
Kamioner Władysław
Kessel Antoni
Klingholz Karol
Landstein Wilhelm
Lesisz Karol
Liedtke Julian

Markowski Jan
Müncheimer Władysław
Olesiński Karol
Paluszkiewicz Feliks
Sennewald Albert
Siennicki Wojciech
Silberman Stanisław
Syck Karol
Schlenker Karol
Schliess Antoni
Schmidt Karol
Ströhmer Aleksander
Trenkler Henryk
Witting Aleksander

III. W roku 1857.

Banzemer Jan
Berg Seweryn
Froelich Franciszek
Glücksberg Maksymilian
Hanfblum Józef
Junger Leon
Kasprzycki Ludwik
Knapp Ludwik
Krenn Antoni
Kuntze Gustaw
Laskiewicz Antoni
Pelizaro Józef
Pechkrantz Bernard
Plewiński Edward
Ryzza Ludwik
Sławoszewski Wincenty
Sobański Edward
Sroczyński Michał
Tschinkel Gustaw
Weigt Julian

IV. W roku 1858.

Fraget Julian
Fuchs Franciszek
Heilpern Izidor
Jurkowski Adam
Klimkiewicz Henryk
Klingsland Fabjan
Marx Emil
Rychter Stefan
Rosenzweig Teodor
Rychłowski Wincenty
Wilwicki Leon
Zalewski Władysław

V. W roku 1859.

Bruner Feliks
Jakow Olimp
Kłóskowski Tomasz
Knaap Stanisław
Knowiakowski Antoni
Makowski Antoni
Steinauer Józef
Steinbach Robert

VI. W roku 1860.

Augustynowicz Adolf
Diehl Wilhelm
Grossman Dawid
Grużewski Aleksander
Halpern Dawid
Hassfeld Michał
Hanfblum Stanisław
Olesiński Kazimierz
Ostrowski Aleksander
Riedel Aleksander
Rothblatt Ignacy
Sallbach Wilhelm
Sachs Józef
Szymański Maksymilian
Szymański Rudolf
Wohlauch Henryk
Zakrzewski Henryk
Żarski Kazimierz

VII. W roku 1861.

Arct Karol
Baliński Edmund
Galle August
Komierowski Franciszek
Krzycki Jan
Kuczyński Franciszek
Lawendel Bronisław
Liebrecht Józef
Liedtke Jan
Pürschel Ludwik
Rubinstein Feliks
Seeliger Emil
Sierpiński Władysław
Steinhaus Józef
Szapak Michał
Ulich Gustaw

VIII. W roku 1863.

Listy nie odszukano.

IX. W roku 1864.

Bogdański Kazimierz
Engelhardt Robert
Knopp Adam
Mantaj Oskar
Rejnecke Ludwik
Teichweid Józef
Weidel Edward

X. W roku 1865.

Heilpern Ludwik
Jungersleben Ludwik
Perl Izidor
Rutkowski Wisław
Sielski Leon

XI. W roku 1866.

Chlipalski Stanisław
Czajkowski Leonard
Czajkowski Władysław
Dobrowolski Antoni
Flatt Filibert
Geisler Karol

Halpern Gustaw
Jasiński Stanisław
Kirsztrot Markus
Kleinard Henryk
Kormilicyn Roman
Lampe Karol
Lutomirski Jan
Moeschke August
Oliwkiewicz Florjan
Rubinstein Ludwik
Rubinstein Franciszek
Szlenker Władysław
Szlenker Jan
Weiss Teofil
Zahorski Julian

XII. W roku 1867.

Arkuszewski Karol
Bachrach Tobjasz
Bobrowski Feliks
Brzozowski Edward
Boehm Ernest
Gliński Konstanty
Grossglück Izrael
Haberfeld Izydor
Held Julian
Jaroszyński Edmund
Krieger Adolf
Lampe Julian
Łazower Stanisław
Nasalski Józef
Nast Aleksander
Raschke Teodor
Reichel Kunibert
Schreiber Ferdynand
Wahl Artur
Winiarz Wincenty
Zürn Jakób

XIII. W roku 1868.

ODDZIAŁ A.

Anczyc Ludwik
Arct Fryderyk
Bujelski Władysław
Fukier Henryk

Gałkowski Ludwik
Jabłoński Henryk
Junod Jan
Kłapowski Paweł
Krakowski Nikodem
Kołodziejski Paweł
Largwit Leopold
Mendelsohn Maurycy
Skorupski Edmund
Schiffner Wilhelm
Thiel Daniel

ODDZIAŁ B.

Andersohn Józef
Blausztejn Izydor
Dembiński Lucjan
Gardowski Ludwik
Gerlach Aleksander
Vorbrot Emilian

XIV. W roku 1869.

ODDZIAŁ A.

Arkuszewski Tomasz
Marendowski Hipolit
Pieniążek Wiktor
Rothaub Maurycy
Samsonowicz Kazimierz
Silberbaum Ludwik
Silberman Izydor
Szwede Ludwik
Szostkiewicz Stanisław
Turski Teodor

ODDZIAŁ B.

Alberti Wiliam
Ehrenkreutz Władysław
Chankowski Henryk
Januszewski Stanisław
Ketzler Bruno
Okoń Stanisław
Rosenstadt Józef
Rudoj Daniel
Szuba Karol
Trepte Adolf
Zawadzki Edward

XV. W roku 1870.

ODDZIAŁ A.

Bakanowski Konstanty
Freiman Jakób
Jankowski Antoni
Markuzy Władysław
Rottermund Julian
Waligórski Wiktor

ODDZIAŁ B.

Feilchenfeld Ludwik
Fijałkowski Józef
Hilkner Jan
Kolinion Jan
Simon Stanisław
Skiba Aleksander

XVI. W roku 1871.

ODDZIAŁ A.

Cichorski Zygmunt
Danielewicz Stefan
Gardowski Józef
Hellert Józef
Piotrowski Emilian
Podwiński Władysław
Polkowski Józef
Poznański Henryk
Szulc Edward
Trembiński Stanisław
Żarski Józef

ODDZIAŁ B.

Feilchenfeld Michał
Górski Ignacy
Lipszyc Szymon
Nowakowski Stanisław
Pinkus Mendel
Raszke Bolesław
Sztiller Juljusz
Ziegler Adolf

XVII. W roku 1872.

ODDZIAŁ A.

Białowiejski Antoni
Bindernagel Ferdynand
Długosz Józef

Frendzel Jakób
Gulski Jan
Mergenthaler Gustaw
Szyszka Bernard
Seidenbeutel Ignacy
Wojtkiewicz Oskar
Żurawski Edward

ODDZIAŁ B.

Brauman Mikołaj
Brusikiewicz Walenty
Fedorowicz Józef
Freisinger Henryk
Heinrich Gottlib
Hilkner Edward
Kowalski Tytus
Lewy Izrael
Reiman Stanisław
Schneider Piotr
Sierzputowski Kamil
Świeca Samuel
Welt Henryk

XVIII. W roku 1873.

ODDZIAŁ A.

Ahcik Feliks
Makarewicz Marcin
Müller Aleksander
Olszyński Kajetan
Reichmam Jakób
Riegel Henryk
Rothaub Adam
Rosenberg Gustaw
Samborski Karol
Staniszewski Stanisław
Stecklauser Stanisław

ODDZIAŁ B.

Brun Stanisław
Car Józef
Chojnacki Ignacy
Geisler Salomon
Hiż Tadeusz
Jaroszyński Aleksander
Łaszewski Wiktor
Müller Karol
Orłowski Ignacy
Pfeiffer Władysław

Seydel Paweł
Sierakowski Edmund
Szumilin Dymitr
Wiesiołowski Zygmunt
Wizbek Marjan
Ziamba Józef
Żychliński Tomasz

XIX. W roku 1874.

ODDZIAŁ A.

Bukowski Jozef
Braunschweig Feliks
Gout Ludwik
Kaiserstein Feliks
Kohn Samuel
Kosmowski Karol
Kwaśniewski Leonard
Pollak Adolf
Rappaport Lewek
Weitzenblut Stanisław

ODDZIAŁ B.

Holtz Marcin
Jelenkiewicz Józef
Kierst Antoni
Łętowski Mieczysław
Masłowski Edward
Müller Stanisław
Nirenstein Leon
Poradowski Franciszek
Sierakowski Edmund
Stegman Gustaw
Szafir Bronisław

XX. W roku 1875.

Budzyński Czesław
Czajkowski Cezar
Dembicki Władysław
Edelman Mojżesz
Gajewski Aleksander
Goldberg Bernard
Goldstein Maksymiljan
Haberbusz Aleksander-
Halberstadt Herman
Jakowicki Bronisław
Kerntopf Henryk
Klimaszewski Witold
Krakowski Ludwik

Lebensohn Pinkus
Lubelski Henryk
Łoziński Roman
Mergentaler Leopold
Mieczyński Ludwik
Pusch Władysław
Rejman Władysław
Rotwand Leon
Rupp Henryk
Rutkowski Czesław
Schiffner Józef
Sokołowski Konstanty
Szymański Emilian
Trembiński Władysław
Wyszomirski Ferdynand

XXI. W roku 1876.

ODDZIAŁ A.

Baranowski Ludwik
Eibel Aleksander
Heidenreich Seweryn
Heinrich Aleksander
Korytyński Stefan
Krupecki Romuald
Majewski Leon
Michałowski Albert
Patschke Wilhelm
Prądyński Franciszek
Sudra Aleksander
Szolc Gustaw
Szulc Gustaw
Wróblewski Jan

ODDZIAŁ B.

Blumenthal Jakób
Bronikowski Aleksander
Gajer Jan
Hilkner Ludwik
Kłobukowski Konstanty
Łączkowski Stanisław
Łętowski Feliks
Makowski Wacław
Mellerowicz Aleksander
Mendelsohn Zygmunt
Mirecki Konstanty
Pniewski Wiktor
Sierakowski Dyonizy
Silberlast Ludwik

Wichert Władysław
Wolberg Dawid
Żurawski Jan

XXII. W roku 1877.

ODDZIAŁ A.

Czarnecki Kazimierz
Grosglück Herman
Hakenberg Józef
Kowalski Stanisław
Laski Paweł
Messing Leopold
Obrembski Ryszard
Paszkwier Józef
Paszkwier Leon
Rosenbach Ludwik
Rubinraut Salomon
Sonnenfeld Henryk
Szyszka Samuel

ODDZIAŁ B.

Bulikowski Gustaw
Centnerszwer Ludwik
Drasz Walerjan
Feinsztein Maurycy
Felsenhard Władysław
Goldhaar Edward
Kessel Leonard
Klugman Wincenty
Marks Zdzisław
Preker Stanisław
Rastawiecki Bronisław
Raszke Leopold
Ruszczykowski Edmund
Stefanus Jan
Świątkowski Jan
Szarmach Stanisław
Troszel Edward

XXIII. W roku 1878.

Ahcik Jan
Ahcik Józef
Bernstein Elias
Błyskosz Stefan
Centnerszwer Leopold
Centnerszwer Władysław
Cithurus Wojciech
Cybulski Józef

Cybulski Stanisław
Droste Fryderyk
Dreże Stefan
Engel Adolf
Gajewski Henryk
Gawroński Jan
Godlewski Edward
Goldflam Jakób
Jodko Aleksander
Kelter Teofil
Kleinerman Adam
Krantz Jakób
Krzyżanowski Władysław
Landy Władysław
Lebensbaum Maksymilian
Moczydłowski Józef
Ołtuski Jakób
Paszkwier Zelman
Pawęczkowski Izidor
Pawłowski Feliks
Radziński Karol
Rotmil Mojżesz
Rudolf Gustaw
Schmidt Maurycy
Sielonko Ludwik
Stachlewski Jan
Staszewski Aleksander
Straus Rajmund
Sztikgold Chaim
Wiśniewski Paweł

XXIV. W roku 1879.

ODDZIAŁ A.

Arct Henryk
Falkowski Antoni
Gajewski Bolesław
Gins Leopold
Imrot August
Kencbok Aleksander
Knohl Julian
Müke Gustaw
Paul Józef
Piotrowski Julian
Reif Władysław
Rudolf Julian
Rzewnicki Jan
Schmidt Ernest
Szajder Jakób

Telikowski Teofil
Topolewski Władysław
Warszawski Julian
Witt Edmund
Zejma Andrzej

ODDZIAŁ B.

Bogusławski Julian
Cytarzyński Antoni
Dusoge Marcel
Fenigstein Herman
Gerlach Ludwik
Gruzdowski Michał
Podgórski Emanuel
Pusch Czesław
Sadowski Stanisław
Sawary Jan
Schmejke Ludwik
Seredyński Stanisław
Sukert Gustaw
Wiśniewski Jan
Wójcicki Kazimierz

XXV. W roku 1880.

ODDZIAŁ A.

Billich Henryk
Brinkenhof Edmund
Feinstein Maks
Gonczarow Adrjan
Gradowski Władysław
Hildebrand Samuel
Klimowicz Stefan
Lindenberg Stanisław
Majewski Stanisław
Metze August
Naake Mieczysław
Szpinak Józef
Trochimowski Władysław
Wasserberg Abram
Winawer Michał
Wiżyński Ignacy
Wit Adolf
Wolski Wacław

ODDZIAŁ B.

Babiński Jan
Barabasz Roman

Brinkenhof Wiktor
Cyndecki Leon
Dłużewski Antoni
Estrajch Emil
Feinstein Leon
Frackiewicz Kazimierz
Gąsiorowski Henryk
Krajcer Stanisław
Kraszewski Konstanty
Kronkowski Michał
Ożarowski Antoni
Reichel Reinhold
Reicher Dawid-Juljan
Szpinak Aron
Szulc Rudolf
Tyrkenił Natan

XXVI. W roku 1881.

ODDZIAŁ A.

Borowski Leon
Dreże Witold
Gisser Szymon
Goldwasser Maurycy
Gołowlew Michał
Kote Maksymiljan
Świątkowski Ignacy
Scheinach Alfons
Zajac Pinkus
Zaniewicki Wiktor

ODDZIAŁ B.

Bukowski Stanisław
Bucholc Władysław
Fitzke Gustaw
Cohn Adam
Kepke Frydrych
Mieszkowski Teofil
Napieralski Julian
Nosiekiewicz Leon
Nusbaum Izaak
Piszczkowski Jakób
Różański Antoni
Weinthal Szymon
Walewski August
Waliński Stanisław
Żelazowski Julian

XXVII. W roku 1882.

Bobrocki Juljan
Bielak Ludwik
Etienne Karol
Fogelman Ludwik
Gerkiewicz Kazimierz
Goldflam Maurycy
Gołowlew Jan
Hilkner Juljan
Jaskułowski Edward
Karasiewicz Kazimierz
Kindler Ludwik
Kraft Jan
Kukulski Miłosław
Kuliński Miłosław
Lelewski Emiljan
Liedtke Feliks
Lindeman August
Lipecki Roman
Łopiński Grzegorz
Posner Stanisław
Pruski Mieczysław
Rochowicz Jan
Saft Bronisław
Sieradzer Maurycy
Sterczyński Stefan
Szulc Stefan
Witkowski Wojciech
Zakrzewski Bolesław
Zaremba Feliks
Zbrożek Jan
Ziamba Piotr

XXVIII. W roku 1883.

Boraks Benjamin
Boraks Maurycy
Brinkenhof Ludwik
Czerniakow Jakób
Dreże Stanisław
Fandry Daniel
Goldberg Arnold
Hartglas Jakób
Kadecz Karol
Karasiński Józef
Kriger Henryk
Kuliszewski Karol
Magnuski Henryk
Mauersberger Eugenjusz

Mąkowski Ignacy
Pawęczkowski Edward
Pfeferberg Benjamin
Rentel Kazimierz
Rodkiewicz Jan Władysław
Zaniewicki Zenon
Zacharek Władysław
Ziembicki Kazimierz

XXIX. W roku 1884.

Bielecki Józef
Birnbaum Izydor
Cwibak Maurycy
Cwierdziński Maryan
Formund Mojżesz
Giełżyński Władysław
Grendyszyński Kazimierz
Jakubowicz Jakób
Kalksstein Szlama
Kempner Juljan
Kiszauer Juljan
Konopczycki Stanisław
Kowański Aleksander
Krause Władysław
Kupferstein Rubin
Kurnatowski Jan
Landeman Natan
Lipiec Pinkus
Mirecki Antoni
Mroczkowski Rodryg
Pospieżyński Kazimierz
Rosenblum Ludwik
Rosenblum Nuchim
Sulimierski Józef
Schwentner Stanisław
Tur Mojżesz
Weinthal Stanisław
Welsztaub Henryk
Zalewski Wincenty
Zienkiewicz Edward

XXX. W roku 1885.

Cedrowski Franciszek
Chwat Gustaw
Drojecki Feliks
Hantke Henryk
Kierst Bronisław

Kozieradzki Henryk
Kozierawski Wacław
Kruszyński Michał
Kurkiewicz Władysław
Łączkowski Stefan
Łagiewski Gustaw
Mayzel Antoni
Nowiński Dawid
Otwinowski Jan
Sokołowski Felicyan
Staszewski Jan
Szpinak Natan
Toporski Kazimierz
Weinhard Salomon
Wojciechowski Teodor
Wosiński Kazimierz
Żychliński Tadeusz

XXXI. W roku 1886.

Brentsznejder Bolesław
Bitschan Józef
Flatt Edward
Feingenbaum Dawid
Glükson Józef
Gesundheit Szlama
Hertzlich Mordko
Jentys Zygmunt
Jasiński Władysław
Jagięło Wacław
Krykus Bernard
Kerner Dawid
Lewandowski Stefan
Lenczewski Bronisław
Paświcki Fajwel
Penter Zygmunt
Prądyński Franciszek
Radomski Julian
Rabinowicz Szepsel
Rappel Maksymiljan
Seidenbeutel Stanisł.
Szczerbiński Marcel
Warszawski Moszek
Wagner Henryk
Witkowski Walerjan

XXXII. W roku 1887.

Barbier Edward
Ciesielski Józef

Finkelstein Izydor
Grzekdala Józef
Kaczyński Aleksander
Kiffer Jan
Lauterbach Maurycy
Nowiński Józef
Nowicki Paweł
Raczyński Bronisław
Rychter Ludgard
Rutkowski Teofil
Rucz Emiljan
Siwczyński Zygmunt
Sentfman Szymon
Sukert Władysław
Weinthal Adam

XXXIII. W roku 1888.

Blaufeld Jakob
Bretszneider Czesław
Chruszczakowski Jan
Dworecki Chławnia
Garlikowski Zdzisław
Gelblum Jakób
Gelblum Szymon
Ircow Władysław
Iliński Stefan
Kulewski Henryk
Kułakowski Władysław
Lerman Chaim
Lichtensztein Maurycy
Nowik Kiszel
Olszewski Kazimierz
Redler Mojżesz
Schmejke Adolf
Schweitzed Robert
Słubicki Józef
Straus Kazimierz
Vorbrot Ludwik
Weis Dawid
zebrowski Wacław

XXXIV. W roku 1889.

Bojarski Piotr
Borkowski Juljan
Brojda Abram
Chitrow Grzegorz
Ciechanowiecki Lejzor

Czerwiński Stefan
Ester Nachman
Feigenblat Józef
Fels Jakób
Kaczorowski Władysław
Kaliski Sucher
Kamiński Antoni
Kirszbaum Moszek
Kleinerman Symcha
Kohn Maurycy
Krause Ludwik
Kraushar Abe
Kurowski Władysław
Niemycki Franciszek
Proner Moszek
Puchalski Wiktor
Puschet Lejb
Reichman Ilija
Rokowski Marjan
Schtorsch Wacław
Sommer Bronisław
Szadkowski Aleksander
Szpilrein Wiktor
Tartacki Josel
Utlar Julian
Weinreb Sruł
Wolfowicz Majer

XXXV W roku 1890.

Ajbuszyc Abram
Apte Tobiasz
Barycki Jan
Biernacki Ludwik
Binzer Eugenjusz
Bryner Szaja
Drzewiecki Franciszek
Gostern Szmul
Goldfarb Abram
Grim Franciszek
Iwiński Walenty
Heilpern Mojżesz
Klejnerman Jankiel
Kohn Szlama
Kotarski Sergiusz
Krebs Gustaw
Landau Lewek
Margules Izrael
Matejewicz Wiktor

Pręczkowski Stanisław
Rawicki Julian
Rudawer Szlama
Selenke Henryk
Smosarski Ignacy
Schesch Sylwester
Schmidt Karol
Schneiberg Selman
Szpilrejn Wolf
Szperling Henryk
Uszyki Stanisław
Warde Emil
Weinthal Joel
Wolfarb Szmul
Zenger Kazimierz

XXXVI. W roku 1891.

Ałtuski Morduch
Baranowski Jan
Biederman Dawid
Birkchan Karol
Ciepliński Henryk
Duszyński Stefan
Feinsand Izaak
Fogelsak Mojżesz
Fock Stanisław
Grytzhändler Abraham
Gościcki Henryk
Gutekunst Emil
Gutmejer Mendel
Halpern Dawid
Held Jan
Jankowski Julian
Kamiński Bronisław
Kammelhart Izrael
Kapfer Samuel
Kleinerman Pinkus
Kowalski Karol
Koral Luze
Krug Bronisław
Kryński Leon
Moranowicz Stanisław
Neuding Józef
Neuding Stanisław
Nowierski Władysław
Pajewski Bronisław
Przeciechowski Kazimierz
Przybytniewski Stefan

Reidel Henryk
Rotlew Józef
Rykaczewski Józef
Sommer Gustaw
Szenberg Józef
Sztabert Zygmunt
Steinkalk Natan
Thursz Moszek
Tylko Szlama
Wasąg Dawid
Weiss Hilel
Wendrychowski Lucyan
Wendrychowski Marjan
Wichtel Szaja

XXXVII. W roku 1892.

Becher Rubin
Brykner Karol
Burowik Berek
Cejtlin Hersz
Czernak Mieczysław
Goldblum Szaja
Kalkstein Abram
Kisiel Władysław
Klimkiewicz Leopold
Konrad Juljan-Karol
Krasucki Mendel
Meszke August
Miszewski Władysław
Mrozowski Marjan
Müller Stefan
Muszkat Szmul
Pescht Adolf
Radzikowski Stefan
Rostkowski Franciszek
Skupieński Wincenty
Skwarecki Feliks
Szabłowski Zygmunt
Szperberg Lefek
Szymański Ignacy
Szwalbe Mordka
Trawczyński Piotr
Tyktyński (Goldson)
Benjamin
Urinsohn Josel
Wilczyński Józef
Zakheim Hersz
Złotowski Mojżesz

XXXVIII. W roku 1893.

ODDZIAŁ A.

Ajbuszyc Szaja
Bichman Stanisław
Brezko Józef
Bronzel Apolinary
Getwind Noech
Getzensohn Hersz
Goldwach Chaim
Grinwasser Motel
Heiman Henryk
Hirschhorn Samuel
Jost Tadeusz
Januszko Karol
Kamiński Władysław
Kempner Karol
Koczwarski Kazimierz
Kon Samuel
Koralewski Karol
Kruszewski Antoni
Michalski Ludwik
Milner Samuel
Perlemuter Abram
Schuf Berek
Strumpf Aleksander
Sucharkiewicz Antoni
Sztabert Ryszard

ODDZIAŁ B.

Freiman Jakób
Grudziński Marcin
Koral Jankiel
Mikulski Brunon
Orłowski Stanisław
Piner Gedale
Przeciechowski Stanisław
Rżomp Wiktor
Steinberg Szymon
Szapiro Dawid
Trompeteler Stefan
Tyrankiewicz Władysław
Urinsohn Berek

XXXIX. W roku 1894.

Alwas Aleksander
Anders Leonard
Aschof Kamil

Dąbrowski Edward
Dutkiewicz Konstanty
Ekke Aleksander
Feller Juljan
Fischer Teodor
Frendzel Jakób
Gelbfisz Boruch
Jeziorski Jan
Kalbarczyk Józef
Kerner Eljasz
Kinstler Leonard
Kraków Ludwik
Krause Hersz
Kwasza Samson
Lauterbach Henryk
Leiman Wilhelm
Lesker Waclaw
Libenbaum Bajrach
Makowiec Szaja
Motyka Feliks
Neuding Ludwik
Nowicki Wiktor
Reich Aleksander
Roczkowski Konstanty
Rokowski Antoni
Rost Aleksander
Rotermund Ludwik
Rotheim Seweryn
Rotmül Szaja
Siwek Paweł
Skurzyński Władysław
Szafir Aleksander
Stükgold Ludwik
Strize Albert
Szuldberg Mojżesz
Weinbaum Abram
Zieliński Jan

XL. W roku 1895.

ODDZIAŁ A.

Ajzenberg Chaim
Asterblum Abram
Brykner Józef
Gebłowicz Jan
Goldman Samuel
Halber Józef
Halpern Izydor

Hincz Czesław
Kahan Szmul
Karpiński Mateusz
Kacprowski Władysław
Kleinerman Chaskiel
Konarzewski Wiktor
Kulesza Antoni
Kujalnik Benjamin
Kujalnik Hersz
Lew Szlama
Monitz Ajzyk
Morawski Jan
Ołtuszewski Waclaw
Talikowski Hipolit
Teobald Henryk
Tłusty Icka
Wyżan Jan

ODDZIAŁ B.

Asterblum Samuel
Borowik Aria
Brojdo Josel
Bukszpan Szaja
Danielewicz Władysław
Feinmesser Rafael
Goldman Seweryn
Górski Roman
Górski Stanisław
Groslik Izydor
Hirszfeld Władysław
Hohman Mowsza
Kamiński Lucjan
Kasztalski Grzegorz
Kobryner Jakób
Lehrman Ryszard
Linke Piotr
Neuding Adolf
Neuman Ernest
Rubinsztejn Berek
Szarewicz Eugenjusz
Schmideberg Eljasz
Sztajn bok Abram
Tomaszewski Władysław
Wisenzholz Juljan
Wittig Edward
Zajdenbajtel Szmul
Zilberbaum Nuchim

XLI. W roku 1896.

ODDZIAŁ A.

Ajzenberg Motel
Broido Lipa
Danielczyk Jan
Drożdżicki Tadeusz
Feigenbaum Dawid
Glaswein Izaak
Gordon Samuel
Kempski Leon
Libelt Władysław
Makowski Feliks
Mejer August
Minakowski Wacław
Przybylski Apolinary
Rosenberg Hersz
Rosenwein Mojżesz
Silbersztejn Michał
Sznabel Symcha
Szulberg Berek
Weinberg Lejb
Wernik Władysław
Wróblewski Władysław
Zybert Bernard

ODDZIAŁ B.

Amsel Izrael
Epstein Maksymilian
Fogelman Jerzy
Halpern Mieczysław
Klotz Moszek
Klawer Izaak
Knitel August
Litewka Icek
Łoskoczyński Władysław
Milner Jakób
Modrzew Moryc
Oldak Izaak
Osiecki Stanisław
Puschet Aron
Rode Oswald
Rosiński Adolf
Sommer Izrael
Stypiński Jan
Szen Karol
Szper Władysław
Zybert Abram

XLII. W roku 1897.

ODDZIAŁ A.

Barnabel Chaim
Brojdo Szmul
Dromlewicz Adam
Dywan Abram
Folkierski Stefan
Friedlender Dawid
Gajdecki Julian
Getlicherman Szloma
Hornstejn Mojżesz
Heller Josef
Jejte Gustaw
Karnos Moszka
Krog Adolf
Lewinsohn Hersz
Lewin Cadek
Lipski Stefan
Lis Hersz
Makowski Kazimierz
Macionder Jan
Peszt Wilhelm
Presman Nuchim
Rajdorf Samuel
Rosenberg Ajzyk
Schwartz Henryk
Sarnecki Wacław
Szokalski Edmund
Staniszewski Leonard
Szulc Józef
Sierota Pinkus
Szulczewski Kazimierz
Trebielew Fiszel
Ukraińczyk Józef
Wicherkiewicz Aleksander
Wilkowicz Mowsza
Wohl Mojżesz
Zimiński Stanisław

ODDZIAŁ B.

Barchwitz Jan
Bernsztok Szmul
Binenthal Wolf
Chaskielewicz Salomon
Diesenhaus Szloma
Elter Fryderyk
Fliegelman Nachman

Gejsler Władysław
Gelbfisz Jakób
Gelbfisz Majer
Goldberg Aleksander
Goldberg Henryk
Grabowski Karol
Grosglück Izaak
Gumań Eljasz
Halbersztadt Abram
Hejman Sergiusz
Herrngross Szlama
Hoppengart Kiwa
Jakubowski Władysław
Kaławajć Jan
Libek Judka
Meszke Karol
Nikelburg Szlama
Piper Jakób
Piorunkiewicz Stanisław
Redulski Aleksander
Ritterband Mordka
Rittenstein Szlama
Tłusty Kopel
Tran Lewek
Truszkowski Adam
Węgierski Stanisław
Zawiszewski Walerjan
Zalewski Władysław
Zaleski Oktawian

XLIII. W roku 1898.

ODDZIAŁ A.

Biegniewicz Stanisław
Daniecki Willibald
Fenigstein Mordka
Finkenthal Benjamin
Granke Aleksander
Getzen Władysław
Kalkstein Henryk
Kwiatkowski Witalis
Kobrzyński Władysław
Koprowski Jan
Krzeczkowski Henryk
Kryger Stanisław
Nobiszewski Waćław
Perels Noech
Perliński Jan
Pomper Daniel

Strumpf Stefan
Szapiro Boruch
Szlengel Josek
Szteinke Jan
Sztrancman Abram
Wachtel Moszek
Wojdacki Nikodem
Wolgeruch Chaim
Zajczyk Eljasz
Zieliński Roman
Zybert Hersz

ODDZIAŁ B.

Blanker Szulim
Blumenthal Chaim
Cederbaum Jakób
Cieszewski Walerjan
Czarny Ludwik
Dąbrowski Józef
Dutlinger Aleksander
Ewigkajt Wulf
From Josek
Goldflam Saliom
Guterman Abram
Heiman Władysław
Jakubowski Mieczysław
Janiszewski Józef
Joelson Nochum
Jurkiewicz Stefan
Iberal Szaja
Kluger Szmul
Krajsman Jakób
Lipsztadt Bernard
Ołtusi Nuchim
Raskin Majer
Raskin Gerszon
Rosenbaum Szaja
Rosengarten Samuel
Singer Leopold
Weidenfeld Władysław
Węgliński Jan
Zajac Jankiel

XLIV. W roku 1899.

ODDZIAŁ A.

Aronowicz Wigdor
Augustyniak Franciszek
Bibrowski Jankiel

Borwerk Nusem
Buniak Abram
Duda Stefan
Gelbfisz Szyja
Gesner Edward
Gesundheit Izrael
Gleichgewicht Abram
Gordon Izaak
Grefe Oskar
Grinblat Szaja
Hopenfeld Josek
Kerner Jakób
Kohn Moszek
Kronenberg Moszek
Landau Dawid
Makatis Ludwik
Poradowski Aleksander
Rosenbaum Dawid
Rosenberg Aron
Szadkowski Alfons
Spilrein Wiktor
Szynekman Szol
Tarkowski Władysław
Weinberg Moszek
Weinreich Józef
Włodawer Majer
Zand Emanuel
Zilberstrom Józef
Zynter Moszek

ODDZIAŁ B.

Barszczewicz Jan
Czerny Wacław
Deryng Juljusz
Dubowski Marjan
Elsner Wacław
Frumow Abram
Gniewkowski Jan
Jamiołkowski Jan
Jobel Zdzisław
Kalwari Aron
Kerner Józef
Kobryner Eljasz
Lehr Edmund
Lipnicki Josel
Lubelski Adolf
Maleszewski Józef
Niedźwiedz Szyja
Pakulski Wacław

Passauer Zenon
Petter Wacław
Pilitowski Leonard
Podbielski Franciszek
Rakower Judel
Rappel Maksymiljan
Rendzner Leopold
Rothmil Josek
Sanicki Wolf
Świeca Josek
Świecki Zdzisław
Stryjewski Henryk
Szpigelman Hersz

XLV. W roku 1900

ODDZIAŁ A.

Apeksztejn Jankiel
Barakan Mowsza
Bloch Abram
Blumenthal Bernard
Brandysiewicz Franciszek
Ciborski Antoni
Fabrykant Boruch
Gessler Arnold
Grabina Icek
Graff Majer
Judenkersz Szyja
Kirsz Eljasz
Kortyk Władysław
Kurella Wacław
Malarski Boruch
Modensztejn Benjamin
Piernikier Rywek
Rappel Icek
Skiba Antoni
Skiba Ludwik
Tauman Efraim
Walicki Leonard
Wolf Arja
Wysocki Rubin
Zęgrze Lejb

ODDZIAŁ B.

Apenszlak Szmul
Dalansztejn Jakób
Dambrot Józef
Fagot Leib
Juszkiewicz Arkadiusz

Karmazyn Sender
Kasten Karol
Klajperman Dawid
Markiewicz Nuchim
Presman Berek
Rozalini Cezar
Rundo Mordka
Rutkowski Józef
Sanicki Jakób
Sapiecha Jan
Segał Szymon
Sejdenrok Jakób
Stołow Salomon
Stojanowski Feliks
Szejnwald Hersz
Szulberg Wolf
Turkieltaub Chaim
Wabiński Wincenty
Wejss Edward
Zerich Karol
Zylbersztejn Szlama

ODDZIAŁ C.

Bocian Ber
Cyrn Karol
Cieszewski Henryk
Deiof Adolf
Edelbaum Izydor
Epstein Marcelli
Feinstein Izrael
Fuks Ajzyk
Goldberg Jozue
Goldin Jankiel
Hajdenberg Hersz
Jałow Abram
Jankowski Bolesław
Katzenelenbogen Sania
Kühn Szymon
Krug Aleksander
Maciejewski Franciszek
Orfus Naftul
Raskin Abram
Rechtleben Leon
Rosenberg Moszek
Rosengarten Ignacy
Rosenthal Boruch
Rozowski Jodel
Sumiński Aleksander
Szańkowski Władysław

Szejnwald Jakób
Sznejberg Matias
Sztejn Lejb
Tatarkiewicz Jan
Thursz Mordka
Wittenberg Dawid

XLVI. W roku 1901.

ODDZIAŁ A.

Bobke Jakób
Bobrowski Zygmunt
Bock Jakób
Czarny Efroim
Dzwonkowski Piotr
Dutkiewicz Dominik
Ehrlich Chaim
Feinsand Szulim
Feinsilber Abram
Janicki Stanisław
Kahan Jankiel
Kadysiewicz Kadyś
Klimecki Józef
Koch Mirosław
Niedzwiedź Jakób
Nowicki Wincenty
Piernikier Szlama
Pfeferberg Icek
Rozencweig Daniel
Smardzewski Tomasz
Szejnwald Nikodem
Szpreiregen Chaim
Truskowski Franciszek
Walczyński Władysław
Welt Wolf
Wegrowicz Hersz
Wolfsdorf Szulim
Zdanowicz Stanisław
Zymelman Josek
Żagiel Teofil

ODDZIAŁ B.

Ajzensztark Chaskiel
Berger Chaim
Breslauer Arja
Fingerhut Abram
Folman Pinkus
Gesundheit Jakób

Grundsztajn Froim
Handwurzyl Symcha
Heller Szymon
Herbowicz Leon
Hersz Bencel
Holzman Hersz
Kapłan Abram
Korsowski Manus
Kukulski Władysław
Kurkiewicz Maksymiljan
Lewin Abram
Lewin Hirsz
Liljenfeld Moszek
Lurje Szaja
Maliniak Hersz
Majdelbroit Calel
Milchikier Izaak
Mitman Moszek
Piskiewicz Sobiesław
Tompioner Rubin
Wichtel Chaim
Zaktreger Szmul

ODDZIAŁ C.

Bauer Aleksander
Bernholz Izaak
Bernstein Majer
Bieńkowski Antoni
Fajt Bolesław
Geschichter Izaak
Goldman Nison
Gut Binam
Hertz Józef
Kamiński Wiktor
Katzenelensohn Samuel
Klajn bajc Matias
Kobelt Jan
Kuc August
Laskowski Bolesław
Łyżwiński Mieczysław
Mystkowski Feliks
Rapaport Josek
Rosenblit Edward
Szerzman Judka
Szejberg Kopel
Sztrauch Abram
Weisberg Salomon
Warszawski Janasz

XLVII. W roku 1902.

ODDZIAŁ A.

Bornstein Leopold
Chęciner Lewek
Dąbrowski Edmund
Firstenberg Juda
Gajęcki Jan
Goldstein Wiktor
Granas Józef
Grinberg Izaak
Grinberg Chaim
Gutkind Josek
Jurbium Hersz
Kabak Fajwu
Kalecki Nuchim
Kwiatkowski Adam
Kohn Lajzer
Kosakowski Henryk
Lewinstein Moszek
Lange Antoni
Okuń Mowsza
Ołtuski Moszek
Pakulski Adam
Rosiński Benjamin
Rubinstein Alter
Rubinstein Izaak
Sachs Nusym
Smalec Henryk
Szatensztajn Efraim
Szlamowicz Abram
Szlosberg Motel
Szejberg Wolf
Szpinak Moryc
Sztarkopf Dawid
Ukraińczyk Ilja
Weinholz Samson
Walden Hersz
Werner Jan
Wilke Albert
Winawer Chaim
Wyskocz Jakób

ODDZIAŁ B.

Apte Benjamin
Berladir Henryk
Birnholz Szlama
Dzierzbicki Lucjan
Dmowski Józef
Dąbrowski Piotr

Ginter Rudolf
Grasse Andrzej
Hechtkopf Izaak
Jacobsfeld Szmul
Jarkowski Lucjan
Karp Gabrjel
Katz Michał
Klotz Boruch
Kłyszowski Antoni
Kowalczyk Władysław
Lew Mendel
Neuman Benjamin
Olechowski Wiktorjan
Pawlikowski Jan
Perzanowski Stanisław
Szałyto Dawid
Szlengeł Aron
Szczeciński Zygmunt
Thursz Szulim
Wandel Lejzor
Wilner Lewek

ODDZIAŁ C.

Beilin Szmul
Chludziński Karol
Cukierman Herszek
Czarnecki Józef
Egersdorf Ludwik
Fadem Abram
Firstenfeld Józef
From Juda
Goldberg Izrael
Gryczyński Wincenty
Jaszuński Jakób
Karmazyn Szłama
Karpenstein Szłama
Milstein Abram
Najdemast Nison
Orfinger Tobjasz
Pes Juljusz
Peterburger Majer
Pietrow Mikołaj
Płocharski Henryk
Polak Eljazar
Riwlin Szewel
Robak Abram
Rosengart Natan
Rubin Chaim
Skowronek Josek

Szydman Dawid
Sznajer Adolf
Sztejn Motel
Wajnsztok Jakób
Wajnsztok Szyja
Władysław Icek
Zajdman Eljasz

XLVIII. W roku 1903.

ODDZIAŁ A.

Bartman Józef
Buks Antoni
Bucholz Piotr
Chrzastowski Stanisław
Feldblum Mendel
Gaus Chaim
Gesundheit Jakób
Goldsztejn Abram
Hekelman Morduch
Hübel Josek
Jojże Moszek
Kalwari Jakób
Knaknus Abram
Kowadło Szmul
Kulik Izaak
Langleben Wulf
Nisenszal Moszek
Rajzensztadt Zemach
Raskin Chil
Rosenthal Efraim
Sawicki Władysław
Salmoński Wacław
Werner Ryszard
Wichliński Michał
Wyszomirski Jan
Zajkowski Henryk
Żebrowski Piotr

ODDZIAŁ B.

Cukierman Tobjasz
Etinger Aron
Feilchenfeld Mieczysław
Fajnsztein Icek
Goldsztein Pinkus
Kaszer Jakób
Kotlar Echiel
Lübe Teodor
Liljenthal Juda

Nuswald Jakób
Przyborowski Adam
Rajzensztadt Benjamin
Ruszkowski Karol
Salomon Chaim
Świeca Arja
Szlengel Jakób
Sztejn Abram
Warszawski Lewek
Wróblewski Antoni
Zilbertrest Jakób

ODDZIAŁ C.

Chamerliński Kazimierz
Chełstowski Edward
Chojnacki Aleksander
Finkelkraut Łazarz
Fischer Nuta
Goldwach Szmul
Gelbhaar Chil
Hamerszlak Hersz
Hartman Mieczysław
Kalkshtejn Mordka
Katzenelenbogen Szmul
Kobrzyński Aleksander
Modro Maksymiljan
Neuman Gustaw
Oziembło Eustachjusz
Posner Eljasz
Rosenstrauch Michał
Rombalski Bronisław
Sarkowski Kazimierz
Sztajnwurcel Pinkus
Sztrumpfman Abram
Unruh Henryk
Werner Leonard

XLIX. W roku 1904.

ODDZIAŁ A.

Aronwald Aleksander
Bialer Chaim
Cukierman Jakób
Domiński Aleksander
Garbaczewski Bolesław
Goldberg Chil
Grinberg Mojżesz
Grosbaum Szlama
Halbersztadt Dawid

Halter Hirsz
Kantor Icek
Knor Jan
Lewandowski Jan
Lew Mejer
Lipszyc Szmul
Majzels Benjamin
Markiewicz Bolesław
Miecznikowski Juljan
Postawka Telesfor
Rantzman Mozes
Ribier Menachem
Stanisławski Franciszek
Warchol Stanisław
Wejs Hersz
Wojciechowski Jan
Wolski Witold
Wyskocz Seweryn
Zajac Pinkus
Zaktreger Hersz
Zyserman Eljasz

ODDZIAŁ B.

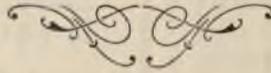
Berliner Jakób
Bernholz Wolf
Broms Kiwa
Cichocki Teodor
Cukierman Józef
Diesenhaus Moszek
Fogelnest Berek
Gałczyński Eugenjusz
Hajło Zorach
Hertzfeld Chemia
Hornblas Izrael
Kalend Zygmunt
Kaszer Szlama
Kelter Maurycy
Kestenbaum Jakób
Kleiner Izaak
Kleinman Moszek
Kozakiewicz Władysław
Lewenberg Hirsz
Maj Jan
Macherski Władysław
Mysłakowski Antoni
Neuman Józef
Pręgowski Zenobjusz
Rosenberg Zygmunt
Rostkowski Wiktor

Tanis Chaim
Tatar Szaja
Totenberg Chuna
Zak-Rabinowicz Wolf
Złotnicki Florjan
Zylberman Mordka

ODDZIAŁ C.

Epstein Jechiel
Filmus Dawid
Finkelsztein Walek
Finkelsztein Majer
Fuks Abram
Haak Otto
Heller Józef
Kalwari Izrael

Kozłowski Teofil
Lejblum Szmul
Lübe Maksymiljan
Massalski Stanisław
Morgenstern Froim
Nobryski Abel
Pawelski Jakób
Rozen Jakób
Samaj Oszer
Stein Moszek
Steinlauf Moszek
Stillerman Jeruchim
Strzałecki Stanisław
Szlam Jankiel
Wójcicki Kazimierz
Vogt Otto.

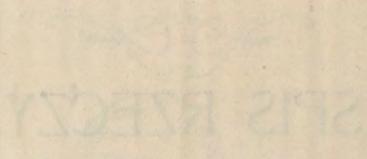

INSTITUT
BADAŃ LITERARYJNYCH I PAŃ
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

SPIS RZECZY.

Blank header area with faint lines.

[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]

Blank footer area with faint lines.

Str.

Szkoła Niedzielno-Handlowa w Warszawie w swym rozwoju pięćdziesięcioletnim 1855—1905 r.	5
Przedwstępne zabiegi	6
Założenie szkoły	9
Plan nauk	13
Lekcje wieczorne	16
Dozór szkolny	18
Nauczyciele	22
Statystyka	33
Koszta utrzymania	48

Dodatki.

Ustawa z r. 1854	51
Programy nauk	55
Listy uczniów	81

Podobizny.

- I Podobizna portretu Opiekuna Szkoły, Jubilata Stanisława Bruna (malowidła Stanisława Lenza), ofiarowanego przez Kupiectwo Warszawskie, Szkole Niedzielno-Handlowej.
 - II Podobizna adresu (rysunek Miłosza Kotarbińskiego), złożonego Jubilatowi przez Kupiectwo Warszawskie.
-

DRUKARNIA
LITOGRAFJA
INTROLIGATORNIA
FR. KARPIŃSKIEGO
W WARSZAWIE
ELEKTORALNA 14
TELEFONU 1256.

F

20.102